

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1861.

ΤΟΜΟΣ ΙΒ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 266.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΗΜΑΤΑ.

*Ἡ ἄλωσις τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Ἑνετικῶν
στρατοῦ ἐν ἔτει 1687.*

(Συνέχειν. ἴδε φυλλάδ. 263.)

Συγχρόνως διένειμεν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Λόγου βαθ-
μοῦς, χρηματικὰς ἀμοιβὰς, χρυσὰς ἀλύσεις καὶ ἄλλα
πολύτιμα κοσμήματα. Καὶ ὁ μὲν Κένιζμαρχ ἔλαβεν
ἀξιόλογον αὐξήσιν τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ, ὅστις ἀπὸ 18
χιλιάδων φλωρίων ἀνεβιάσθη εἰς 24 χιλιάδας· ὁ δὲ
πρίγκηψ Μαξιμιλιανὸς πολύτιμον κόσμημα ἀξίας 4
χιλ. φλωρίων ἄπαντες δὲ οἱ στρατιῶται ἐνὸς μηνὸς
πρόσθετον μισθόν.

Ἐν τούτοις αἱ ἐπικουραὶ δὲν ἔπαυον καταφθάνου-
σαι, καὶ ἐπειδὴ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους δὲν εἶχεν εἰσέτι
προχωρήσει τοσούτον, ὥστε ν' ἀπέληθ ὁ στρατὸς εἰς
τὰ παραχειμάσια αὐτοῦ, ὁ στρατὸς διευθύνθη εἰς Κό-
ρινθον, ὅπου τῇ 12 Αὐγούστου εὐρέθη καὶ ὁ Μορο-
ζίνης, ἵνα ἐξετάσῃ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Κένιζμαρχ
εἰάν ἦτον δυνατὸν νὰ συντελεσθῇ τὸ ἔργον ὅπερ πάλαι
ποτὲ ἐπεχείρησεν ὁ Νέρων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ
κόψῃ τὸν ἰσθμὸν τὸν ἐνοῦντα τὴν Κόρινθον μετὰ τῆς
ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἔργον ἐθεω-
ρήθη ἀκατόρθωτον ἐν μέσῳ τῶν περισπασμῶν τοῦ

πολέμου, παρήτησαν τὸ ἐπιχείρημα καὶ περιορίσθη-
σαν εἰς ὄχυράματα τινα, ἐπιτήδεια νὰ ἐξασφαλίσωσι
τὴν πύλιν ταύτην τῶν Ἑνετικῶν κτήσεων. Μετέπει-
τα δὲ ἐβουλευθήσαν τίνα στρατιωτικὴν ἐπιχείρησιν
ἐμελλον νὰ διαπράξωσι, διότι εἶχεν ἀποφασισθῆ νὰ
ἐξακολουθήσωσι τὴν ἐκστρατείαν, ἂν καὶ ἡ μεγάλη
ἐκείνη χερσόνησος, ἡ πανταχόθεν περιβρεχομένη ὑπὸ
τῆς θαλάσσης ἢ οἱ Ἑνετοὶ ἐκυριάρχουν, κλειομένη δὲ
διὰ ἰσθμοῦ τοῦ ὁποίου ἡ Κόρινθος ἐξασφάλιζε τὴν
κλειίδα, ἔπρεπε κατὰ τὸ φαινόμενον νὰ ἀρκέσῃ εἰς
τὴν κατακτητικὴν φιλοδοξίαν τῆς Ἑνετίας, ἥτις ἀπὸ
δύο περίπου ἑκατονταετηρίδων οὐδέποτε κτύπησε
νὰ προσλάβῃ τοιοῦτον ἀπόκρημα· ἔπρεπε νὰ ἀρκέσῃ
εἰς τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Μοροζίνης, τοῦ ἐθισθέντος μάλ-
λον εἰς ἥττας εὐκλεῖς ἢ εἰς νίκας εὐκόλους· ἀλλὰ τὸ
κατακτητικὸν πνεῦμα δὲν ἔχει ὄρια, καὶ ἐπὶ τῇ προ-
φάσει ὅτι ἦτον ἀναγκαῖον νὰ καταληφθῶσιν ἐκτὸς
τοῦ ἰσθμοῦ πολλαὶ θέσεις ἐπιτήδεια νὰ ἐξασφαλί-
σωσι τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ ἀπροσδοκῆτων ἐπιδρο-
μῶν, ἀπεφασίσθη ἡ ἄλωσις τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ κατά-
κτησις τῆς Εὐβοίας. Ἀμφότερα ἀπῆταν τὴν σύμ-
πραξιν τοῦ στόλου. Ὄθεν ὁ Μοροζίνης ἐκπλεύσας ἀπὸ
τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἔφερε τὰ πλοῖα αὐτοῦ εἰς
τὴν ἀντίθετον τοῦ ἰσθμοῦ παραλίαν, εἰς τὸν Σα-
ρωνικὸν κόλπον, ὠφελήθεις ἀπὸ τοῦ περίπλου τούτου
τῆς Πελοποννήσου ἵνα ἐπιδείξῃ τὴν Ἑνετικὴν σημαίαν
εἰς ὅλα τῆς Χερσονήσου ταύτης τὰ παράλια, καὶ συν-
ειρηνοθῇ μετὰ τῶν κατοίκων τῆς μεσογαίας, ἐτι δὲ
ἐπιχειρήσει καὶ τῆς Μονεμβασίας τὴν ἄλωσιν, τῆς

μόνης πόλεως, ἥτις ἡμισθῆται τῷ Πελοποννησιακῷ τῆν κατάκτησιν τὴν περιποιήσασαν αὐτῷ τὸ ἐνδοξόν τοῦτο ἐπώνυμον. Μὴ ἔχων δὲ καιρὸν νὰ χρονοτριβῆται ἐνώπιον τοῦ φρουρίου τούτου, κατέλιπεν εἰς ἑτέροις τὴν φροντίδα νὰ ὑποχρεώσῃται αὐτὸ εἰς παράδοσιν διὰ τῆς πείνης, καὶ ἐβῆατε τῇ 13 Σεπτεμβρίου 1687 εἰς τὸν τῆς Κορίνθου λιμένα.

Ἐπὶ ἐξ ὅλας ἐβδομάδας ὁ στρατὸς διετέλει αὐτὸ ὅτι ἐν ἀργίᾳ, δεινῶς ὑπὸ νοσημάτων μαστιζόμενος· ὥστε ἅμα ἐπανελθόντος τοῦ ἀρχιστρατήγου, ἔθου λέβησαν περὶ τῶν τελευταίων ἐπιχειρήσεων τῆς λαμπρῆς ταύτης ἐκστρατείας. Δύο δὲ ἐν τῷ συμβουλίῳ τῆς 14 Σεπτεμβρίου προστάθησαν σχέδια· ἢ ἐπὶ τὴν Εὐβοϊαν στρατείᾳ, καὶ ἢ ἐν Πελοποννήτῳ παραχειμασία. Ἀλλ' ἡ γειτονία τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὑπόκιωρός τι ἐπιθυμία τοῦ νὰ συνάψῃσι τὰ νέα αὐτῶν κατορθώματα μετὰ τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου καὶ ἐνδόξου ὀνόματος, προέτρεπον τὰ πνεύματα ἐπὶ τὴν κατάκτησιν τῆς περιφανοῦς πόλεως. Ἡ ἐπὶ τὴν Εὐβοϊαν στρατεία ἀνεβλήθη ἐκ συμφώνου εἰς τὸ ἐπιόν ἔτος μετὰ τὴν ἀριζίν νῶν ἐπικουριῶν, ὅτε ἐθεωρεῖτο ὡς βέβαιον ὅτι θέλει ἐπιτύχει τὸ δυσχερὲς τοῦτο ἐπιχείρημα. Ἰπέλειπετο λοιπὸν νὰ διασκεπθῶσιν ἐὰν θέλωσιν ἀμέσως ἐπανέλθαι εἰς τὰ ἐν Πελοποννήτῳ παραχειμασία, ἢ ἐὰν θέλωσιν ἐπιχειρήσει τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ μέχρι τῆς στρατείας τοῦ ἐπιόντος ἔτους. Ἡ κατάκτησις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς περὶ αὐτὰς χώρας ἦτο τῶν τι πράγμα σφοδρὰ ἐπιθυμητόν· διότι ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως ἠδύναντο νὰ ἀχωσι τῆς τε Ἀττικῆς καὶ τῆς Εὐβοίας καὶ νὰ προσφυλάττωσι τοιοῦτοτρόπως τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τῶν ἀδικόπων καὶ ἀπροσδοκῆτων ἐπιδρομῶν, δ' ὧν οἱ Τούρκοι ἐμελλον καθ' ὅλας τὰς πιθανότητας νὰ ἀφανίζωσι πᾶσαν ἀσφάλειαν καὶ νὰ διακωλύωσι πᾶσαν πρόσοδον. Ταῦτα ἦσαν τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ὀπαδῶν τῆς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατείας. Ὁ δὲ Μοροζίνης δὲν ἐνέδωκεν εὐχερῶς εἰς τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο, καὶ τοὶ ἐπιτηδειότατον νὰ κολλακῆσθαι τὴν φιλαυτίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀνέπτυξεν εἰς τὸ συμβούλιον τοὺς ἰσχυροὺς λόγους δι' οὓς ἐνόμιζεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ. Προεῖδεν ἅπαντα τὰ ἀτοπήματα αὐτοῦ καὶ ἅπαντας τοὺς κινδύνους· δεχόμενος ὅμως ὅτι ἤθελεν εὐχερῶς ἐπιτύχει, πάλιν κατέδειξε τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐροδιάξῃται ὅλος ὁ στρατὸς, οἱ τε ἄνθρωποι καὶ οἱ ἵπποι, διὰ θαλάσσης, διότι ὁ Σερρακέρης στρατοπεδεύων εἰς τὰ περίξ, ἤθελε διακόπτει πᾶσαν κοινωνίαν μετὰ τῆς ὑπαίθρου χώρας· ἔπειτα παρέστησεν, ὅτι ἀδύνατος ἦτον ἢ ἀπὸ τοῦ στρατηγικοῦ τούτου σημείου ἄμυνα τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσόδου, διότι οἱ ἔχθροί ἤθελεν ἔχει πάντοτε ἐλευθέραν καὶ ἀνοικτὴν τὴν ὁδὸν τῶν Μεγάρων· τελευταίον ἐπέφερεν, ὅτι θέλωσιν ἀναγκασθῆ προσεχῶς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ κτήμα τοῦτο καταστρέφοντες τὴν πόλιν, ἐκθετόντες τοὺς δυστυχεῖς Ἕλληνας αὐτῆς κατοίκους· εἰς τὴν ἐκδίκησιν τῶν Τούρκων, καὶ στερούμενοι τῶν 9 χιλιάδων Ῥεαλίων ἅτινα οἱ κάτοικοι οὐτοὶ κατ' ἔτος ἐπλήρωνον εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. Τὸ συμπέρασμα τοῦ ἦτον ὅτι ὁ στρατὸς ἠδύνατο νὰ πα-

ράσῃ τῇ πολιτείᾳ ἐπωφελεστέρας ὑπηρεσίας, καὶ ὅτι ὤφριε, καταλιπὼν εἰς Κόρινθον φρουρὰν ἰσχυρὰν, προσλαμβάνουσαν τὰς προμηθείας αὐτῆς ἀπὸ τῶν δύο θαλασσῶν καὶ τῶν δύο χωρῶν, ὧν ἡ πόλις ἐκείνη ἀπετέλει τὸν δεσμόν, νὰ ὑπάγῃ νὰ παραχειμασθῇ εἰς Τριπολιτῆν ἐν πάσῃ ἀνέσει ὀργανίζουσα ἐκείθεν τὸ βασιλεῖον τῆς Πελοποννήσου καὶ προφθαλάττουσα αὐτὸ κατὰ πάσης προσβολῆς, ὅπερ ἦν ἡ πρωτίστη καὶ κυριωτάτη αὐτοῦ ἐντολή. Ἡ γνώμη αὕτη ἦτο βεβαίως συνετὴ, καὶ τὰ πράγματα μετ' ὀλίγον ἐμελλον νὰ ἐπικυρώσωσι τὴν σοφίαν αὐτῆς πρόνοιαν· ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ εἰς ὅλας τὰς ὑποθέσεις ὅσαι δι' ἐπιτροπῶν κρίνονται τὰ πνεύματα βέπουσιν εἰς ἀμοιβαίαις παραχωρήσεις καὶ εἰς μέσους τινὰς καταντῶσιν ὄρους, ἀπερῆσθη ὅτι ὁ στρατὸς θέλει διαιρεθῆ εἰς τρία σώματα, τὰ ὅποια θέλωσι παραχειμασθῆ, τὸ μὲν εἰς Κόρινθον, τὸ δὲ, συγκείμενον ἀπὸ τῶν Γερμανικῶν ταγματῶν εἰς Τριπολιτῆν, καὶ τὸ τρίτον εἰς Ναύπλιον. Ἀλλὰ συγχρόνως συνεφωνήθη ὅτι, πρὶν ἀπέλθωσιν εἰς τὰ παραχειμασία ταῦτα, θέλωσι δοκιμάσει τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν, ἐκτὸς ἂν, παρουσιαζόμενοι ἐνώπιον τῆς πόλεως ταύτης, ἤθελον ἐπιτύχει ἐκτακτοῦ φορολογίαν 50 ἢ 60 χιλιάδων Ῥεαλίων.

Τούτων ἀποφασισθέντων, ἐδόθη ἀμέσως τὸ σύνθημα τῆς ἀναχωρήσεως· κατ' αὐτὴν δ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ἐφθασαν καὶ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἐπανέλαβον τὰς περὶ συνδρομῆς καὶ προθύμου ὑποταγῆς προηγουμένης διαβεβαιώσεις. Ὁ Ἑνετικὸς στόλος ἐξέπλευσεν ἀπὸ Κορίνθου τὴν νύκτα τῆς 21 Ἰουλίου, φέρων 9880 ἄνδρας ἐτοιμοὺς εἰς ἀπόβασιν καὶ 870 ἵππους. Ἴνα ἐξαπατήσῃ τοὺς πολεμίους ὁ ἀρχιστρατήγος εἶχε προεκπέμψει τὸν ναύαρχον Βερνιέρου μετὰ τῶν μεγαλύτερων πλοίων εἰς τὸν πορθμὸν τῆς Εὐβοίας, καὶ οἱ Τούρκοι ἔπεσον τῶντι εἰς τὴν παγίδα ταύτην· διότι κατ' ἀρχὰς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κορίνθου καταπτοχθέντες καὶ πεπεισμένοι ὅτι μετ' ὀλίγον ἐμελλον νὰ πολιορκηθῶσι καὶ αὐτοί, εἶχον μεταφέρει τὰ πολυτίμα πράγματά των εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἐπιχειρήσει συγχρόνως, ὡς προείπομεν, τὴν συμπλήρωσιν τῶν ὄχυρωμάτων τῆς. Ἀλλ' ἔπειτα ἡ ἀπραξία τοῦ Κένιζμαρκ, ἡ μακρὰ τοῦ Μοροζίνου ἀπουσία καὶ ἡ ἀναχώρησις αὐτῆ τοῦ ναυάρχου πρὸς τὴν Εὐβοϊαν μετὰ μιᾶς τοῦ στόλου μαίρας, συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ πιστεῦσῃσιν ὅτι εἶχον λησμονηθῆ αἱ Ἀθηναίαι.

Μεγάλη λοιπὸν ὑπῆρξεν ἡ τῶν Τούρκων ταραχὴ, ὅτε τὴν πρωίαν εἶδον τὸν μὲν στόλον ἀγκυροβολήσαντα εἰς τὸν Πειραιᾶ, τὸν δὲ στρατὸν ἀποβιβάσθέντα εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἐν τῇ πόλει ἐπεκράτησεν ὁ ὑπεροβολικὸς ἐκείνος θόρυβος ὃν συνήθως παράγει ὁ φόβος· ἕκαστος ἤθελε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν περιουσίαν του καὶ ἔτρεχεν ἐπὶ τούτῳ νὰ καταθέσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἀκρόπολιν· ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἀλαλαγμοῦ τούτου οἱ ἀρχηγοί, κηδόμενοι περὶ τῆς ἀμύνης τοῦ φρουρίου, ἀπήτησαν ἀφ' ὅλων τῶν κατοίκων νὰ συμπράξωσιν εἰς τὸ νὰ μεταφερθῶσιν ἐπὶ τοῦ ἰσχυροῦ ἐκείνου βράχου πάντα ὅσα εἶχον ὄπλα, πυροβόλα καὶ πολεμφοδία, ἵνα παρατείνωσι τὴν ἀντίστασιν ὅσον τοῦλάχιστον ἀπῆρτετο διὰ νὰ προσβάσῃ εἰς

βοήθειαν αὐτῶν ὁ ἐν Θῆβαις ἐστρατοπεδευμένος Σερρακέρης. Ἔσπε, ἐκτὸς τῶν παντοειδῶν ἐπίπλων καὶ σκευῶν, ἐσωρεύθησαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ πάντα τὰ φοβερά τοῦ πολέμου ὄργανα, ἀποταμιευθέντα εἰς τοὺς ναοὺς, καὶ μάλιστα εἰς τὸν Περθενώνα, εἰς δὲ θεωρούμενον ἕνεκα τῆς ἀκεραιότητος αὐτοῦ ὡς ἀσφαλέςτατον, κατετέθησαν τὰ πολυτιμότερα πράγματα καὶ πᾶσαι αἱ ἐμπρηστικαὶ ὕλαι. Οἱ Ἕλληνες, καὶ τοὶ θεωροῦντες τασαῦτα· ἀμύνης προπαρασκευᾶς, δὲν εἰδίστασαν νὰ ταχθῶσιν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας μετὰ τῶν ἀντιπάλων τῆς τυραννίας ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐπιζῶντο, καὶ ἐν τῷ ἅμα πρῆσθεῖα, συγκειμένη ἀπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ἅπαντος τοῦ κλήρου καὶ τῶν κυριωτέρων κατοίκων, ἐδράμην εἰς Πειραιᾶ, ὑποσχόμενη εἰς τὸν Μοροζίνην πᾶσαν συνδρομὴν, ἐὰν ταχέως ἐμβαλῶν εἰς τὴν πόλιν, ἤθελεν ἐξασφαλίσαι αὐτὴν ἀπὸ τῶν προσβολῶν τῆς φρουρᾶς.

Τότε ὁ Μοροζίνης ἀπεφάσισε νὰ μὴ εὐχαριστηθῆ πλέον εἰς τὴν χρηματικὴν συνεισφοράν, καὶ διέταξεν ἀμέσως τὸν στρατὸν νὰ ὀρμηθῇ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας. Τὰ εἰρήπια λοιπὸν ἐκείνα τῶν μακρῶν ταγῶν, ἐνώπιον τῶν ὁποίων τασαῦτα παρεσταθῆσαν μετὰ τῆς ἱστορίας δράματα, εἶδον ἀναβαίοντα πρὸς τὸ ἀστὺ καὶ τὸν μικρὸν Ἑνετικὸν στρατὸν. Μικρὸς ἦτο τῶν ὄντι παραβαλλόμενος πρὸς τὰ ἀπειράριθμα τοῦ Ἑρζου στίφη, ἀλλὰ δὲν ἐπέπρωτο νὰ καταλίπῃ ὀλιγότερον τοῦ Περσικοῦ ὄνομα, διότι ἂν ὁ ἀρχαῖος ἐκείνος ἦλθεν ἵνα ἐμπρήσῃ τὸ ἐκατόμπεδον, ὁ νεώτερος οὗτος προέκειτο νὰ ἀνατιναξῇ τὸν Περθενώνα. Οὐδέτερος λοιπὸν αὐτῶν ἔχει τὸν ἕτερον νὰ φθονῆσῃ ἐπὶ φήμῃ πονηρᾶ. Ἀλλὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν πορείαν τοῦ Ἑνετικοῦ στρατοῦ. Ἰδοῦ πάντων προπορευόμενος ὁ συνταγματάρχης Ῥουγράφ Φονδεραφάλης, ἄγων τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τὴν συγκειμένην ἀπὸ Σκλαβούων καὶ Λυσεβουργίων πεζῶν καὶ ὀλίγων τινῶν ἵππέων, ἐσπαρμένων ὡς προσκόπων. Μετὰ τούτους ἔρχεται ὁ κύριος στρατὸς ὑπὸ τὸν ἀνώτατον αὐτοῦ ἄρχοντα, τὸν κόμητα Κένιζμαρκ. Τὸ πρῶτον σῶμα ἐμβάλλει βαγδαῖον εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀσφαλίζει τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς καταπίεσεως· τὸ δὲ δεύτερον, προστατενόμενον ὑπὸ τοῦ ἐλαϊῶνος, ἰδρύει τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ, ὄχυρώνει αὐτὸ κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιθέσεων, καὶ ἐπιχειρεῖ τὴν περικύκλωσιν τοῦ φρουρίου διὰ προτεταγμένων ἀποσπασμάτων ἐπιτηδείως τοποθετηθέντων. Ἄμα δὲ τούτων γενομένων, κήρυξ διέταχθη νὰ φέρῃ εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀπειλητικὴν περὶ παραδόσεως πρότασιν· ἀλλ' ἐπανῆλθεν ἀπραξία· ὥστε ἐδέσθη ν' ἀρχίσῃ τακτικὴ πολιορκία. Ἦτο δὲ πρόδηλον ὅτι ὁ ἀτόμος βράχος δὲν ἠδύνατο νὰ κυριευθῆ εἰμὴ ἀπὸ τῆς δυτικῆς αὐτοῦ ἀρκας. Τοῦτο εἶχον ἐκπελαί κατανοήσει καὶ οἱ Πελασγοί, δι' ὃ πρὸς τοῦτο τῆς ἀκροπόλεως τὸ μέρος, ἔστιν εἰς τὴν εἰσόδον αὐτῆς, εἶχον βεβαίως ἐννέα πύλας, ἐννέα προμαχῶνας. Καὶ μὲν βραδύτερον οἱ ἐπελθόντες εἰρηνικοὶ χρόνοι, καὶ μάλιστα τὸ ὑπὲρ πάν ἄλλο ἀσφαλίζον τὰ μνημεῖα θρησκευτικῶν σέβας, ἐπέτρεψαν ν' ἀντικατασταθῶσιν ἀντὶ τῶν πυλῶν ἐκείνων καὶ τῶν πύργων τὰ μεγαλοπρεπῆ καὶ κομψὰ Προ-

πύλαια· ἀλλὰ καὶ τότε πάλιν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος διετηροῦντο οἱ τῆς ἀμύνης τρόποι. Κατὰ τὴν μέσον αἰῶνα, ὅτε ἡ καταγίς τῶν βαρβάρων ἠπειλήσῃ τὰς Ἀθήνας, καὶ ἰδίως τὴν ἀκρόπολιν, τὰ Προπύλαια, ἡ Πανακτοθῆκη, ὁ ναὸς τῆς Ἀπτεροῦ Νίκης, ἅπαντα τὰ ἀριστουργήματα τῆς τεχνῆς μετεσχηματίσθησαν εἰς προτειχίσματα, φέροντα ἐπάλλεις καὶ πολεμιστῶν καὶ προμαχῶνας καὶ πύργους, ἐνὶ λόγῳ θρησιωδῶς πως παρεμορφώθησαν. Ἀλλὰ τασαῦτη ἦτον ἡ στερεότης καὶ ἡ τέχνη τῆς τῶν ἀρχαίων κατασκευῆς, ὥστε τὰ μνημεῖα ταῦτα, ἐν οἷς πᾶσα μὲν ἐτηρήθη ἀναλογία, πᾶσαι δὲ ἐπεδαψιλεύθησαν αἱ λεπτότητες τῆς γλυπτικῆς, προχείρως καὶ εὐκόλως ἠδυνήθησαν νὰ μετασχηματισθῶσιν εἰς ὄχυρώματα φοβερά. Δύο κανονοστοιχίαι, ἐκ πέντε πυροβόλων ἐκάστη, ἦσαν ἐπὶ τῆς κλιτύος ἰδρυμέναι, ἵνα ὑπερασπίζωνται τὴν εἰσοδὸν ταύτην· τὰ δὲ τοῦ Ὁδαιῶν τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ κατασκευάσματα, στρατιωτικῶς διατεθέντα, ἀπετέλουν προτεταγμένον ὄχυρῶμα, ὅπερ διὰ τεχισμάτων συνεδέετο μετὰ τοῦ φρουρίου.

Ὁ Κένιζμαρκ, ἐπὶ τῇ γνωμοδοτήσει τῶν Ἑνετῶν μηχανικῶν καὶ συμφώνως πρὸς τὰ ἐν συμβουλίῳ ἀποφασισθέντα, ἐπεχείρησε νὰ ἀνοίξῃ ῥήγμα εἰς τὴν εἰσοδὸν, καταπυροβολῶν αὐτὴν, ὅ ἐστι τὰ Προπύλαια, καὶ συγχρόνως διέταξε τὴν καταδόμωσιν τοῦ φρουρίου, ὅ ἐστι τοῦ Περθενώνα καὶ τοῦ Ἑρζου. Ὁ στρατηγὸς κατακρίθη διὰ τοῦτο πολλάκις· ἀλλ' ἄρα γε ἡ κατάκρησις ἦτο καθ' ὅλα δίκαια; Μήπως ὁ πολεμιστῆς ὀφείλει νὰ ἔχῃ τὰ σπλάγχνα τοῦ ἀρχαιολόγου καὶ μήπως ἦναι δίκαιον ν' ἀπαιτῶμεν παρ' αὐτοῦ, πρὸς χάριν τῆς τέχνης, νὰ φειδῆται τοῦ θείου ἢ θείου πράγματος, παρεμβάλλων οὕτω προδοτικὰ εἰς τὸν σκοπὸν τὴν ἐπιδιώκει, καὶ βραδύτητα συνεπαγομένης ζημίας πολλῶν ἀνθρώπων; Εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ἐν τῇ περιωνύμῳ τῆς Ἀντουερπίας πολιορκίᾳ, τῇ διεξαχθείσῃ ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης ὅλης, ἥτις διετέλει θεατῆς εἰρηνικῆς τῆς πυροβολικῆς ταύτης μονομαχίας, καταρῶθη τῶντι νὰ συνεννοηθῶσι πολιορκηταὶ καὶ πολιορκούμενοι, ἵνα διασώσῃσι Γοτθικὴν τινα ἐκκλησίαν κεκοσμημένην διὰ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Φλαμανδικῆς ζωγραφικῆς τέχνης· ἀλλὰ τὸ ἐξαιρετικὸν τοῦτο πολιτεύμα ἀντιπάλων, οἷοι ἦσαν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ὀλλανδία, μάλιστα δὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἡμῶν, εἶναι δυνατόν νὰ παραβληθῶσι πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἐκείνους τῶν χριστιανῶν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ πρὸς τὸ μωσαικὸν πνεῦμα, ὅπερ ἐπεκράτει εἰσέτι εἰς τοὺς πολέμους τούτους; Ὁχι βεβαίως. Ὁ Κένιζμαρκ ἠλπισεν ὅτι ὁ πανικὸς φόβος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τοσοῦτον ὤφελίθη ἐν Πελοποννήτῳ, θέλει ἐπεκαθῆ μέχρι τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐπιφέρει τὴν ἀνευ πολιορκίας ἄλωσιν τῆς ἀκροπόλεως· μετ' ὀλίγον ἐπέισθη, ὅτι μόνη ἡ καταδόμωσις ἠδύνατο ν' ἀναγκάσῃ τὴν φρουρὰν εἰς παράδοσιν. Ὅθεν κατεδόμωσε τὴν ἀκρόπολιν· μὴ τῶν βομβῶν αὐτοῦ ἀνετίναξε τὸν Περθενώνα καὶ κατέπεισε τὴν φρουρὰν νὰ συνθηκολογήσῃ· ὁ στρατηγὸς ὤφελίθη ἀπὸ τοῦ συντηγμάτατος τούτου· καὶ πιστεύω μὲν αὐτὸν ἀξιώσαντα ὅτι ἐβλήθη

διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ θαυμαστοῦ τούτου ναοῦ, οὐ ἐνάμιλλον ἀριστοτέχνημα οὐδέποτε θέλει ὑπάρξει τὸν πιστεύω, ναί, πεποιθὴς ὅτι ἤθελε προτιμήσει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἀκρόπολιν χωρὶς νὰ στήσῃ τὰς κανονοστοιχίας του, ἀλλ' ἀρξαμένης ἀπαξ τῆς πολιορκίας, εἶμαι βέβαιος, χωρὶς νὰ τὸν ἐλέγχω πολὺ περὶ τούτου, ὅτι ἐπεδίωξεν αὐτὴν, μηδεμίαν ἔχων ἄλλην φροντίδα εἰμὴ πῶς νὰ κατορθώσῃ νὰ κατασιγάσῃ ὅσον ἐνδέχεται ταχύτερον τὸ πῦρ τῶν πολέμιων, νὰ ἀνοίξῃ ῥῆγμα καὶ νὰ διατάξῃ τὴν ἐφοδον.

Οἱ μηχανικοὶ ἔστησαν μίαν μὲν κανονοστοιχίαν ἐκ δεκαπέντε μεγάλων πυροβόλων ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Μουσειοῦ, ἑτέραν δὲ, ἐξ ὀκτῶ πυροβόλων, τῶν μὲν τῶν 50 λιτρῶν, τῶν δὲ τῶν 20, ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Πνυκός, τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου τῆς εὐγλωττίας βήματος, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἄλλοι οὐκ ἔμελλον ν' ἀντιλήθῃσι κεραυνοί. Ἡ πρώτη τῶν κανονοστοιχιῶν τούτων ἐξίτηται νὰ διαρρήξῃ τὴν εἰσοδὸν τῶν Προπυλαίων ἢ δευτέρα ἐβάλλε κατά τῶν κανονοστοιχιῶν τὰς ὁποίας οἱ Τούρκοι ἔστησαν ἐπὶ τῆς κλιτύος, καὶ συγχρόνως τέσσαρες ὄλμοι τῶν 500 λιτρῶν, στηθέντες εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀρείου Πάγου, πλησίον τῆς κατοικίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ἐξηκόντιζον τὰς καταστρεπτικὰς αὐτῶν σφαίρας ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως. Ὁ Χριστιανικὸς στρατὸς δὲν ἠδύνηθη νὰ παρασκευάσῃ τὰ ἐπιθετικὰ ταῦτα μέσα εἰμὴ διὰ θυσίας ἀνθρώπων τινῶν, διότι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐφρονεῖθησαν ὑπὸ τῶν πολέμιων ὁ ταγματάρχης Περῆς, ἐκ τοῦ συντάγματος τοῦ Κλάιτερ, καὶ δεκαπέντε τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ· ἀλλὰ τελευταῖον τῆ 23 Σεπτεμβρίου, εἶγον στηθῆ τὰ πυροβόλα καὶ ἤρξατο τὸ πῦρ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Μουτῆ Κόμητος Σανφελίκου.

Κατ' ἀρχὰς τὸ πῦρ τοῦτο δὲν ἐπέφερε τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα· αἱ σφαῖραι εἰς μίαν προσέκρουον εἰς τὰ θαυμαστά μαρμάρια τείχη, οἱ δὲ ὄλμοι, ἐκπέμποντες τὰς βόμβας αὐτῶν ὑπὲρ τὸ φρούριον, ἐδραπέτον πολὺ μᾶλλον τὰς οἰκίας τῆς πόλεως ἢ τὰ τῆς ἀκροπόλεως μνημεῖα. Τὰ ἐλαττώματα ταῦτα παρετήρησεν ἀμέσως ὁ εἰς πάντα ἐπιβλέπων καλὸς κάγαθός Κένιξμαρκ, ὅστις ἦτο μὲν ἔτοιμος ν' ἀποκρούσῃ τὸν Σερασκέρην, ἤθελεν ὅμως καὶ νὰ διορθώσῃ τὸν πυροβολισμόν ἵνα ἐπιταχύνῃ τὴν παράδοσιν. Ἐπὶ δὲ τούτῳ πολὺ μᾶλλον ἢ διὰ νὰ εἰσακούσῃ τὰ παράπονα τῶν κατοίκων, διέταξε νὰ στηθῶσι δύο ἑτέροι ὄλμοι πλησιέστερον τοῦ φρουρίου καὶ πρὸς ἀνατολάς. Συγχρόνως δὲ οἱ μηχανικοὶ παρεσκευάζον ἀνά μέσον τῶν οἰκιῶν ὑπόστεγόν τινα δρόμον, ἵνα ἀνατινάξωσι μέρος τοῦ Θεμιστοκλείου τείχους πρὸς βορρᾶν τοῦ φρουρίου, ἀνωθεν τοῦ ἀντροῦ τῆς Ἀγλαύρου· ἀλλὰ ἡ σκληρότης τοῦ βράχου, ἢ ἄγρυπνος τῶν πολιορκουμένων προσοχὴ καὶ αἱ θανατηφόροι αὐτῶν προσβολαί, τελευταῖον ὁ θάνατος τοῦ λοχαγοῦ τῶν σκαπανέων, καταπεσόντος ἀπὸ κρηνοῦ τινος, ἤθελεν ἀφαιρέσει πᾶσαν ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου ἐλπίδα καὶ ἐπιφέρει τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ἐργασίας ταύτης, ἐν συμβεβηκός ἀπροσδόκητον δὲν ἤθελε καταστήσει αὐτὴν ἀνωρελῆ, μετα-

βαλὸν αἰφνης τὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων, καὶ διὰ μιᾶς καταβάλῃ τὸ εἰς μακρὰν ἀμυναν παρεσκευασμένον φρούριον.

Ἐτι ἀπὸ τῆς 25 βόμβας καταπεσοῦσα ἐπὶ μακρῆς τινος πυριταποθήκης, ἣτις ὑπῆρχεν ἐν τοῖς Προπυλαίοις, ἀνετίναξεν αὐτὴν εἰς τὸν ἀέρα. Ἦτο δὲ τοῦτο ὡσεὶ τὸ προοιωνίσμα γεγονότος πολὺ σπουδαιοτέρου, ὅπερ συνέβη τὴν ἐπιούσαν τὸ ἑσπέρας, 25 Ἰουλίου 1687. Ἐκπυροσκόρησις φοβερὰ ἔσεισε πάντα τὰ περὶ καὶ διήγειρε τὴν προσοχὴν τῶν πολιορκητῶν, οἵτινες ἐπιστήσαντες ἅπαντες τὰ βλέμματα εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀκροπόλεως, εἶδον ὅτι ἐκρηξίς τρομερὰ, ἦν παρηκολούθησε πυρκαϊὰ, εἶχε κάψει εἰς δύο καὶ μεταβάλλει εἰς ἐρείπιον τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀριστούργημα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τὸν Παρθενῶνα, τὸ κεφάλαιον τοῦτο, τὸ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀκέραιον σωζόμενον, τῆς τέχνης τῆς Ἑλληνικῆς, οἷα ἦν ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῆς. Γὰρ δὲ συμβεβηκός δὲν ὑπῆρξε τυχαῖον· ἐνῶ, ὡς προείπομεν, αἱ περὶ διανοίξωσι βήματος καὶ αἱ ἄλλαι πολιορκητικαὶ ἐργασίαι βραδέως ὁπωσοῦν προεχώρου, αὐτόμολος τῆς ἀκροπόλεως, προσελθὼν πρὸς τοὺς Λυσεουργίους, οἵτινες ὑπῆρτον τὴν ἀνατολικὴν κανονοστοιχίαν, ἀνήγγειλεν εἰς αὐτοὺς ὅτι οἱ Τούρκοι εἶχον σωρεύσει ἅπαντα τὰ πολυμεφῶδια εἰς τὸν Παρθενῶνα καὶ ὅτι ἐκεῖ, καὶ μόνον ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ ῥίπτωνται ὄλαι αἱ βόμβαι. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς κατέστη ὁ κύριος τῶν πυροβολιστῶν σκοπός, καὶ εἰς Λυσεουργίους ὑπολογαγός, σκοπευτὴς ὡν ἐπιτηδεῖας, ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τῶν ὄλμων, ἐπέτυχε μετὰ τινὰς βολὰς νὰ ῥίψῃ μίαν βόμβαν ἐπὶ τοῦ ναοῦ, ὅπου αὐτὴ ἐκραγεῖσα ἐν τῷ μέσῳ τῆς πυριτίδος, ἐπήγαγε τὴν φοβερὰν ἐκρηξίαν. Ὁ σωρὸς τῶν ἐμπρηστικῶν ὑλῶν ἦν φαίνεται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκοῦ, καὶ μᾶλλον πρὸς ἀνατολάς ἢ πρὸς δυσμὰς, ἐν κρῖνωμεν ἀπὸ τῶν ἐρειπωθέντων τοῦ μνημείου μερῶν, διότι ἀνετράπησαν οἱ τοῖχοι τοῦ ἱεροῦ, περιλαμβανόμενον καὶ τοῦ τοίχου τοῦ διαχωρίζοντος αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ὀπισθοδόμου, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τὰ 3/4 τῆς ζωφόρου τοῦ Φειδίου, ἅπαντες οἱ τοῦ προναοῦ κίονες, ἐκτός ἐνός, ὀκτὼ κίονες τοῦ βορείου περιστύλου καὶ ἐξ τοῦ μεσημβρινοῦ. Ὁμιλοῦντες δὲ περὶ τοίχου ἔχοντος 350 ποδῶν μήκος ἐπὶ 40 ὕψους, ἐσχηματισμένου δὲ ὑπὸ μαρμαρίνων ὄγκων 3 ποδῶν πάχους, καὶ 6 μήκους, καὶ προσέτι ἀναφέροντες κίονας εἴκοσι καὶ ἑνὰ, ἔχοντας ὕψος 30 ποδῶν καὶ ἐπέκεινα, ἕκαστον δὲ συγκεκριτημένον ἀπὸ 11 μαρμαρίνων σπονδύλων, ἀσθενῆ πάλιν δίδομεν ἰδέαν τῆς φοικτῆς ταύτης ἀνατροπῆς. Πρέπει πρὸς τούτοις νὰ φαντασθῶμεν τὸ θαυμαστὸν καὶ ὑπερμέγεθος ἐπιστύλιον, τοὺς μαρμαρίνους ἐκείνους ὄγκους, τοὺς δι' ἀναγλύφων καλλιτεχνηθέντας καὶ τὰς πλάκας τῆς στέγης, ὡν οἱ μὲν ἐκάλυπτον τὸ περίστυλον, αἱ δὲ, τὸ ἐσώτερον τοῦ ναοῦ, ἅπαντες δὲ ὡς κεραυνὸς ἐπέσκηψαν διὰ μιᾶς καὶ ἐσωρεύθησαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐν ἀταξίᾳ. Ἡ ἐκρηξίς ὑπῆρξε τόσον ἰσχυρὰ, ὥστε ἐτίναξε τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ μέχρι τοῦ στρατοπέδου τῶν πολιορκητῶν, ὅ ἐστι πρὸς ἀνατο-

λάς, ἕως τοὺς πρόποδας τοῦ φρουρίου, ὅπου οἱ Λυσεουργοὶ καὶ οἱ σκαπανεῖς αὐτῶν ὑπέσκαπτον τὸν βράχον. Καὶ ὅμως ὅσοι βίαιος καὶ ἂν ὑπῆρξεν ὁ κλονισμός, δὲν προσέβαλεν οὗτος τὰ ἀγάλματα τῶν αἰτωμάτων, ἐξ ὧν δὲν ἐβλάφθησαν ἀπὸ αὐτοῦ εἰμὴ μέρη τινὰ μόνον, ὑπὸ τοῦ χρόνου διαφθαρῆτα.

Καταπεσόντος δὲ τοῦ Παρθενῶνος ἐν τῷ μέσῳ τῶν φλογῶν, κραυγὴ χαρᾶς καὶ νίκης ἀντήχησε παρὰ τοῖς πολιορκηταῖς, κραυγὴ ἀγρία, ἦν οἱ μὲν ἔνετοῖ ἱστορικοὶ μεταφράζουσιν εἰς «Ζήτω ἡ πολιτεία μας (Viva la nostra republica)», ἀληθῶς δὲ ἀπετέλει ἡ Γερμανιστὶ ἐκφερομένη ἐπευφημία «Ζήτω ὁ κόμης Κένιξμαρκ (Siege, lebe hoch Graf Koenigsmark)». Εἰς οἰανδήποτε δὲ Εὐρωπαϊκὴν γλῶσσαν καὶ ἂν ἐξεδηλοῦντο τὰ αἰσθήματα ἐκεῖνα τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ θριάμβου ἐνώπιον τοῦ οἰκτροῦ τούτου θεάματος, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν κατεβλήθησαν ὑπὸ τῆς συμφορᾶς· διότι ἀπεκδεχόμενοι τὴν λύτρωσιν αὐτῶν ἐξωθεν, διετήρησαν τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν τοῦ νὰ ἐπιμείνωσιν ἀντιστάμενοι μέχρις οὗ ὁ Σερασκέρης ἐπελθὼν διώξῃ τοὺς ἀπίστους· καὶ ἀπὸ πρωίας τῆς 24 εἰδοποιήθη περὶ τῆς ἀφίξεώς του, κατέστησαν πυκνότερον τὸ πῦρ αὐτῶν, ἐλπίζοντες τοιοῦτοτρόπως νὰ ἐπιστήσωσιν ὀλόκληρον τὴν προσοχὴν τῶν πολιορκητῶν. Ἀλλ' ὁ Κένιξμαρκ δὲν ἦτον ἐκ τῶν στρατηγῶν, οἵτινες λέγουσιν, ὅτι οὐ προσεδόκησαν. Εἰδοποιηθεὶς καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν προσκόπων, δὲν περιέμεινε τὸν ἀντίπαλον, ἀλλ' ἀπῆλθεν εἰς συνάντησιν αὐτοῦ· ὁ δὲ Σερασκέρης δὲν ἀπεδέχθη τὴν μετὰ τοσοῦτου θάρρους προσφερομένην αὐτῷ μάχην, καὶ ὑπεχώρησεν ἀπρακτός. Τότε οἱ Τούρκοι τῆς ἀκροπόλεως, οἵτινες δὲν ἀνεπετροῦντο ἐν τῇ ἀντιστάσει αὐτῶν εἰμὴ ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τῆς ἐξωθεν συνδρομῆς, ἰδόντες αἰφνης τὴν ἐλπίδα ταύτην μεταωθεῖσαν καὶ θεωροῦντες τὰ καθ' ἑαυτοὺς οἰκτρὰ, διότι αἱ μὲν φλόγες, τὰς ὁποίας προσέκαλεσεν ἡ ἐκρηξίς τοῦ Παρθενῶνος, ἐξηκολούθησαν καταβιβρᾶσκουσαι ἀπάσας τὰς κατοικίας, τὰ δὲ πλείεστα τῶν πολυμεφῶδιων ἐξέλιπον, πλείεστοι δὲ τῶν τῆς φρουρᾶς ἀπέθανον, ἐν οἷς καὶ ὁ παστὴρ καὶ ὁ υἱός του, ἐνόησαν ἐπὶ τέλους ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀντιέξωσι πλείοτερον καὶ ὅτι δὲν ὑπελείπετο αὐτοῖς εἰμὴ νὰ ἐπιτύχωσιν ἐντιμον συνθηκολογίαν. Ὄθεν σημαῖαι λευκαὶ ἀνήγγειλαν τὴν τοιαύτην τῆς φρουρᾶς διάθεσιν, καὶ ἐνῶ αἱ σημαῖαι ὑψοῦντο ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, κατήλθον ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως πέντε ὄμηροι κομίζοντες προτάσεις εἰρηνικάς. Τὸ πῦρ τῶν πολιορκητῶν κατέπαυσεν ἀμέσως, καὶ συμφωνηθεῖσας ἀναχωρῆς, ἐσυζητήθησαν οἱ ὅροι τῆς παραδόσεως. Ὁ Μοροζίνης ἤθελε νὰ παραδοθῶσιν οἱ πολιορκουμένοι εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ νικητοῦ, ἀλλ' ὁ Κένιξμαρκ, συμβιβαστικώτερος ὢν, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς τὸ ζῆν, πέντε ἡμερῶν ἀνεσιν, καὶ τὸ δικαίωμα νὰ πωλήσωσι μὲν τὰ κτήματα αὐτῶν, νὰ διατηρήσωσι δὲ ὅσα ἰδύνατο ἕκαστος νὰ φέρῃ ἐφ' ἑαυτοῦ· διότι τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ὅροι καθ' οὓς ἐγένετο ἡ παράδοσις ὄλων τῶν φρουρίων τῆς Πελοποννήσου, ἐκτός μόνον ὅτι οἱ πολιορκουμένοι ὑπεχρεώθησαν νὰ παραχωρήσωσι τῷ νικητῇ ἵππους, ὄπλα,

κανόνια, ἐφόδια, καὶ τοὺς δούλους Χριστιανούς τε καὶ μαῦρους· πρὸς δὲ τούτοις ὑπεχρεώθησαν νὰ ναυλώσωσιν ἰδίᾳ δαπάνῃ τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ μεταφέρωσιν αὐτοὺς εἰς Σμύρνην, διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἐπετρέπετο αὐτοῖς νὰ κατοικήσωσιν. Ὁ Μοροζίνης ἐπεκύρωσεν, εἰ καὶ ἄκων, τοὺς ἐπιεικεῖς τούτους ὅρους, ἐνδοῦς οὐ μόνον εἰς τὴν θέλησιν τοῦ στρατηγοῦ του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πράγματα αὐτὰ, ἅτινα ἐπέβαλλον τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην τοῦ νὰ εἰσέλθωσιν ὅσον ἐνεστί ταχύτερον οἱ ἔνετοῖ εἰς τὸ φρούριον τῶν Ἀθηνῶν, ὅπερ ἐν τούτοις, ὃν τὸ ἰσχυρότερον τῶν ὅσα ἄχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης προσεβλήθησαν, δυσκόλως ἠδύνατο νὰ κυριευθῆ διὰ τῆς βίας. Ἡ σύμβασις συνωμολογήθη τὴν πρωίαν τῆς 29, καὶ ἐν τῷ ἅμα αἱ προφυλακαὶ κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν πολιορκητῶν, ἐπετρέψατο δὲ ἐπὶ τῶν Προπυλαίων ἡ σημαία τοῦ ἁγίου Μάρκου.

Ὁ ἀρχιστράτηγος ἀνήγγειλεν εἰς τὴν σύγκλητον τῆς ἔνετίας τὴν νέαν ταύτην κατάκτησιν, καὶ προσέφερεν αὐτῇ τὸ νέον τοῦτο τρόπον μετὰ τῆς ἀλαζόνος μετριοφροσύνης τῆς ἐπιφαινομένης εἰς ἀπάσας αὐτοῦ τὰς ἐκθέσεις. «Δὲν ζητῶ, ἔγραφε, νὰ ἐξογκάσω διὰ πολλῶν πλατυσμῶν τὰς ἀσθενεῖς ὑπερησίας μου· οἰαδήποτε καὶ ἂν ὦσιν αὐταί, ἀρκεῖ εἰς ἐμὲ νὰ γνωρίζῃ μὲν αὐτὰς ὁ κόσμος, ν' ἀποδέχεται δὲ ἡ πατρίς. Ἰμέτεροι εἰσὶν αἱ Ἀθῆναι, αἱ ἐνδοξοὶ καὶ πολυθύλλητοι Ἀθῆναι, μετὰ τοῦ εὐρυτάτου καὶ περιφήμου αὐτῶν ἄστεος καὶ τῶν λαμπρῶν αὐτοῦ μνημείων, μεθ' ὧν συνδέονται τοσαῦτα ἱστορίας καὶ σοφίας ἀναμνήσεις.» Ἡ Τουρκικὴ φρουρὰ, συγκεκριμένη ἔτι ἐκ 500 ἀνδρῶν, κατῆλθεν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως ἐν συνολίᾳ 2500 ἀνθρώπων ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ πάσης ἡλικίας, οἵτινες κοινωνήσαντες τῶν κινδύνων αὐτῆς, ἤθελεν μέχρι τέλους ν' ἀκολουθήσωσιν τὴν τύχην τῆς. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ἐπορεύθη πρὸς τὸν Πειραιᾶ, καὶ ἦν βεβαίως ἄξιον μὲν συμπαθείας τινός, μάλιστα δὲ ἄξιον τῆς εὐλαθείας ἐκείνων, οἵτινες λαβόντες πείραν τῆς ἀνδρείας αὐτοῦ, δὲν εἰσῆρχοντο εἰς τὸ φρούριον εἰμὴ ἀφοῦ ὤμοσαν νὰ τηρήσωσι τοὺς ὅρους τῆς περὶ παραδόσεως συνθήκης. Ὁ Μοροζίνης, γινώσκων τὴν ἀπειθειαν τῶν ἐθῶν, ὅπως ὠνόμαζε πάντοτε τοὺς συμμάχους του, εἶχε παραγγεῖλει τὰς μᾶλλον ἀξιοπαίρους προφυλάξεις, καὶ ὁ Κένιξμαρκ συνέπραξεν ἐπὶ τούτῳ. Ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ἡ ἐπιτήρησις δὲν ἔδύνατο νὰ ἐνεργηθῆ ἐξ ἴσου καθ' ὅλην τὴν μακρὰν ταύτην ἀπὸ Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ πορείαν, παρεβιάσθησαν οἱ νόμοι τῆς τιμῆς, καὶ ἡ εὐλάβεια ἢ ὀφειλομένη εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχηγῶν, καὶ ἱκανοὶ μὲν Τούρκοι περιυβρίσθησαν, γέροντες δὲ ἀφῆρηθησαν τῶν ὅσα εἶχον δικαίωμα νὰ συνεπαγάγῃσι μεθ' ἑαυτῶν, καὶ γυναῖκες δὲ τινες καὶ νεαὶ κόραι ἀπήχθησαν.

Οἱ ἔνετοῖ κατέλαβον ἀμέσως τὴν ἀκρόπολιν· λέγω οἱ ἔνετοῖ, διότι ἡ ἔνετικὴ κυβέρνησις εἶχεν ὡς κανόνα, ὅτι αἱ ἐντιμότεραι θέσεις ἀνήκουσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς στρατιώτας αὐτῆς, τῶν δὲ συμμάχων οἱ κόποι ἀποχρώντως ἀμείνονται διὰ χρημάτων. Ὄθεν ὁ κόμης Κένιξμαρκ δένειμε τὰ ἔθνη, ὅ ἐστι

τοὺς συμμάχους ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν, ἐνῶ ὁ κόμης Πομπέης διορθοῦσε φρουράρχος, ἐγκαθιδρύθη ἐν τῇ ἀκροπόλει μετὰ τῶν ἑνετικῶν στρατευμάτων. Ἡ πρώτη φροντίς τοῦ νέου φρουράρχου ὑπῆρξε τὸ ν' ἀφαιρέσει ἐκ μέσου ὑπὲρ τὰ 300 πτώματα, τὰ ὅποια εἶχον μᾶναι ἀταφα ἀπὸ τῆς 26, ἡμέρας τῆς πτώσεως τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ θανάτου αὐτῶν· ἔπειτα δὲ ἐπέφερε τάξιν τινὰ ἐν τῷ μέσῳ τῶν εἰσπληνῶν τοῦ μνημείου, ἅτινα εἶχον πλακῶσει τὸ ἥμισυ τῆς ἀκροπόλεως· καὶ τελευταῖον ἠρίθμησε τὰ κανόνια τὰ κυριευθέντα ἀπὸ τοῦ ἔχθρου καὶ ἀνήκοντα τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν πολιτείαν. Ἀλλ' ἐάν ἡ ἐντιμωτέρα θέσις ἀφῆρετο οὕτω ἀπὸ τοῦ Κένιζμαρκ καὶ εἰς ἑνετὸν ἀπεδίδοτο, φαίνεται ὅτι ἐκαμναν τούλαχιστον εἰς τὸν στρατηγὸν τὴν τιμὴν νὰ μὴ ἀποκαθίσωσι τι περὶ στρατιωτικῶν κινήσεων πρὶν ἢ συμβουλευθῶσιν αὐτόν. Οὕτω τὴν 29, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς τῶν Ἀθηνῶν παραδόσεως, συγκροτήσαντος τοῦ Μοροζίνη πολεμικὸν συμβούλιον ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος του ἐν τῷ λιμένι τοῦ Πειραιῶς καὶ προτείναντος τολμηρὰν κατὰ τῆς Χαλκίδος ἐπίθεσιν, παρακλήθη οὗτος παρ' ὅλων τῶν παρευρεθέντων ἀξιωματικῶν νὰ συμβουλευθῆ τὸν Σουρῆδον στρατηγὸν πρὶν ἀποφασίσαι τὸ πρακτέον. Ὁ ἀρχιστράτηγος ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην, καὶ νέον συνεκροτήθη συμβούλιον τῆς 28 Ἰουλίου, ἀπὸ τῶν πρακτικῶν τοῦ ὁποῦ, σωζομένων, δηλοῦται ἡ μακρὰ περὶ τούτου συνδιάλεξις ἡ γενομένη μετὰ τοῦ ἀρχιστράτηγου καὶ τοῦ Κένιζμαρκ. Ἐνταῦθα δὲ καταφαίνεται ἡ ἐμπειρία τοῦ γέροντος Πελοποννησιακοῦ καὶ ἡ ἐμφυχούσα αὐτὸν νεανικὴ ζέσις, ἐνῶ πάντες οἱ περὶ αὐτὸν χρονοτριβοῦσι μάλλον καὶ βραθυμοῦσιν. Ὁ Μοροζίνης ἤθελεν, ὡφελούμενος ἀπὸ τὸν τρόπον ὃν διέδωκεν δύο ἐτῶν ἀδιάκοποι νίκαι καὶ ἡ στεφανώσασα αὐτὰς ἄλωσις τῶν Ἀθηνῶν, νὰ ἐπιπέσῃ ὡς κεραυνὸς εἰς τὰ ὄχυράματα τῆς Χαλκίδος καὶ νὰ δοκιμάσῃ ἅπασι ἐπὶ τὴν τύχην, ἐνόσῃ αὐτὴ προσμειδία αὐτῷ. Ταῦτα προτείνων ὁ Μοροζίνης, ἐφαίνετο μὲν τολμηρίας καὶ βίβλικον ἀλλ' ἀσφαλῶς προεμάντευε τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατάστασιν, διότι ἐξ ἀναφορῆς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τῆς Γαλλίας Γιραρδίνου, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1687 γράφεισκι, μακθάνομεν ὅτι τῶντι ἢ φρουρὰ τῆς Χαλκίδος εἶχε στασιάζει κατὰ τοῦ Πασᾶ, καὶ ὅτι ἂν οἱ ἑνετοὶ εἰδοποιοῦντο περὶ τούτου ἐγκαίρως, ἠδύνατο νὰ ὠφεληθῶσι μεγάλως. Ἀλλ' ὁ Κένιζμαρκ, μὴ εἰδὼς τὰ περιστατικά ταῦτα, καὶ σκεπτόμενος ὡς στρατηγὸς φρόνιμος καὶ συνειδῶς τὴν ἐπικειμένην αὐτῷ εὐθύνην, ἀπέκρουσε ὀριστικῶς τὴν γνώμην τοῦ ἀρχιστράτηγου, ἀξίων ὅτι δὲν εἶχε δυνάμεις ἀποχωρῶσαι ἵνα ἐπιχειρήσῃ τὴν τῆς Χαλκίδος ἐπίθεσιν καὶ προτείνων νὰ παραχειμασῶσιν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πειραιεῖ, περιμένοντες τὰς ἐπικουρίας καὶ τὸ ἐπιόν ἐτος. Τὸ πολεμικὸν συμβούλιον ἐσκέφθη ἐπὶ τῶν προτάσεων τούτων καὶ συνετάχθη μετὰ τῶν ἐνστάσεων τοῦ Κένιζμαρκ, τροπολογῆσαν καὶ αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν ἣν εἶχε κάμει τῆς 14 τοῦ μηνός, διότι πανταχόθεν ὀλέθρια ἤρχοντο περὶ τῆς ὑγειονομικῆς καταστάσεως τῶν κυριωτέρων πόλεων

τῆς Πελοποννήσου εἰδήσεις. Ὄθεν ἀπεφασίσθη ὅτι ὁ στρατὸς θέλει παραμῆνει ἀδιαίρετος ἐν σκέπῃ τῆς λοιμικῆς νόσου, περὶ τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν τῆς Ἀττικῆς, καὶ τὸ συμβούλιον ἐξέφρασε τὴν εὐχαρίστησιν αὐτοῦ, ὅτι δὲν ἦτον ἤδη ἠναγκασμένον νὰ σκορπίσῃ τὰ τάγματα ταῦτα εἰς τὰς νήσους, ὅπως ἤθελε πράξει ἐάν ἡ θεῖα πρόνοια δὲν παρεῖχε τὰ παραχειμασία ταῦτα, ἐμπνεύσασα (ἀντιγράφουσα τὰ πρακτικά) τὴν εὐτυχῆ ἰδέαν τοῦ νὰ προσβληθῶσιν αἱ Ἀθηναί, καὶ ἐπιτρέψασα τὴν ταχίστην τῆς τοσοῦτον ἰσχυρᾶς ταύτης πόλεως ἄλωσιν. Τούτων ἀποφασισθέντων, ἠσχολήθησαν νὰ ἀσφαλίσωσι τὴν συγκοινωνίαν μετὰ τοῦ Πειραιῶς, ὃ ἐστὶ μετὰ τοῦ στόλου τοῦ προμηθεύοντος τὰς τροφάς. Ἐπὶ τούτῳ κατεσκευάσθησαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγορᾶς εἰς τὸν λιμένα ἐκείνον τρία ὄχυράματα, χάριν τῶν ὁποίων τὰ μακρὰ τείχη ἐστερήθησαν καὶ πάλιν ἱκανοῦ μέρους τῶν λίθων αὐτῶν, ἐτι δὲ ὄχυρώθησαν καὶ τὰ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς περιχώρου τοῦ Πειραιῶς. Αἱ ἀνασκαφαὶ αἱ γενόμεναι πρὸς ἀνύψωσιν τῶν χωμάτων διακρίνονται ἄχρι τοῦδε, καὶ ἐπήγαγον τότε τὴν ἀνακάλυψιν πολλῶν ἀρχαιοτήτων, τὰς ὁποίας πολλοὶ ἀξιωματικοὶ ἐπέζητουν μετὰ προθυμίας, εἴτε διότι κατενόουν τὴν ἀξίαν αὐτῶν, εἴτε διότι ἤθελον, ἐπανερχόμενοι εἰς τὰ ἴδια, νὰ φέρωσιν αὐτὰς ὡς τρόπαια.

Καὶ ἰδοὺ λοιπὸν αἱ Ἀθηναί, γενόμεναι αὐτῆς χριστιανικαὶ καὶ Εὐρωπαϊκαί. Τὰς ὁδοὺς αὐτῶν διέτρεχον καὶ ἐξωσγόνου ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν ἐθνῶν, ὅπως ἐν τῇ ἐποχῇ καθ' ἣν ἡ σοφία τῶν φιλοσόφων τῆς πόλεως ταύτης, ἡ εὐλωττία τῶν ῥητόρων, ἡ μεγαλοφυΐα τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν ποιητῶν αὐτῆς, προσεῖλκον ἐνταῦθα τοὺς διακεκριμένους ἀνδρας ἀπάσης γῆς. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ ξένοι οὗτοι ἦσαν ὀπλισμένοι ὡς ἀστακοί, καὶ ὅτι οἱ πλείοτεροι τῶν μισθοφόρων τούτων ἀπέκλινον πρὸς τὴν λατρευαγωγίαν μάλλον ἢ τὴν λατρείαν τοῦ καλοῦ, ἀλλ' ἡ ἀπάτη ἦτο συγκεχωρημένη· καὶ ὅταν ὁ Μοροζίνης εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἐν παρατάξει μεγάλῃ, συνοδουόμενος ὑπὸ τοῦ Κένιζμαρκ, τῆς Κομήσεως συζύγου του καὶ τῶν κυριῶν τῆς τιμῆς, ἐνόμισέ τις ὅτι αἱ Ἀθηναί ἀναλαμβάνουσι νέαν ζωὴν καὶ ὅτι ἀποδίδονται αὐτῆς εἰς τὸν πολιτισμὸν. Ὁ ἀρχιστράτηγος ἀνῆλθεν ἔπειτα εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ἡ θέα τῶν ἐρειπιωθέντων αὐτῆς μνημείων ἐπροξένησεν εἰς αὐτόν τε καὶ εἰς ὅλους τοὺς παρισταμένους τὴν βαθυτέραν ἐντύπωσιν. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῖ, οἱ διευθύναντες τὰ πυροβόλα τὰ τσαύτας ἐπαγαγόντα καταστροφάς, προσηλοῦντο ἤδη μετὰ θαυμασμοῦ εἰς τὰ περισωθέντα τῶν οἰκοδομημάτων λείψανα· αἱ χεῖρες αὐταί, αἱ τσαύτην ἐπενεγκούσαι φθορὰν, συνέλεγον ἤδη μετὰ περιεργείας εὐλαβοῦς τὰ ἐλάχιστα τμήματα τῶν ἀριστοτεχνημάτων, ἅτινα εἶχον ἀκρωτηριάσει. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ στρατιῶται, οἱ φέροντες ἐτι τὰ στίγματα τῆς πυρίτιδος καὶ ὑπὸ τοῦ ἀγῶνος ἐξημμένοι ἐτι ὄντες, ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς πρᾶξινομένους καὶ μαλασσομένους ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν ἐκείνων καλλονῶν. Ἀνάγκη νὰ τὸ εἴπωμεν πρὸς ἑπαινον αὐτῶν, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐθλίβησαν καιρίως διὰ τὴν καταστροφὴν ἣν ἐπήγαγον εἰς τὰ ἀριστοτεχνήματα ταῦτα.

Τὰ ἀποσπάσματα, ὅσα ἡ ἐκρηξις κατέρριψεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Παρθενῶνος καὶ περὶ τοῦ νυκτοῦ, τὰ θαυμαστά λείψανα τοῦ θρησκῶ, τῶν μετοπῶν καὶ τῆς ζωοφόρου ἐνέπνευσαν λύπην εὐλικρινῆ εἰς ἀρχηγούς τε καὶ στρατιῶτας, διότι τῶντι οἱ ὅλοι ἐκείνοι οὗς ἐστησαν χεῖρες χριστιανικαὶ ἐπροξένησαν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θράχου εἰρεῖνια πλείοτερα ἢ εἴκοσιν αἰῶνων κοινωνικαὶ μεταβολαί, καὶ θαρβάρων εἰσβολαί, καὶ κατοχὴ ὑπὸ Μευτουλμάνων, τῶν φύσει καὶ θέσει τούτων εἰκονοκλαστῶν. Ὄθεν ἡ τύψις τοῦ συνειδότης ἦν εἶχον οἱ νικηταὶ καταφαίνεται οὐ μόνον διὰ τοῦ ἐνθουσιωδιστάτου αὐτῶν θαυμασμοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ποιητικωτάτων τρόπων, δι' ὧν ἐπροσπάθουν νὰ καλύψωσι τὸ γεγονός. Καὶ ὁ μὲν Μοροζίνης, πρῶτος πάντων ἀπέκρουε τὴν εὐθύνην τοῦ ἀνοσιουργήματος, ἀναμνησκῶν τοὺς ἀγῶνας οὗς κατέβαλεν ἵνα ἀποφύγῃ τὴν πολιορκίαν τῆς ἀκροπόλεως· ὁ δὲ Κένιζμαρκ, ἐάν πιστεύσωμεν τὴν κυρίαν τῆς τιμῆς, ἥτις συνώδευε τὴν Κομήσασαν, ἐπεθύμει νὰ φεισθῆ τοῦ Παρθενῶνος. Ἡ Α. ἐξοχότατος ἀπετροπιάζετο, λέγει που ἡ Κυρία αὐτῆ, ἥς καὶ κατωτέρω θέλομεν παραθέσει τὴν ἀλληλογραφίαν, ἀπετροπιάζετο νὰ καταστρέψῃ τὸν ὄρατον ἐκείνον ναόν, ἀλλ' εἰς μάτην· αἱ θόμβαι ἐπέφερον τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν. Ἐνεσὸς τις ἀξιωματικὸς παρεισάγει τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι αἱ γρανάται τῶν Τούρκων ἢ ἡ ἀδεξιότης τῶν πυροβολιστῶν αὐτῶν ἐβαλον ἴσως πῦρ εἰς τὴν πυριταποθήκην, ὥστε ἀδικῶς αἰτιῶνται διὰ τούτο τὰς χριστιανικὰς κανονοσοιχίας. Ἀλλὰ μάταιον νὰ πολλαπλασιάζωμεν τὰς δικαιολογίας ταύτας· ὅσα ἀπίθανα εἶναι τὰ αἰσθήματα τοῦ οἴκτου καὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς τέχνης ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀγῶνος καὶ τῶν πολιορκητικῶν ἐργασιῶν, τόσῳ φυσικώτατα δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν αὐτὰ ἐνώπιον τῶν ἐρειπίων τῆς προτεραιᾶς καὶ ἐν τῇ θλιβερᾷ ἡρεμίᾳ τῆς σιέψεως. Ἐνεσὶ καὶ σύμμαχοι ἤρχοντο ἀπὸ χωρῶν ὅπου ἡ τέχνη ἐτιμάτο μεγάλως, ἡ δὲ τύψις τῆς συνειδήσεώς των ἐμαρτύρει τὸ σέβας ὅπου εἶχον πρὸς τὰς ὑψηλὰς καλλονὰς τῶν μνημείων τῆς ἀκροπόλεως.

Κ. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

(*Ἔπεται συνέχεια.)

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ

τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῆς ἐνεστῶσης ἑκατονταετηρίδος.

—ooo—

Ἡ ἱστορικὴ μελέτη τῶν νομικῶν ἐπιστημῶν ἐνδιαφέρει τοὺς πάντας, διότι δι' αὐτῆς βλέπει τις ὁποῖα ποικίλας ὁδοὺς ἠκολούθησε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἰς τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω κίνησιν αὐτοῦ,

εἰς ὅποιον χάος ἔπεσε πολλὰκις ἰδεῶν ἀντιφατικῶν, καὶ ἐσφαλμένων, καὶ πῶς ἐν τῷ μέσῳ τούτου κυκῶνος ἐρθεσε τέλος ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν κατανόησιν τῶν στοιχειωδῶν ἀληθειῶν, τὰς ὁποίας ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν, καὶ τὰς ὁποίας ἤθελεν ἰδεῖ καὶ κατανόησει πολὺ ταχύτερον ἐάν ἔτινε συνεχέστερον τὸ οὗς εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς του, καὶ ἐάν ἐμελέτα τοὺς αἰωνίους νόμους τοῦ Θεοῦ.

Μετὰ τοῦ κύκλου τῶν νομικῶν γνῶσεων, τὸ ποινικὸν Δίκαιον ἐνδιαφέρει τὰ μέγιστα τὴν ἠθικὴν, τὴν ζωὴν, τιμὴν καὶ ἰδιοκτησίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπομένως εἶνε ἐκ τῶν οὐσιωδιστάτων νομικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ ποινικὴ Νομοθεσία ἔθνους τινὸς δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ θερμόμετρον οὗτος εἰπεῖν τῆς ἠθικότητος τῆς κοινωνίας, καὶ διὰ τούτου εἶνε λίαν ἐνδιαφέρον εἰς αὐτὴν τοῦ νὰ ἐπικρατῶσιν ὅσον ἐνεσὶν ὑγιέστεραι ἀρχαί ἐπὶ τούτου τοῦ τοσοῦτον οὐσιώδους ἀντικειμένου.

Μία τῶν ἀναγκαιῶν ἐπιβοηθητικῶν γνῶσεων πρὸς σπουδὴν καὶ μελέτην τῆς Ποινικῆς Νομοθεσίας, καὶ πρὸς ὀρθὴν κατάληψιν τῆς μορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως αὐτῆς, εἶνε ἡ ἱστορία τῶν Νομοθεσιῶν τῶν διαφόρων ἀρχαίων ἔθνων. Εἰς τὴν σύντομον ταύτην συγγραφὴν δὲν προτιθέμεθα νὰ ἐκθέσωμεν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ἐν γένει, ἀλλὰ μόνον ἐν συντόμῳ νὰ ἐρευνήσωμεν τὰς ἀρχάς, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Δικαίου παρὰ τοῖς κυριωτέροις ἀρχαίοις ἔθνεσιν, καὶ τὰς φάσεις καὶ τύχας αὐτοῦ μέχρι τῆς ἐνεστῶσης ἑκατονταετηρίδος.

Εἰς τὰς ἀρχαίας κοινωνίας καὶ εἰς τοὺς ἀγροίκους αἰῶνας, ἡ ἰδέα τῆς ἠθικῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, τὸ δίκαιον, τὸ χρηστὸν, καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος ὑπνωττον βαθὺν ὕπνον, καὶ μὴ δυναμένου τινος νὰ συλλάβῃ ἀληθῆ ὀρισμὸν τοῦ δικαίου ἢ ἀδίκου, ἐφηρμόζετο τὸ αὐθαίρετον καὶ οὐχὶ τὸ ἐννομον, συνεπεία δὲ τούτου δὲν εἶχεν οὐδεμίαν πρακτικὴν σημασίαν ἢ σχέσιν πονηρίας καὶ ἀδικήματος, καὶ τὰ γνωμικὰ «*justitia est fundamentum regnorum*» καὶ «*ne major poena quam culpa sit*» ἦσαν ὅλως ἄγνωστα, καθὼς ἐπίσης ἤγνωστο καὶ τὸ νομικὸν ἀξίωμα «*nulla poena sine crimine, et nulla poena sine lege*, καὶ τούτο διότι ὁ ἀγροίκος οὐ μόνον δὲν ἐννοεῖ τὰ ἠθικὰ καὶ λογικὰ παραγγέλματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἠθικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου παραγνωρίζει, καὶ αὐτῆς καταχεῖται, θεωρῶν τὸν ἀνθρώπον μόνον ὡς τι ζῶν ἄνευ διακρίσεως καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κτηνώδους κόσμου.

Εἰς τοὺς ἀγροίκους ἐκείνους χρόνους ἡ σωματικὴ βίωσις, ἡ δύναμις τῆς ὕλης ἐξετιμάτο μόνη, καὶ ἡ σύγκρουσις τῆς βίας κατὰ τῆς βίας ἦσαν αἱ μόναι κοινωνικαὶ ἀρχαί.

Ἄμα ὅμως ἡ χρῆσις τοῦ ὀρθῶς συλλογιζέσθαι ἐξηγήσθαι, καὶ κλίσις τις πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν ἀνεφύη, ἤρξατο καὶ φροντίς περὶ Νόμων, περὶ καταλογισμοῦ, περὶ ἀδικήματος καὶ πονηρίας καὶ περὶ τῆς σχέσεως καὶ ἀναλογίας πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ' οὐχ ἤτον καὶ τότε ἐπιπτον εἰς ἀσύγγνωστα λάθη ἀπα-

σπόμενοι τῆς Δικαιοσύνης, διότι αἱ πράξεις ἐξετιμῶντο κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐπισημοῦς κρίσεως arbitrium, τοῦτο δὲ συνεπέφερον ὑπερβάσεις τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Δικαίου.

Μέχρις οὗ δὲν εἶχεν ἐδραιωθῆ ἡ ἰδέα ἐνός καὶ μόνου ὑπερτάτου ὄντος, Θεοῦ, συνέβαινον πάντοτε ὑπερβολαὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπιεικείας, καὶ τοῦτο συνεπέφα τῆς ποικίλης λατρείας τῶν τότε ἔθνων καὶ τοῦ φανατισμοῦ αὐτῶν· ἀλλ' ἅμα ἡ κατανόησις τῆς ὑπάρξεως ἐνός καὶ μόνου Θεοῦ κατωρθώθη, ἔπαυσαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον αἱ καταχρήσεις καὶ τὸ αὐθαίρετον, ἠλαττώθησαν αἱ ποιναὶ, δὲν ἔγινον ὁμοίως οὔτε ἠπιώτεροι, οὔτε δικαιότεροι, διότι τὴν μοναδικὴν ταύτην Θεότητα ἐνόησαν ὅχι ὑπὸ τὴν ἠθικὴν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν μεταφυσικὴν αὐτῆς ἔποψιν. (α) Διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνεπτύχθη ἔτι πλέον καὶ ἐφηρμόθη ἡ πρακτικὴ λογικὴ καὶ τὸ δίκαιον, οὐχ ἤττον δὲ συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν νοητικὴν καὶ ἠθικὴν μὲν ὁμοίως τοῦ ἀνθρώπου γένους, καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ μεγαλοφυΐαν (g e n i e), ἥτις συμβαδίζει καὶ συμπροοδεύει μὲ τὴν πρὸς τὰ θεῖα πίστιν. (β) Κατ' ἀρχὴν μὲν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ τὰ ἀμαρτήματα κατὰ τῆς θεότητος ἐπολλαπλασιάσθησαν, καὶ αἱ βάρβαροι ποινὰ μᾶλλον βίασαντο ἔγινον, διότι ἔνεκεν ἀμαρτίας καὶ ἀγνοίας τὰ ἠθικὰ γνωμικὰ ἀπωθοῦντο ἀπὸ τὴν ἰδέαν αὐτῆς τῆς θεότητος· μετὰ ταῦτα ὁμοίως ἡ ἠθικὴ αὐτὴ ἀναστάτωσις, τὴν ὁποίαν ὁ Χριστιανισμὸς ἐπέφερε, συνετέλεσεν εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ ἀδικήματος καὶ τῆς ποινῆς, ἐπενήργησεν εἰς τὸν ἀκριβῆ ὄρισμόν τοῦ ἠθικοῦ αἰσθήματος, καὶ ἔθεσε κανόνας, καὶ μέτρον ποινῆς καὶ ἀδικήματος, ἕως οὗ τέλος ἀποκατασταθεῖσα ἡ πρακτικὴ λογικὴ ἐλευθερία πάσης ἐπιβροχῆς, καὶ αὐθύπαρκτος γενομένη, ἔθεσε Νόμους ἐπὶ τῆς θελήσεως, οὕτω δὲ ἡ ἠθικὴ ἱερωτέρα, καὶ αὐτὴ ἡ θρησκεία ἠθικωτέρα ἀποκατέστη (γ).

Τοιοτοτρόπως αἱ ἀρχαὶ τοῦ Ποιν. Δικαίου συνεβάδιζον μὲ τὸν ἐξευγενισμόν καὶ πολιτισμόν τῶν ἔθνων, εἰς τοῦτο δὲ μεγάλην ὠθησιν ἔδωκεν καὶ ἡ διάκρισις τοῦ ἐνδομύχου Δικαίου ἀπὸ τὸν κύκλον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ πολιτικοῦ Δικαίου. Ἐνδομύχον μὲν ἡ ἐσωτερικὸν Δίκαιον ὠνόμαζον αὐτὸ τὸ φυσικὸν Δίκαιον, goettliches Recht, jusdivinum ἢ ὀνομασθῆ δύναται (δ)· ἐξωτερικὸν δὲ ἡ πολιτικὸν τὸ παρά τῆς θελήσεως καὶ λογικῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων ἰδρυμένον jus voluntarium humanum (ε). Καὶ τοῦ μὲν ἐνδομύχου Δικαίου μόνος Δικαστὴς ἐθεωρεῖτο ἡ θεό-

της καὶ ἡ συνείδησις, τοῦ δὲ δευτέρου τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ Πολιτεία, ἥτις τὴν προστασίαν τῶν Πολιτῶν ἀναλαμβάνει, καὶ τὴν διανομὴν τῆς δικαιοσύνης ἐστὶν ἐπιτετραμμένη (α) δυνάμει τοῦ κοινωνικοῦ συναλλαγματος Contrat Social, τοῦ ὁποῦ ἡ θεωρία τὸν 18 αἰῶνα ἐθεμελιώθη καὶ ἐπαγιάθη παρὰ τῶν διασήμεων Γάλλων συγγραφέων, Rousseau, Voltaire, Montesquieu, Diderot, Brissot, καὶ ἄλλων, καὶ παρὰ τῶν νομικοφιλοσόφων Ἰταλῶν Romagnosi, Filangieri Beccaria, Mattei Giuliani καὶ ἄλλων.

Ἄς διεθλωμεν ἤδη ἐν συντόμῳ τὰς ἀρχὰς τὰς διαποῦσας τὰς ποινικὰς νομοθεσίας τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων ἀρχαίων ἔθνων.

Οἱ ποινικοὶ νόμοι τῶν Αἰγυπτίων ἐπὶ οὐδεμιᾶς ἀρχῆς στηριζόμενοι ἦσαν ἀδικοὶ, σκληροὶ, καὶ δυσανάλογοι καὶ τοι ἐνίοτε ἔφερον τὸν τύπον τῆς σφαίρας. Οὕτω λ. χ. ἡ ἐπιτοκία ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον ὅστις δὲν διεδήλωσε πόθεν πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἢ ὅστις δι' ἀθεμίτου κέρδους ἐτρέφετο· κατὰ διάταξιν τινὰ τοῦ Ἀμάσιδος ἐτιμωρεῖτο ἐπίσης μὲ θάνατον (β). Καὶ ὁ Σόλων δὲ τὰ αὐτὰ ἐνομοθέτει. Ὁ πατροκτόνος παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐτύπτετο μὲ πεπωρακτωμένον σίδηρον καὶ ζῶν ἐκαίετο· ὁ πατὴρ ὁ τὸν αὐτοῦ υἱὸν φονεύσας ἴστατο τρεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας παρὰ τοῦ πτώματος, ἵσως ἵνα ἐντυπωθῆ εἰς αὐτὸν ἡ εἰκὼν τῆς σκληρᾶς πράξεώς του. Οἱ Αἰγύπτιοι καὶ τὰς εἰδωλολατρικὰς αὐτῶν δεισιδαιμονίας ἀκολουθοῦντες, ποτὲ μὲν εἰς ἀδιάφορα καὶ μηδενὸς λόγου ἀξία πταίσματα ἐφαίνοντο σκληροὶ, ποτὲ δὲ συγγνώμονες καὶ ἐπιεικεῖς εἰς λίσσασπυδαῖα καὶ βαρύτατα ἐγκλήματα. Οὕτω λ. χ. ἐνομοθέτησαν, ὅτι, ὅστις δὲν ἐδοῖται τὸν διατρέχοντα κίνδυνον νὰ τιμωρῆται μὲ θάνατον· ὁ μοιχὸς νὰ βραβύζεται ἀνηλεῶς, τῆς δὲ μοιχοῦ πρὸς ποινὴν νὰ ἀποκόπτεται ἡ ῥίν, τοῦ τὰ ἀπόρρητα τῆς πολιτείας προδίδοντος νὰ ἀποκόπτεται ἡ γλῶσσα, τῶν δὲ κισθῆλων καὶ ἀπατεῶνων ἀμφοτέρω αἱ χεῖρες. Ἡ κλοπὴ τούναντιον καὶ ἄλλα σοβαρὰ ἐγκλήματα δὲν ἐτιμωροῦντο ποσῶς. Οὐχ ἤττον ὁμοίως παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἦσαν ἀνεπτυγμένοι καὶ οἱ ἠθικοὶ Νόμοι (γ), συνάδοντες πάντοτε μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς ποικίλης λατρείας τῶν· τοῦτο δὲ ἀπαντάται εἰς τὰς πλείστας ἀρχαίας Νομοθεσίας π. χ. εἰς τὴν τοῦ Ζωροάστρου (δ), εἰς τὴν τῶν Ἰνδῶν, (ε) εἰς τὴν τῆς Κρήτης παρὰ τοῦ Μίνως, ἥτις εἶναι καὶ τὸ πρωτότυπον τῆς Νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου (ζ). Εἰς δὲ τὴν νομοθεσίαν τῶν Ἰαπόνων ἀπαντῶμεν τὴν ὁμοίωσιν ἅμα δὲ καὶ ἀλλόκοτον· κατ' αὐτὴν ὅλα σχεδὸν τὰ

(α) J. J. Rousseau, Contrat Social Β' βλ. Α'. Κεφλ. 5—8. Β' βλ. Β'. Κεφλ. 12.

(β) Ἡρόδοτος. Β' βλ. Β'. 177. Διόδωρος Σικελιώτης καὶ παρὰ Πλουτάρχου.

(γ) F. Laurent. L'Orient Β' βλ. Γ'. Κεφλ. 2—3.

(δ) Ξενοφῶν Κύρος. Laurent. L'Orient Σελ. 207—216.

(ε) Διόδωρος Σικελιώτης. Laurent L'Orient. β' βλ. Α'.

(ζ) Montesquieu. Esprit des Lois Β' βλ. Α'. Κεφλ. 6. Du Chateaubriand Genie du Christ. Τόμος Α'. Σελ. 63—66

Hermann. Griechische Staatsalterthemer § 21. Πλάτων' περὶ Νόμων I

ἀδικήματα ἐτιμωροῦντο μὲ θάνατον, ὁ λόγος δὲ εἶνε ὅτι ἡ θεωρία τῆς ποινῆς ἐπεραΐδετο εἰς τὴν ἐκδίκησιν τοῦ ἡγεμόνος κατὰ τοῦ ἀπειθήσαντος πολίτου (α).

Οἱ Ἑβραῖοι ἐθεώρουν τὸν Ἰοβὰ των ὡς τύραννον, τὸν ὁποῖον εὐαρεστεῖ ἡ ὠμότης καὶ ἐξίλεωνε τὸ αἷμα, τούτου δὲ ἔνεκεν οἱ νόμοι τῶν ἦσαν ἀμοιόδροι καὶ ἀδικοὶ. Οὕτω λ. χ. τὸν ἀσεβῆ ἀπηγγόνιζον καὶ ἀταφον τὸν ἐγκατέλιπον· ἐν γένει τὴν ἀσελγίαν ἐτιμῶρον μὲ θάνατον, καθὼς καὶ τὸ δίκαιον τῆς ταυτοπαθείας (talion) πολλαχοῦ εἶχεν εἰσαχθεῖ· συνεπέφα δὲ τούτου ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου γένους ἦτον φόνου τιμωρῆς, ἡ δὲ ποινὴ, ὡς φονικὴ ἐκδίκησις ἐνομιζέτο. Οἱ Ἑβραῖοι νόμοι ἐν γένει δὲν ἐθεώρουν τὸν ἀνθρώπον ὑπὸ τὴν τῆς ἠθικῆς καὶ δικαιοσύνης ἔποψιν, ἀλλ' ὡς ὄργανον καὶ μηχανὴν τῆς τυραννικῆς θεοκρατίας. Παρ' αὐτοῖς ἡ ζῶη ἦτον δῶρον τοῦ θεοκρατικοῦ κράτους, καὶ ἐδύνατο αὐθαίρετως νὰ ἀφαιρηθῆ καὶ θυσιασθῆ· τὰ δίκαια τοῦ ἀνθρώπου, ὡς τοιούτου, παρηγκωνίζοντο, ἐμαστιγοῦντο δὲ ὡς πολίτης τῆς θεοκρατικῆς πολιτείας, μεταξὺ δὲ προαιρέσεως ἢ προθέσεως, καὶ πράξεως δὲν ἐγίνετο πώποτε οὐδεμία διάκρισις, ἀλλ' ἡ ἐξωτερικὴ ἐνέργεια ἐνομιζέτο ὡς καὶ προαίρεσις (β).

Οἱ Ἕλληες καὶ Ῥωμαῖοι καὶ τοι πολιτισμένα ἔθνη, δὲν κατεῖχον ὁμοίως τὴν βαθμίδα τοῦ ἠθικοῦ ἐκείνου ἐξευγενισμοῦ, ὅστις καὶ βάσις καλῆς ποινικῆς νομοθεσίας θεωρεῖται, ἀποκαθιστῶν τὰς τε ποινὰς δικαίας, καὶ τὰ ἀδικήματα δεσμεύων· τούτου ἔνεκεν τὰ ἔθνη αὐτὰ τινὰ μὲν τῶν ἀδικημάτων σκληρῶς ἐτιμῶρον, ἄλλα δὲ ἐπιεικῶς, διότι ἠγνόουν τοὺς ἐπιτηδείους κανόνας τῆς ἐνομιᾶς. Ναι μὲν ἀμφοτέρω τὰ ἔθνη ἦσαν νοερῶς ἀνεπτυγμένα καὶ ἐκκλινον πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν· ἀλλ' ὁμοίως τὰ πάντα ἐκκλινον κατὰ τὴν ἰδέαν τῆς ὠφελείας ἢ ζημίας, καὶ ὅχι κατὰ τὰ ἀξιώματα τοῦ δικαίου ἢ ἀδίκου. Ἀμφοτέρω ἀνέδειξαν ἀνδρας οἵτινες τὸ ὀρθὸν καὶ δίκαιον ἀρκούντως ἐπενύνησαν, καὶ τὴν ἠθικὴν ἀνέπτυσαν, ἀλλ' αὐτὸ δὲν δύναται νὰ ληρθῆ ὡς ἐθνικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ μόνον ἐλατήριον ἵνα καταδείξῃ εἰς τὴν πολιτείαν τὴν ἀμεσον ἀνάγκην τῆς διορθώσεως καὶ βελτιώσεως τῆς νομοθεσίας τῆς.

Οἱ Ἕλληες λαβόντες, ὡς τινες φρονουσι, τοὺς πλείστους τῶν νόμων τῶν ἀπὸ τοῦ Αἰγυπτίου ἐνομοθέτησαν ἀδίκως καὶ δυσαναλόγως.

Ὁ Ἀράκων ἐγραψε τοὺς νόμους τοῦ μεθ' αἵματος, ἀπαντες δὲ διέταττον τὸν θάνατον, ἐπεκτείνοντες τὴν ποινὴν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄψυχα ὄντα ὅτε αὐτὰ ἐπέφερον βλάβην εἰς τινὰ, π. χ. ἐπὶ ἀγαλμάτων πιπτόντων καὶ βλαπτόντων τινὰ (γ)· καὶ αὐτὴ ἡ βραθυμία ἢ ἀργία κατεδιώκετο μὲ θανατικὴν ποινὴν, ὁ δὲ κλέπτῃς καρπῶν ἐτιμωρεῖτο ὡς πατροκτόνος κ.τ.λ. Ἐν ὀλίγοις οἱ νόμοι οὗτοι ἔφερον τὸν τύπον καὶ τὴν

(α) Montesquieu Β' βλ. σ'. Κεφλ. 13.

(β) Michaelis. Mosaisches Recht.—Laurent. L'orient Βλ. Α'.

(γ) Ἀριστοτέλης Πολιτ. Η. Κεφ. 10.—Πλάτων περὶ Νόμων β' βλ. 9. Παισιανίας Β' βλ. σ'. Σελ. 264.—Gellius. Nectes A-tical Β' βλ. XI. Κεφ. 18. Hermann αὐτόθι. 102—104.

σφραγίδα τῆς ὠμότητος, δικαίως δὲ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ἐμέμφετο. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν νομοθεσίαν παρατηροῦμεν καὶ τὴν ἔχνοσ ἠθικῆς συνειδήσεως, ὡς σπινθῆρα ἐν τῷ σκότει, καθότι ὁ Ἀράκων εἰς τοὺς νόμους τοῦ δὲν κάμνει ποσῶς μνεῖν τοῦ ἐγκλήματος τῆς πατροκτονίας, νομίζων τοὺς συμπολίτας τοῦ ἀνικάνους εἰς τοσοῦτον βαρβαρότητος νὰ προβῶσιν ὅστε νὰ πράξωσι πατροκτονίαν, καὶ τοῦτο συνεπέφα τῆς τῶν εὐγενῶν αὐτοῦ διαθέσεων καὶ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς τοῦ.

Ὁ Σόλων μᾶλλον ἐμβατεύσας εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν καὶ ἐκτιμήσας ἐπαξίως τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπεσκορράκισε τοὺς φονικούς νόμους, τῶν τῆς ἀνθρωποκτονίας καὶ μοιχείας ἐξαιρουμένων, καὶ ἐπροτίμησε τὰς ἀτιμωτικὰς καὶ χρηματικὰς ποινὰς. Ὁ Σόλων θέλων νὰ ὀξύνῃ τὸ τῆς τιμῆς τῶν Ἀθηναίων αἰσθημα διέταξε τὸν ἀποκλεισμόν τοῦ πατροκτόνου ἀπὸ τῆς δημοσίου λειτουργίας, ἀπήτησεν ὥστε ἕκαστος πολίτης νὰ κηρύττεται ὑπὲρ μιᾶς πολιτικῆς φαρτρίας ὁσάκις τοιαῦτα ἐγενῶντο, ἄλλως ὡς ἐγώιστης, καὶ ὀλιγορῶν τὸ κοινὸν συμφέρον ἐθεωρεῖτο παρὰ τοῦ νόμου ὡς κακοήτης καὶ ἐτιμωρεῖτο.

Πρὸς τούτοις διέταξεν ὅτι ὁ βιάσας ἐλευθερὰν νὰ τιμωρῆται μὲ χρηματικὴν ποινὴν δέκα δραχμῶν, καὶ ὅτι ἕκαστος δικαιοῦται νὰ φρονεῖ εὐπατρίδην Ἀθηναῖον ἐὰν ἀπήνη αὐτὸν μεθύοντα· ὅτι τοῦ ἐκβάλλοντος ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν ἄλλου τινος, πρὸς ποινὴν νὰ ἐξορῶνται καὶ οἱ δύο. Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων συνάγεται ὅτι ἐλλείπει τὸ μέτρον καὶ ἡ ἀναλογία ποινῆς καὶ ἐγκλήματος, διότι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον τὴν ἀποχρῶσαν ἀνάπτυξιν τῆς ἠθικῆς. Εἰς τοῦτο δὲ οὐχ ἤττον συνετέλεσε καὶ ἡ νομικὴ ἀνισότης ἕνεκα τῆς διακρίσεως ἐλευθερῶν καὶ δούλων εὐγενῶν καὶ ἀγενῶν· ἡ διάκρισις δὲ αὐτὴ ἀκριβῶς ἐφυλάττετο παρὰ τῶν ἀρχαίων ἔθνων καὶ τοι πρὸς αἴσχος καὶ ὄνειδος τῆς ἀνθρωπότητος (α).

Ὁ Λυκούργος πολλοὺς τῶν νόμων τοῦ (βήτρας) ἔλαβεν ἀπὸ τῆς Μίνως νομοθεσίαν, αὐτὴ δὲ ἡ λυκούργειος νομοθεσία ἰσχύουσα ὡς πολιτικὴ καὶ ἀστυνομικὴ διατάξεις ἦτον αὐστηροτάτη. Οἱ νόμοι διέταττον τοὺς πολίτας νὰ καταφρονῶσι πάντα κίνδυνον καὶ ταλαιπωρίαν καὶ ἐνέπνεον τὸν πατριωτισμὸν διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἀρετῆς. Κύριος δὲ σκοπὸς τῆς νομοθεσίας ἦτον ἡ κόλασις καὶ κατάθλιψις τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν σφοδρῶν παθῶν, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐσχόπει νὰ μορφώσῃ, τοὺς ἀνδρας μόνον ἀληθεῖς Σπαρτιάτας· ὀλιγορῶσα τὰς λοιπὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας τῆς πολιτείας (β). Τὰ αἰσθήματα τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸ ἄτομον ποσῶς δὲν ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν οἱ νόμοι, οἵτινες ὁμοίωται ὄντες ἐνέπνεον τὸν τρόπον καὶ ἀδικηκρίτως συνέτριβον πάντα δεσμὸν δικαίου καὶ ὀρθοῦ,

(α) Πλούταρχος. Σόλων, Titus Livius Β' βλ. 3 καὶ ἀλλαχοῦ. A. du Beauchamp Β' βλ. 1. Σελ. 37—70. Biographie des grands hommes.—Schoemann. Griechische Alterthemer Σελ. 329.—Hermann αὐτόθι § 106—109.

(β) Πλουτάρχου Λυκούργος. Ἀριστοτέλης Πολιτικά 2. 7. Παισιανίας Β' βλ. Γ'. Σελ. 161. Schoemann G. A. Σελ. 222 καὶ 236 Hermann S. A. § 21—24.

(α) Burlamaqui Principes du droit Naturel. Μερ. II Κεφ. 4. I § 1—7. Hobbes. Leviathan. Κεφ. 12 Σελ. 55—56.

(β) Chateaubriand. Genie du Christianisme Βλ. 2 Κεφλ. 2.

(γ) Warnkoenig. Rechtsphilosophie Σελ. 186. καὶ 400... Michelet Moral Escl. 136—40.

(δ) Thomasius' fundamenta juris Naturae et gentium Κεφ. Α'. §. 8. Cumberland Loix Naturelles Κεφ. Ε'. § 24—26.

(ε) Hugo Grotius de jure belli et pacis. Prolegomena § 12—17.

καὶ συνέχον τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἐλαττώματα. Οἱ νόμοι οὗτοι διωρθώθησαν ὡς καὶ οἱ τοῦ Σόλωνος καὶ Μίνως ἀπὸ τὴν θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος (α).

Σέλευκος ὁ Νομοθέτης τῶν Λοκρῶν τῆς Ἰταλίας εἶνε ἐπίσης εἰς τὰς διατάξεις του σκληρὸς ἐνίοτε δὲ καὶ ἄφρων· αὐτὸς διέταξε τὴν τύφλωσιν τοῦ μοιχοῦ, τιμωρεῖ δὲ μὲ ποινὴν θανάτου τὸν δίδοντα οἶνον εἰς ἀσθενῆ ἀνευ γνώσεως τοῦ ἰατροῦ, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἐξώρυξε τὸν ὀφθαλμὸν του, ἵνα διαφυλάξῃ τὸν ἕτερον τοῦ υἱοῦ του, ὅστις πρὸς ποινὴν καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐμελλε νὰ στερηθῆ ἀμφοτέρων (β). Αὐταὶ εἶνε αἱ κυριώτεραι ποινικαὶ νομοθεσίαι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἐν αἷς ἰδίως οὐδεμία ἀρχὴ καὶ θεωρία τῆς ποινῆς ἀναφαίνεται, καὶ ἐξ ὧν καὶ οὐδεὶς ὀρισμὸς ἀδικήματος ἐκπηγάζει. Ἰπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλαι τὰς ὁποίας ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὰ πολιτικά του, Βιβλ. Β'. Κεφλ. 5 καὶ 6, δὲν εἶνε ὅμως πολλοῦ λόγου ἀξίαι καθὼς π. χ. τοῦ Φιλολάου τῶν Θιβαίων (γ), Πιττακοῦ τοῦ Μιτυληναίου (δ), τοῦ Χαρώνδα διὰ τὴν Κατανίαν καὶ Σικελίαν (ε)· ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς παρατηροῦμεν καθιερωμένας σχεδὸν τὰς αὐτὰς ὁμότητες καὶ δυσαναλογίας καὶ ἀνευ ἵχνους ἀρχῆς τινος.

Ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου τῶν Ῥωμαίων εἶνε σπουδαιότατη διότι ἀπαρτίζει μίαν τῶν ἀμέσων πηγῶν τοῦ Δικαίου· ἐνταῦθα δὲν προτιθέμεθα νὰ μερικολογησώμεν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἀλλὰ περιοριζόμεθα μόνον ἐν συντόμῳ νὰ διέλθωμεν τὰς φάσεις τοῦ μέρους τούτου τοῦ δικαίου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῆς Ῥώμης μέχρι τῆς Αὐτοκρατορίας.

Οἱ ποινικοὶ νόμοι τῶν Ῥωμαίων ἔχουσι τὴν καταγωγὴν των ἀπ' αὐτὴν τὴν θεμελίωσιν τῆς πόλεως Ῥώμης. Ὁ Ῥωμύλος ἐνομοθέτησεν τὰς *leges curiae* διὰ τὰς τρεῖς φυλάς· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι τῆς Ῥώμης ἦσαν φυγάδες καὶ ἀπετέλουν σμῆνος κακούργων, τούτου ἕνεκα οἱ νόμοι οὗτοι ἦσαν σκληρότατοι, καὶ ὁ οἰκογενειάρχης *Pater familias* ἦτον ἀπόλυτος δικαστὴς, ἔχων τὸ δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπὶ τῆς οἰκογενείας τὸν *judicium domesticum*. Μετ' αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Νουμᾶς Πομπίλιος εἰσήγαγε νέους νόμους ἡπιωτέρους τῶν τοῦ Ῥωμύλου, ἀπέβλεπον δὲ μᾶλλον εἰς τὰ θεῖα καὶ τὰ τῆς θρησκείας διὸ καὶ *leges sacrae* ἐπωνομάζοντο. Δι' αὐτῶν ἐπαγγιγθὴ τὸ θεοκρατικὸν δίκαιον ἀποτελοῦν τότε μέγας ἀναπόσπαστος τῆς νομοθεσίας, τούτο δὲ πασιδῆλως καταφαίνεται εἰς τὰς ποινὰς τοῦ *homicidium imprudentia commissum*, ὡς τὰ *bona damnatorum*, καὶ εἰς τὰ *pecunia multatitia* προσωρισμέναν διὰ θρη-

(α) Πλούταρχος Φιλοπομπῆν. — Titus Livius Βιβλ. 38 Βιβλ. 45 § 28.

Montesquieu Βιβλ. Δ'. Κεφλ. 6. — A du Beauchamp Βιβλ. Δ'. Σελ. 36—36.

(β) Hermann. S. A. § 89.

(γ) Hermann. S. A. § 180.

(δ) Hermann. § 88 καὶ § 63 Σημ. 11

(ε) Hermann. § 88—89.

σκευτικὸς σκοπὸς, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν ποινὴν τῆς *Sacratio capitis* συνήθη καὶ ἐπὶ δημοκρατίας· αὕτη δὲ συνίστατο εἰς τὴν ἀφιέρωσιν τοῦ ἐγκληματοῦ εἰς τινὰ θεόν, ἕκαστος δὲ ἐδικαιοῦτο τὸν τοιοῦτον νὰ φονεύσῃ ἀτιμωρητί· ἡ ποινὴ αὕτη συνεπέφερε καὶ τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας τοῦ ἀδικήσαντος πρὸς ὄφελος μιᾶς θεότητος, συνήθως τῆς Δήμητρος (α). Προϊόντος τοῦ χρόνου πολλὰς ἄλλας ποινικὰς διατάξεις εἰσήγαγεν ὁ Ὀστίλιος καὶ οἱ λοιποὶ βασιλεῖς, ἐν γένει ὅμως ἔσχευε τὸ δίκαιον τῆς συνθηθείας μεταδιδόμενον διὰ παραδόσεων τῶν πατρικίων καὶ ἱερέων. Τοὺς ποικίλους καὶ ἀτελεῖς τούτους νόμους τῶν βασιλέων, *leges regiae*, πρῶτος ὁ Παπίριος ἐσύλλεξε καὶ σύνολόν τι ἐσχημάτισεν, ὑπὸ τὸ γνωστὸν ὄνομα καὶ ἐν τῷ ἀστυκῷ δικαίῳ *jus papi-gianum* (β).

Μετὰ τὴν ἐδραίωσιν τοῦ πολιτεύματος τῆς Δημοκρατίας, ἐκορυφώθη ἡ ἀναρχία ἕνεκεν τῆς ἀδικιολάκτου διαφορίας πατρικίων καὶ πληθείων προσελθούσης ἐκ τῆς καταθλίψεως τούτων παρ' ἐκείνων, ἀπ' ἧς ἐποχῆς ἡ μὲν Γερουσία δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὰ *plebiscita*, οὔτε ὁ λαὸς εἰς τὰς διατάξεις τῆς Γερουσίας *Senatus consulta*. Τότε ἐν μέσῳ τῆς τοιαύτης πολιτικῆς ἀναστατώσεως κατὰ συμβουλήν τοῦ Τίτου Ῥωμυλίου συμφωνήσαν Γερουσία καὶ λαὸς νὰ πέμψουν πρέσβεις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἵνα συλλέξωσι τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος καὶ λοιπῶν νομοθετῶν (γ). Τοῦτο τῷ ὄντι κατωρθώθη, καὶ ἡ τότε ἐπιτροπὴ τῶν νομοδιδασκάλων ἐνομοθέτησεν τὴν δωδεκάδελτον, εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ὁποίας ἔλαβον κατὰ τι ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς ἑλληνικὰς νομοθεσίας, τὸ ὅποιον πολλοὶ ἀμφισβητοῦσιν (δ).

Ἡ δωδεκάδελτος συμπεριέλαθε καὶ πολλοὺς τῶν νόμων τῶν βασιλέων, ἐμπεριέχει δὲ δημόσιον καὶ ἀστυκὸν δίκαιον ἅτινα δὲν διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ παραλλήλως ἴστανται, ὡς τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τὴν διάταξιν *qui membrum ruperit, ni cum eo pacit talio est*. Ἡ δωδεκάδελτος ἐνομοθέτησε τὰς ποικίλας ποινὰς εἰς ἃς ὑπέβάλλετο ὁ ὀφειλέτης καὶ τὴν *noxae datio*, ἐν γένει δὲ περιώρισε πολὺ τὴν δημοσίαν ποινὴν συγχωρήσασα εἰς πολλὰ ἐγκλήματα τὴν ἀποζημίωσιν διὰ τὴν γινομένην ἀδικίαν (ε).

Ἡ δωδεκάδελτος περιέχουσα ὀλίγας κυρίως ποινικὰς διατάξεις καθιέρωσε τὴν αὐστηρότητα καὶ ὁμότητα· αὕτη εἰσήγαγε τὴν ταυτοπάθειαν, *talio*, καὶ

(α) T. Livius Βιβλ. Β'. 8, 33. Cicero pro Tullio, 47.

Rein. Criminal. Recht der Roemer. Livius βιβλ. Γ', 55. καὶ Βιβλ. 8. 20

Walter Geschichte des R. Rechts. περὶ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου τόμου 20. du Bois. Histoire du droit Criminal des peuples anciens.

(β) Rein αὐτῶν Σελ. 47.

(γ) T. Livius Βιβλ. Γ'.

(δ) Διόδωρος Σικελιώτης Βιβλ. Γ'. Tacitus Annales Βιβλ. Γ'. Graviniae de origine juris Βιβλ. Β'. Aul. gelii Noctes Atticae Βιβλ. XX. Κεφ. Α'.

(ε) Gaius III 223. lex 7 § 14. Δ, 2, 14. — Gellius N. A. Βιβλ. 11 Κεφ. 18.

τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου εἰς ἀσήμεντα καὶ ἐλαφρὰ παραπτώματα, π. χ. διὰ τοὺς συγγραφεῖς σατυρικῶν ποιημάτων, καὶ λιβέλων· οὕτω τὴν κλοπὴν ἐτιμωρεῖται μὲ θάνατον, εἰσήγαγε δὲ καὶ ἄλλας βασανιστικὰς ποινὰς, τὸ καίειν τοὺς ἀδικούντας, τὴν δουλείαν, τὰς μαστιγώσεις κλ. Ἐκ τῶν ὀλίγων δὲ τούτων παρατηροῦμεν τὸ ἄστατον καὶ ἐπισφαλὲς τοῦ νομοθετικοῦ τούτου πίνακος, καθὼς εἰς ἅπασαν τὴν Ῥωμαϊκὴν ποινικὴν νομοθεσίαν ἐν γένει, ἀναλόγως τοῦ τότε βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ. Αἱ ποιναὶ παρὰ Ῥωμαίους ἦσαν ἀπόρροια τῆς στιγμῆς καὶ κατὰ προσέγγισιν, συγχομένων τῶν πολιτικῶν μετὰ τῶν ποινικῶν ἀδικημάτων, καὶ τιμωρουμένων ἐνίοτε τῶν τελευταίων διὰ τῆς αὐτῆς ποινῆς, καθότι ἐφέροντο ἐνώπιον τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων καὶ ἐτιμωροῦντο δι' ἀντικαταστάσεως μιᾶς ἀποζημιώσεως πρὸς ὄφελος τοῦ ἀδικηθέντος. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἐστάθμιζον τὴν προαιδέουσαν καὶ εὐθύνην *Schuld*, οὐδὲ μέτρον περιποιεῖ τὸ ἀδικικὸν καὶ ἀλογον εἰς τοὺς νόμους. (α) Ἀκολουθῶς διὰ τῶν νόμων *leges Porcia et Sempronia* καταργήθησαν αἱ μαστιγώσεις καὶ ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου, ἡ τελευταία δὲ μόνον ἐφημερεύετο ἐπὶ βαρέων ἐγκλημάτων κατὰ τῆς πολιτείας· ἔκτοτε δὲ ἤρχισε νὰ ἐμφωλευθῆ ἐπιεικεία τις εἰς τοὺς ποινικοὺς νόμους τῶν Ῥωμαίων. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ δωδεκάδελτος ἐστερεῖτο ποινικῶν διατάξεων, τὸ δημόσιον ποιν. δίκαιον ἐσυμπληρούτο ποτὲ μὲν δι' ἀναλόγου ἐφαρμογῆς τῶν ἡδη γεγραμμένων νόμων, ποτὲ δὲ διὰ δημιουργίας νέων ἐγκλημάτων, τὸ ὅποιον συνεπέφερε τὸ αὐθαίρετον καὶ αὐτόνομον. Μεταγενέστερον εἰσήχθησαν καὶ νομικαὶ διατυπώσεις διὰ τῶν διαφορῶν *quaestiones perpetuae*, καὶ οὕτω τὸ δίκαιον διετυπώθη κατὰ τι ἀκριβέστερον. Εἰς τὴν μόρφωσιν δὲ ἐν γένει τοῦ γραπτοῦ δικαίου ἐχρησίμευσαν καὶ αἱ ποικίλαι *leges* αἱ διατάττουσαι χρηματικὰς ποινὰς, μειώσεις τῆς περιουσίας, ἀτιμίαν, καὶ τὴν σκληρὰν ἐξορίαν, *aquae et ignis interdictio* (β).

Ὁ Σύλλας, ὅστις ἀνέμιξε τὴν τυραννίαν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀναρχίαν πρὸς ἀλλήλας, ἐνομοθέτησε τὰς περιβοήτους *legis Corneliae* εἰς αὐτοὺς τοὺς νόμους συμπεριέλαθε διατάξεις ἵνα εἰσάξῃ νέα ἐγκλήματα καὶ πολλαπλασιάσῃ αὐτὰ, καταχρώμενος οὕτω παντὸς δικαίου τῆς πολιτείας· ἅπασαι σχεδὸν αἱ ποιναὶ τὰς ὁποίας οὗτος καθιέρωσεν ἐπεστρέφοντο εἰς τὴν *Aquae et ignis interdictio*. Τοὺς Κορνιλίους τούτους νόμους διεδέχθησαν ἄλλοι οἵτινες περίπου τὰ αὐτὰ διέταττον, τὸ δίκαιον δὲ τῆς δωδεκάδελτου μετὰ τῶν ποικίλων τούτων νόμων *leges* καὶ *quaestiones* ἀπέτελει τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς Ῥωμαϊκῆς νομοθεσίας· ἐχρησίμευσε δὲ πολὺ εἰς τὴν μέ-

(α) Graviniae de O. J. Βιβλ. Β'. — A. Gellius, XX Κεφ. Α'. Laboulaie. Essai sur les lois criminelles des Romains.

(β) Livius Βιβλ. Α'. Rein. C. R. der Roemer Σελ. 60. — καὶ ἀλλοχού.

λουσαν ἀνάπτυξιν τοῦ μέρους τούτου τοῦ δικαίου, καὶ ὑπῆρξεν ὁμολογουμένως ὁ πυρὴν πρὸς μόρφωσιν ἐν γένει τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν· ἔκτοτε δὲ χρονολογεῖται καὶ ἡ δογματικὴ τοῦ πρακτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου (α).

Ἐπειδὴ οἱ αὐτοκράτορες συνεκέντρωσαν ἀκολουθῶς εἰς ἑαυτοὺς ἅπασας σχεδὸν τὰς ἐξουσίας, ἡ γενικὴ θέλησις ἀνεπροσωπεύετο ἀπὸ τὴν ἰδίαν των αὐθαιρεσίαν, οἱ *questiones perpetuae* βαθμηδὸν ἠρᾶνίσθησαν, ἀντικατεστάθησαν παρὰ τῶν *decreta*, *edicta* καὶ *rescripta*, καὶ ἡ ἐλευθερία καὶ δικαιοσύνη κατέστησαν παιδιὰ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Αὐτοκρατόρων· τοῦτο δ' ἐπέφερε τὸ αὐθαίρετον καὶ τὴν ὁμότητα εἰς τὸ Ποινικὸν σύστημα, καὶ τὰ προνόμια εἰς τὰς ὑψηλὰς τάξεις τῶν πολιτῶν. Οὕτω ὁ λαὸς διηρέθη εἰς τρεῖς τάξεις εἰς *sublimiores*, *medios*, καὶ *infimos*· καὶ τῆς μὲν πρώτης τάξεως αἱ ποιναὶ ἦσαν ἐπιεικέστερα· τούτῃσιν ἡ ἐξορία *deportatio*, τῆς δὲ δευτέρας ὁμότεραι, καὶ τῆς τελευταίας σχεδὸν πάντοτε θανατικαί· *lex I. S. I. D. ad legem Corneliae de Sicariis*. Οἱ μεταγενέστεροι πρὸς τούτους Αὐτοκράτορες εἰσήγαγον τὰς φονικὰς ποινὰς τῆς σταυρώσεως, τῆς ἐκθέσεως τῶν ἐγκληματιῶν εἰς πάλιν μετὰ τῶν θηρίων, τὴν μονομαχίαν τῶν ἀθλητῶν (*gladiatores*), τοῦ πίνειν πεπυρακτωμένον μόλυβδον *Liquidum plumbum*, καὶ ἄλλας. Τοιοῦτοτρόπως τὸ ποιν. δίκαιον διὰ τῆς δεσποτείας καὶ φιλομοναρχίας τῶν Αὐτοκρατόρων ἔλαβε τρομερὸν χαρακτῆρα, ὅστις ἐπιαιμοσύνην κατήνησεν ἐπὶ τῶν χριστιανῶν αὐτοκρατόρων διὰ τῶν καταχρήσεων τῶν ἀρχῶν τῆς θρησκείας.

Ἐκ τῶν ὀλίγων ἅτινα ἐν συντόμῳ ἐξεθέσαμεν συναγεται, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι οὐδέποτε ἔσχον ποινικὸν σύστημα, καὶ ἀρχὰς ἐφ' ὧν νὰ βασιζέται τὸ ποιν. δίκαιόν των, τὸ ὅποιον ὁμολογουμένως παραδέχεται καὶ ὁ νουεχῆς συγγραφεὺς Rein εἰς τὴν ἱστορίαν του, διότι ἐσύγγισαν καὶ ἀνέμιξαν πάντοτε τὸ δημόσιον δίκαιον ἐν γένει καὶ αὐτὸ τὸ ποινικὸν μετὰ τοῦ ἀστυκοῦ, δυσκόλως δὲ, ἐρευνῶντες, ἠθέλαμεν εὑρεῖν παρὰ Ῥωμαίους τὰ ἔχνη, ὀρισμένης ἀρχῆς *principe*, αὐτὴν δὲ τὴν γνώμην πρεσβεύουσιν πολλοὶ συγγραφεῖς συμφωνοῦντες μετὰ τοῦ Rein (β). Τοῦναντίον κατ' ἄλλους εὐρίσκονται τὰ ἔχνη τῆς βελτιώσεως (γ), κατ' ἄλλους τοῦ παραδειγματισμοῦ καὶ τῆς ἐκφοβίσεως (δ), κατ' ἄλλους τὰ τῆς δικαιοσύνης, *Gerechtigkeit*, ἧτις κατ' αὐτοὺς εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας ἀναφαίνεται (ε). Ἡ πρώτη γνώμη ὅτι οὐδεμίαν ἀρχὴν ἀπαντῶμεν καθιερωμένην φαίνεται καὶ ἡ ὀρθότερα πασῶν.

Τὸ Κανονικὸν δίκαιον διὰ τῆς ἐπιβροχῆς του συν-

(α) Rein. αὐτῶν Σελ. 66. Walter. Geschichte des R. P. περὶ τὸ τέλος. "Ora καὶ G. F. Puchta. institutionen Tom. Α'. Βιβλ. Ε'.

(β) Martin System. Bauer Σελ. 14. Warnungs-theorie. (γ) Welcker.

(δ) Jordan. Auslegung der Strafgesetzen Σελ. 60—79.

(ε) Abegg. — Strafrechts — theorien. "Ora καὶ Rein Σελ. 81—88 καὶ Koeslin. Geschichte des Deutschen Strafrechts. Σελ. 40—42.

ετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀρχῶν τοῦ Ποινικοῦ δικαίου ἐν γένει ἢ ἐπιβόρῳ δ' αὐτῆ ἀπέβη ἐπιπλέον ἀποτελεσματικὴ παρὰ τοῖς ἔθνεσιν παρ' οἷς ὁ Χριστιανισμὸς πνεῦμα τοῦ λαοῦ ἀποκατέστη (α). Ἡ ἐκκλησία εἰσήγαγε τὸ ἠθικὸν καὶ θρησκευτικὸν αἴσθημα, ἀντὶ τοῦ πολιτικοῦ πνεύματος τῶν Ῥωμαίων αὐτὴ ἐθεώρησε τὴν ποινὴν ὡς μέσον ἐξιλεώσεως μετανοίας, καθάρσεως, καὶ βελτιώσεως ἢ ἐκκλησία πρὶν ἢ ἐπιβάλλῃ ποινὰς ἐξετάζει τὴν πρόθεσιν, τὴν εὐθύνην culpa τοῦ ἀδικουόντος, καὶ ἐπιφέρει ἀρίστας συνεπειὰς εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς διαπούσας τὸν καταλογισμὸν, τὴν ἀναλογίαν καὶ τὸ μέτρον τῶν ποινῶν, τὸ κανονικὸν δίκαιον καὶ ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων συνετέλεσεν εἰς τὴν μείωσιν τῶν φονικῶν ποινῶν, καὶ ἐπετῆρε τὰς τότε εἰρκτάς ἢ ἐκκλησία αὐτὴ ἀπένειμε τὸ δίκαιον τοῦ Ἀσύλου, ἀπαλλάττουσα οὕτω πολυλάκις τὸν ἀδικήσαντα ἀπὸ τὰς ποινὰς τῆς φονικῆς ἐκδικήσεως ὑπέβαλε δὲ εἰς τὸν ἐγκληματικὴν ἐκκλησιαστικὰς ποινὰς πρὸς ψυχικὴν βελτιώσιν του, ἀποκαθιστάσα οὕτω αὐτὸν τίμιον καὶ ἐνάρετον πολίτην εἰς τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του.

Ἡ ἐκκλησία καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς ἀνεγνώρισεν ὅτι τὸ δίκαιωμα τοῦ τιμωρεῖν ὑπάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, οὐχ ἦττον ὅμως καὶ αὐτὴ ἐπελαμβάνετο τοῦ δικαίωματος τούτου, ὡς προνομίον τῆς δῆθεν ἐνεκα θρησκευτικῶν λόγων, εἰς τὰ ἐγκλήματα λ. χ. τῆς ἀποστασίας, σιμωνίας, αἰρέσεως κ.τ.λ. εἰς ἄλλα ἐγκλήματα συνέπραττε μετὰ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν εἰς λ. χ. ὡς τὰ delicta miati fori δηλ. μοιχείας, παλλακίας, ἐπιπορίας, βλασφημίας καὶ καθεξῆς.

Τῆς ἐκκλησίας αἱ ποιναὶ ἦσαν διάφοροι, καθόσον ἐφηρμοζόντο εἰς κληρικούς, ἢ εἰς τὰ τέκνα τῆς κοινότητος πολιτικῆς ὅμως κακώσεως ἢ ζημίας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλλῃ ἀλλ' ἐπεκαλεῖτο τὴν συνδρομὴν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Αἱ κατὰ τῶν κοσμικῶν ποινῶν ἦσαν τὸ πρόστιμον, ἢ ἀπαγόρευσις, interdictio, ὁ μέγας ἢ μικρὸς ἀφορισμὸς, excommunicatio καὶ αἱ διάφοροι poenitentiae οἶον νηστειαί, ἐλεημοσύνη καὶ ἄλλαι. Αἱ εἰς τοὺς κληρικούς ἐπιβαλλόμεναι ποιναὶ ἦσαν ἢ suspensio a officio ἢ a beneficio, ἢ ἐξορία, ἢ παύσις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐπαγγέλματος despositio, ἢ translatio, ἢ degradatio καὶ ἄλλαι, αἱ ποιναὶ δὲ αὐταὶ ὑποδιερούντο πρῶτον ὡς poenae medicales, ἢ censurae σκοπεύουσαι μόνον τὴν μετάνοιαν τοῦ ἀδικήσαντος διήρουν δὲ ἕως οὗ ἀληθῶς μεταμελήσῃ. Εἰς αὐτὰς ἀνάγονται αἱ ἐπιβίβασαι excommunicatio, interdictio, καὶ suspensio. Αἱ vindicativae ποιναὶ, δηλ. αἱ ἐκδικητικαὶ ἐπεβάλλοντο μόνον χάριν τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὡς τις παραμυθία διὰ τὸ γεγεννημένον ἀδίκημα. Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ποιναὶ διερούντο δεύτερον, εἰς ferendae sententiae, αἵτινες τότε μόνον ἐπεβάλλοντο ὅταν διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐπε-

κρίνοντο, καὶ εἰς poenae latae sententiae, αἵτινες παρὰ τοῦ νόμου ἀμέσως ἐκτελοῦντο καὶ ipso jure παρηκολούθουν τὸ πρᾶχθὲν ἀδίκημα, ἀνευ τινος προηγουμένης δικονομικῆς διατυπώσεως (α).

AGAMEMNON K. META ΞΑΣ.

(Ἐπεταί τὸ τέλος.)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΣ,

καὶ αἱ τελευταῖαι ἀποδημιαὶ εἰς τὸν ἀρκτικὸν πόλον.

(Ἔρα φυλλ. 264 καὶ 265.)

—οοο—

Ἐνθὺ δὲ κατὰ τὰ ἀνατολικά πελάγη τῶν ἀρκτικῶν χωρῶν διεδραματίζοντο ταῦτα καὶ συνετρίβητο ὑπὸ τῶν πάγων ὁ ἀτυχὴς Βελλῶ, ἄλλο δρᾶμα ἦττον μὲν τραγικόν, ἀλλὰ συγκινητικώτερον διὰ τὰς μικρὰς αὐτοῦ περιπετείας παριστάνετο κατὰ τὰ δυτικά. Ὅτε ὁ Μὰκ Κλιντόκ, ἐπισκεφθεὶς τὸ 1854 ἔτος τὴν νῆσον Μελβίλλην ἀναζητεῖ τὴν νῆσον τοῦ Ἐρέθους, οὐδ' ὑποπτεύθη ὅτι ἄλλο πλοῖον ἀγγλικὸν ἐλθὼν ἐξ ἀντιθέτου μέρους διεχειμάζεν ὀλίγας λεύγας μακρὰν ἐν τινι λιμενίσκῳ τῆς Βάγκης.

Δύο πλοῖα, ἢ Ἐπιχειρήσεις καὶ ὁ Ἀριγρευτῆς, διοικουόμενα ἐκεῖνο μὲν ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Κόλλινσον, τοῦτο δὲ ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Μὰκ Κλοῦρ, σταλέντα τὸ 1850 ἔτος ὑπὸ τοῦ ναυαρχείου, εἶχον ἐντολὴν νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὴν πεπηγμένην θάλασσαν διὰ τοῦ Βεχρινεῖου πορθμοῦ καὶ νὰ ζητήσωσι πρὸς δυσμὰς τὰ ἔχνη τοῦ Φραγκλίνου, ἐνθὺ ὁ Ὄστεν καὶ ὁ Πέννου ἐζήτησαν αὐτὰ πρὸς ἀνατολάς. Ὁ Μὰκ Κλοῦρ περιπλεύσας μετ' ἀπαρδειγματίστου ταχύτητος πρὸς νότον τὴν ἀμερικανικὴν ἡπειρον, ἔρθησεν εἰς τὸν Βεχρινεῖον πορθμὸν τὸν Αὐγούστον τοῦ 1850 ἔτους. Ἦτο δὲ ὁ Μὰκ Κλοῦρ νέος ἀξιωματικὸς πλήρης ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις ἐπιδοθεὶς μετὰ ζήλου εἰς ἀνακάλυψιν τῆς μυστηριώδους ὁδοῦ τῆς μάτην ἀναζητηθείσης ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας καὶ ἡμισυ, ἐπέτυχεν ἐπὶ τέλους.

Τὸ πλήρωμα τοῦ Πλουβιέρου, πλοίου ἐπικουρικοῦ σταθμεύοντος ἐν τῷ λιμένι Κλάρκης, παρετήρησε τὸ πρῶτον τὴν 3 Αὐγούστου, τὸν Ἀριγρευτῆν εἰσβάλλοντα μετὰ τόλμης πρὸς τὸ βορειανατολικὸν καὶ διευθυνόμενον πλησιέσιον πρὸς τὸ ἀκρωτήριο Βαζρόω. Ἀλλ' ἐπὶ τρία ἔτη μετὰ ταῦτα οὐδεμίαν εἰδήσιν ὑπέλαβε περὶ αὐτοῦ. Τί ἄρα ἐγένετο; Ἴδου τί λέγει ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν.

Πάχος μέγας ἐκτεινόμενος παραλλήλως πρὸς τὴν ξηρὰν, τρία μέχρι πέντε μιλίων ἀπ' αὐτῆς, ἐφρασε

(6) Περὶ τῆς διδασκαλίας ταύτης ἔρα Eichhorn Kirchenrecht. Σελ. 67—130.

Richter K. R. §. 197. Walter §. 190 . . . Rosshit K. R. Wilda S. R. der germanen. Koestliu Σελ. 47—57.

(α) Rosshit, geschichte und System des Criml. Rechts Bd. 4. 171. Wilda. Strafrecht der germanen. Σελ. 525.

τὴν ὁδὸν τοῦ Ἀριγρευτοῦ, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ πλεύσῃ περὶ τὴν ἀμερικανικὴν περαλίαν. Τὴν 24 Αὐγούστου ἀνεγνώρισεν τὰς νήσους Πέλλου καὶ τὸ στόμιον τοῦ Μακένσου. Συνέβη δὲ τι παράδοξον, οὐχὶ ἀεὶ σὺνήθης κατὰ τὰ ἀρκτικά πελάγη ἐνθὺ ὁ Μὰκ Κλοῦρ διέβαινε παρὰ τὰς νήσους ταύτας, ὁ ὑποπλοίαρχος Ηούλλεν, ὁ ἐπὶ τοῦ Κήρυκος, διαχειμάσας κατὰ τὸ στόμιον τοῦ Μακένσου, εὗρισκετο ὀπισθεν αὐτῶν τούτων τῶν νήσων, καὶ ὅμως δὲν εἶδε τὸν Ἀριγρευτῆν.

Τὴν 6 Σεπτεμβρίου, τὴν 41 ὥραν τῆς πρωίας εἶδον πρὸς τὸ βορειανατολικὸν γῆν ὑψηλὴν πεντήκοντα περίπου μίλια ἀπέχουσαν τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἀνεγνώρισαν τὴν μεσημβρινὴν ἄκρην τῆς νέας γῆς, τὴν νῆσον Βάριγκ ὡς ὠνόμασεν αὐτὴν ὁ Μὰκ Κλοῦρ, ἥτις ὅμως ἦτο, ὡς μετὰ ταῦτα ἐπίσθη, ἡ χώρα Βάγκη. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πάγοι ἀπέληγον εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς νήσου, ἐδιάσθησαν νὰ περιπλεύσωσι τὴν ἀνατολικὴν. Πλὴν δὲ τινων πλανωμένων πάγων, ἢ θάλασσα ἐραίνετο ἐλευθερά ὅσον ἔρθησεν ὁ ὀρθαλμός. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καὶ νέα γῆ ἐράνη ἐκ δεξιῶν, καὶ ἡ ὁδὸς τοῦ Ἀριγρευτοῦ συνεστάλη ὡς πορθμὸς.

Ἐνομάσθη δὲ ἡ μὲν γῆ τοῦ Πρίγκηπος Ἀλβέρτου, ὁ δὲ πορθμὸς τοῦ Πρίγκηπος Γάλλης (*). Ὁ Μὰκ Κλοῦρ εἰσδύει ἀδιστακτικῶς εἰς τὸ στενὸν, καὶ ἐνοεῖ ὅτι ἐγγίζει εἰς τὸν σκοπὸν δι' ὃν ἠγωνίζετο, εἰς τὴν λύσιν λέγουμεν τοῦ προαιωνίου ἀινίγματος διὸ ἠξήσῃ καὶ ἡ ἀνυπομονή καὶ ἡ δραστηριότης αὐτοῦ. Μετὰ τινὰς ἡμέρας, βοηθούντος τοῦ καιροῦ, θέλει πλεῖα κατὰ τὸ στενὸν τῆς Μελβίλλης καὶ θέλει φθάσει εἰς Winter-Harbour ὅπου διεχειμάσεν ὁ Πάρρις τὸ 1820. Ἐλπίδες ὅμως κεναὶ! διότι οἱ πάγοι, πυκνούμενοι ἔτι μᾶλλον ἀντιτάσσουσιν εἰς τὸν Ἀριγρευτῆν ἀνένδοτον φραγμὸν, καὶ παρασύρουν αὐτὸν μέχρι δύο μικρῶν νήσων ὀρεινῶν, ἀς ὠνόμασεν τῆς Βασιλόπαιδος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πλοῖον ἐνεστέθη ὑπὸ πάγων ἀκινήτων, ἠναγκάσθη νὰ διαχειμάσῃ (8 Ὀκτωβρίου) μετὰ τῶν αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ Μὰκ Κλοῦρ ἀνυπόμονος νὰ βεβαιωθῆ ἐν τῇ θάλασσᾳ τῆς Μελβίλλης ἐκοινώνει μετὰ τοῦ στενοῦ ὅπου εὗρισκετο, ἀνεχώρησε μεθ' ἑνὸς ἀποσπάσματος καὶ διευθύνθη πρὸς ἀνατολάς. Μετὰ δὲ τινων ἡμερῶν ἐπίμοχθον ὁδοπορίαν ἐπὶ τῶν πάγων, εἶδεν εὐτυχῶς τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1850 τὸν πορθμὸν τῆς Μελβίλλης, καὶ ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν αἰγιαλῶν τῆς γῆς Βάγκης, παρατηρηθείσης πρὸς τριάκοντα ἑτῶν ὑπὸ τοῦ Ἐδουάρδου Πάρρι.

Εὐρέθη ἄρα ἡ πρὸς τὸ δυτικὸ-βόρειον διόδος ὁ Μὰκ Κλοῦρ σκιρτῶν, καὶ δικαίως, ὑπὸ χαρᾶς ἐπανῆλθεν ἵνα ἀναγγεῖλῃ πρὸς τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὴν ἀνάκλυσιν ἠγνοεῖ δὲ ὅτι ἄλλος πρὸ αὐτοῦ, ὁ Φραγκλίνοσ, ὑπέβη, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, εὐτυχέστερος.

Εἰ καὶ πολλάκις τὸ ψῆχος κατέβη μέχρι τοῦ 46 βαθμοῦ ὑπὸ τὸν πάγον (centigrade), ὅμως τὸ πλήρωμα διῆλθε τὸν χειμῶνα ἐν ὑγείᾳ καὶ εὐθυμίᾳ. Ἐλθόντος δὲ τοῦ ἔαρος, τρία ἀποσπάσματα ἐστάλησαν

(*) Ἐνομάσθη μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν γεωγρῶνων, πορθμὸς Μὰκ Κλοῦρ.

πρὸς τρία διάφορα μέρη ἵνα ἐξερευνήσωσι τὰ περίετρα ὁ μὲν ὑποπλοίαρχος Κρέσουελ ἐπισκεφθεὶς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου Βάριγκ ἐβεβαιώθη ὅτι ἦν αὐτὴ ἡ γῆ Βάγκη, ὁ δὲ Οὐννικαὶ εἰσεχώρησε πρὸς ἀνατολάς. Κατὰ περιεργον δὲ σύμπτωσιν, ὁ ὑποπλοίαρχος Ὄσβον, ἐκ τοῦ πληρώματος τοῦ Ὄστεν, οὐ τινος διηγήθημεν πρότερον τὰς ἀνακαλύψεις, ἐξηρῆνησε καὶ αὐτὸς σχεδὸν συγχρόνως τὴν αὐτὴν χώραν ἀλλὰ δὲν συνιτήθησαν, διότι ἐπανερχόμενοι ἕκαστοι εἰς τοὺς ἰδίους σταθμοὺς ἀντιθέτως κειμένους, δὲν ὑποπτεύθησαν ὅτι ἦσαν τόσῳ πλησίον πρὸς ἀλλήλους. Κατὰ τὴν ἐκδρομὴν ταύτην ἀπῆντησαν φυλὴν Ἑσκιμῶν, οἵτινες δὲν εἶχον ἰδεῖ ἕως τότε λευκοπρόσωπον ἄνθρωπον· περὶ αὐτῆς δὲ λέγει ὁ Μὰκ Κλοῦρ ταῦτα « Φυλὴ τὰ μάλιστα περιεργος ζῆ ἐκ μόνης τῆς ἄγρας, καὶ μόνον ὄπλα ἔχει ὅσα πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται· ἄγνωστα εἰσὶν αὐτῇ τὰ σφοδρότερα πάθη τῆς ἡμετέρας φύσεως. Μοὶ ἐφάνη ὡς ὁ ἄνθρωπος ὁ μόλις ἐξεληθὼν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ πλάστου, καὶ μηκέτι μολυνθεὶς ὑπὸ τοῦ πολυκρότου ἡμῶν πολιτισμοῦ. »

Ἐν τοσούτῳ ἐφθασε τὸ θέρος, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ ἡ φοβερὰ ὥρα τῆς διαρρήξεως τῶν πάγων, ὅτε συνεκροτήθη μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος καὶ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως ἄγων πρωτοφανῆς ἴσως ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν πρὸς τὸν πόλον ἀποδημιῶν. Ἴδου πῶς περιγράφει αὐτὸν ὁ ἦρωσ τῶν μεγαλοπρεπῶν καὶ τρομερῶν ἐκείνων σκηνῶν.

« Παρεσύρθημεν, λέγει ὁ Μὰκ Κλοῦρ γράφων πρὸς τὸ ναυαρχεῖον, πρὸς μέρος ὅπου εἶχον συσσωρευθῆ ὀγκωδέστατοι πάγοι· ἡ ἄκρα τοῦ κυμαίνοντος πεπηγὸτος βράχου ὅστις παρέσυρε τὸ πλοῖον, συγκροσθεῖσα μετὰ τῶν ὄγκων τούτων συνετρίβη, τὰ δὲ συντρίμματα μέγεθος ἔχοντα δώδεκα ἢ δεκαεπτάων τετραγωνικῶν ποδῶν ἐπεσωρεύθησαν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, καὶ προσβαλόντα τὴν τροπίδα μετὰ κρότου ὁμοίου βροντῆ κεραυνοῦ, συνιοθύντο, συμπαρετρίβοντο καὶ συνεσωρεύοντο, ἐνθὺ ὀπισθεν ἡμῶν ἄλλοι πάγοι καταβαίνοντες μετὰ πλείστης ταχύτητος, κατεφέροντο πρὸς τὴν ἀπροστάτευτον πρῶμην τοῦ πλοίου. »

Μάτην ὁ Ἀριγρευτῆς ἀγωνίζεται νὰ πλεύσῃ πρὸς τὸ βορειανατολικὸν καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν πορθμὸν τῆς Μελβίλλης διότι εἰκοσιπέντε περίπου μίλια ἀπ' αὐτοῦ, πάχος στερεῶς φράσσει τὴν διόδον. Καθὸ ὅμως ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ σταθερὸς, ὁ Μὰκ Κλοῦρ ἐπανέρχεται, καὶ διαβάς τὴν μεσημβρινὴν ἄκρην τῆς νήσου Βάριγκ, ἐπιχειρεῖ νὰ περιπλεύσῃ αὐτὴν πρὸς δυσμὰς ἀλλ' ἀπαντᾷ ἐπὶ τρομερώτερα ἐμπόδια διότι πεδία ὀλόκληρα πάγων, ὧν πλείστοι εἶχον καὶ ἑκατὸν ποδῶν πάχος, ἐκινδύνευσαν νὰ συντρίψωσι τὸ πλοῖον. »

« Τὴν πρωίαν τῆς 20 Αὐγούστου, προστίθησιν ὁ Μὰκ Κλοῦρ, διεκόπη ἡ πρὸς ἄρκτον πορεία τοῦ πλοίου ἐνεκα φραγμοῦ πάγων. Φοβούμενοι δὲ μὴ παρασυρθῶμεν ὑπὸ τῶν κυμαίνοντων πεδίων, ἐδέθημεν δι' ἀπογαίων πρὸς τὴν ξηρὰν ἐπὶ ὀγκώδους πάγου στερεῶς προσκολληθέντος εἰς τὸν μυχὸν τῆς θαλάσσης. Τὴν 29 Αὐγούστου περὶ τὴν 8 τῆς πρωίας

οί πάγοι ἤρχισαν αἰφνης νὰ σαλεύωνται. Πεδίον δὲ τρισμείστον κυμαίνομενον, ἀνεγείραν βεβαίως διὰ τινος ὑποθαλασσίου ἄκρας τὸν πάγον ἐφ' οὗ ἦτο δεδεμένον τὸ πλοῖον, ἀνύψωσεν αὐτὸν καθέτως τριάκοντα πόδας ὑψηλότερον τῶν κεφαλῶν ἡμῶν. Καὶ ἐπειδὴ ὁ πάγος οὗτος ὑπερέβαινε καὶ τὸν ὑψηλότερον ἱστὸν, ἐροβήθημεν μὴ καταπέσῃ ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ συντριφῇ αὐτό. Τοιαύτη δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἀγωνία ἡμῶν ὥστε τὰ λεπτὰ ἐνομιζόμεν αἰῶνας. Τέλος πάντων τὸ κυμαίνομενον πεδίον διεβράγη καὶ παρέσυρε τὸν ἐκρίζωνέντα πάγον, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ τὸ πλοῖον.»

Ἄλλὰ μόλις παρήλθεν ὁ κίνδυνος οὗτος, καὶ ἐπῆλθεν ἄλλος τρομερώτερος

α... Εἴχομεν παρασυρθῆ μετὰ ταχύτητος πρὸς τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ κυμαίνομενου πεδίου, συντριβέντος μὲν, ἀλλὰ καλύψαντος τὴν ἐπιφάνειαν διὰ ταμαχίων μεγίστων ὡς ὄρη. Ὁ κίνδυνος ἄρα ἦτο ἐπικείμενος, διότι, τὸ πλοῖον εἰ μὲν συνεπιέζετο μεταξὺ τινος αὐτῶν καὶ τοῦ παρασύροντος αὐτοῦ πάγου, ἤθελε βεβαίως συντριβῆ καὶ αὐτὸ καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτοῦ· εἶδὲ ἀπεσπάτο ἀπὸ τοῦ πάγου, ἤθελεν ἐξ ἄπαντος βιβθῆ εἰς τὴν ξηρὰν μόλις ἀπέχουσαν ὀγδοήκοντα βήματα. Προσέταξα ἀμέσως τὸν ἀρχιπυροβολητὴν νὰ μεταβῇ ἔμπροσθεν ἐπὶ τοῦ πάγου, πρὸς τὸν ἐξοκειλάντα ὄγκον, καὶ νὰ καταστρέψῃ αὐτὸν δι' ὑπονόμου· ἀλλὰ μόλις διεβράγη κατὰ τὴν ἐκρηκτικὴν τὸ πεπηγὸς πεδίον. Ἐν τοσοῦτῳ ὁ κίνδυνος ἐπυξάνε κατὰ δευτερόλεπτον· μόλις ὀλίγους πόδας ἀπέχομεν τοῦ σκοπέλου, καὶ πάντες ἰστάμενοι ἐπὶ τοῦ καταστρώματος προσδοκῶμεν ἐναγώνιοι τὸ τέλος. Χάρης ὅμως τῇ θεῇ προνοίᾳ τὸ πλοῖον ἀντέσχεν εἰς τὴν σύγκρουσιν, ἥτις ὅμως ὑπῆρξε τοσοῦτω σφοδρὰ, ὥστε οἱ ἱστοὶ συνεταράχθησαν κάτωθεν ἕως ἄνω, καὶ ὀλόκληρον τὸ πλοῖον ἀπὸ τῆς πρώρας μέχρι τῆς πρύμνης ἐτρίψε. Τὸ ἀπόγειον δι' οὗ ἦτο δεδεμένον ἐπὶ τοῦ πάγου ἐκόπη, πολλαὶ ἄγκυραι παρεσύρθησαν, καὶ μέρος τοῦ ἐπιγαλκώματος περιετρίβη ὡς λεπτὸν φύλλον χαρτίου.»

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ πάγος ἐστάθη ἀκίνητος, καὶ ἔπαυσεν ἡ ἀγωνία τῶν ἐν τῷ πλοίῳ, οὐχὶ ὅμως ἐπὶ πολὺ· διότι τὴν 10 Σεπτεμβρίου συνετριβῆ ἐκ νέου ὁ πάγος ἕνεκα βροχῆς καὶ αἰφνιδίας μεταβολῆς ἐπὶ τὸ θερμότερον. Ὁ Ἀρχιγεωτῆς παρασυρθεὶς καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν πάγων μετεφέρθη πρὸς τὸ πέλαγος· διὸ ὁ κίνδυνος ὑπὲρ ποτε κατέστη φοβερός· μόνη δὲ σωτηρία ὑπῆρχεν ἡ ἐπάνοδος πρὸς τὴν ξηρὰν. Μετὰ μακροῦς δὲ καὶ ματαίους ἀγῶνας ἐπεχείρησαν τελευταίαν ἀπόπειραν. Τριάκοντα βήματα ἀπὸ τοῦ πλοίου ἐβύθησαν εἰκοσιπέντε πόδας ἐντὸς τοῦ πάγου πίθον περιέχοντα διακοσίας καὶ πενήκοντα λίτρας πυρίτιδος· μετὰ μικρὸν δὲ ἤκούσθη ὑπόκωφος ἐκρηκτικὴ, ἀγγέλλουσα ζωὴν ἢ θάνατον πρὸς τὸ ἀγωνίων καὶ προσέχον πλήρωμα· ἀλλὰ δόξα τῷ Θεῷ! ἡ ἀπόπειρα ἐπέτυχεν· ὁ πάγος ἐσχίσθη πανταχοῦ, καὶ τὸ πλοῖον εἰ καὶ παλαιὸν πρὸς μέγα ἐμπόδιον καὶ διατρέχον κινδύνους οὐχ ἦττον μεγάλους, ἐξήκολούθησε τὴν πορείαν αὐτοῦ.

Τέλος πάντων τὴν 22 Σεπτεμβρίου μετὰ θαλασσο-

σοπρίαν ἀξιάγαστον διὰ τὴν δραστηριότητα μάλιστα τοῦ πληρώματος, παρέπλευσαν τὴν δυτικόν-τειον ἄκραν τῆς νήσου Βάριγκ, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας εἰσῆλθον εἰς λιμένα, ὀνομασθέντα παρ' αὐτῶν ἐξ ἐγνωμοσύνης τοῦ ἑλλοῦς τοῦ Θεοῦ. Ἐκ τοῦ λιμένος τούτου δὲν ἐμελλε πλέον νὰ ἐξέλθῃ ὁ Ἀρχιγεωτῆς Διέτριψαν δὲ ἐνταῦθα τὸν χειμῶνα τοῦ 1851 πρὸς τὸ 1852 ἔτος. Ἐπισκερθέντες τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου ἀνεκάλυψαν τὴν ὑπαρξίν σειρᾶς λόφων κεκαλυμμένων ὑπὸ δασῶν καὶ ὀστράκων ἀπολειθωμένων (α). Ἐθῆρευσαν δὲ λαγῶους, βόας, καὶ τάρανδους, ἐνῶ τὰ τρόφιμα εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐκλείψωσι.

Τὴν 11 Ἀπριλίου 1852 ὁ Μὰκ Κλοῦρ, ὠφελοῦμενος ἀπὸ εὐδίας συμπεσοῦσης, ἐπεχείρησε νὰ ἐκπληρώσῃ σκεδίων ὃ εἶχε συλλάβει πρὸ πολλοῦ. Ὁδηγῶν ἀπόσπασμα ναυτῶν διέβη ἐντὸς δευκακτῶν ἡμερῶν τὸν πεπηγὸτα πορθμὸν τῆς Μελβίλλης, καὶ ἦλθεν εἰς Winter-Harbour, ὅπου ἤλπιζε νὰ εὑρῇ καὶ πλοῖον εἴτε ἀπόσπασμα ἀνδρῶν ἐκ τῶν ὑπὸ τὸν Ὄσταν. Ματαίᾳ ὅμως ἡ ἐλπίς! ὁ λιμὴν εὐρέθη ἐρημὸς οὐδὲ ἔχνος ἐφοδίων! εὔρον μόνον κρύπτην περιέχουσαν εἰδοποίησιν τοῦ ὑποπλοιάρχου Μὰκ Κλιντόκ, ἀναγομένην εἰς τὴν κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούνιον ἐκδρομὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Μὰκ Κλοῦρ προσέθεσεν εἰς ταύτην σημείωσιν, δι' ἧς ἔλεγεν ἐν περιλήψει τὰς ἀνακαλύψεις καὶ τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ, καὶ ὤριζε τὸ μέρος ὅπου διεχείμασε. Κατέληγε δὲ διὰ τῆς ἀξιωματικότητος ταύτης φράσεως, δεικνύουσης γενναϊότητα καὶ εὐγενέστατον αἰσθημα αὐταπαρησίαις. α Ἐὰν δὲν γείνη πλέον λόγος περὶ ἡμῶν, σημεῖον τοῦτο ὅτι κατὰ πάσαν πιθανότητα παρεσύρθημεν εἰς τὸ μέσον τοῦ πολικοῦ πελάγους. Τότε δὲ πάσα προσπάθεια πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν εἶναι περιττὴ, διότι πᾶν πλοῖον φερόμενον μεταξὺ τῶν πάγων τοῦ πόλου ἐξολοθρευταὶ ἐξάπαντος.»

Ἦλθε δὲ καὶ τὸ θέρος φέρων ἀντὶ ἐλπίδων διεξοδικωτάτην ἡμέραν νεφελώδη. Τὴν 20 Αὐγούστου τὸ θερμόμετρον κατέβη μέχρι τοῦ 45° ὑπὸ τὸ μηδενικόν. Ὅθεν τὸ μὲν λεγόμενον τοῦτο θέρος ἦτο ψυχρότερον καὶ τοῦ ἡμετέρου χειμῶνος, οἱ δὲ πάγοι ἔμενον ἀκίνητοι. Ἦναγκάσθη ἄρα ὁ Ἀρχιγεωτῆς νὰ μείνῃ ἐντὸς τῆς πεπηγείας αὐτοῦ φυλακῆς. Ἐν τοσοῦτῳ αἱ τροφαὶ ἤλαττοῦντο, καὶ κατεπίγον ἦτο ν' ἀποφασισθῇ τι ὀριστικὸν ἵνα μὴ λιμοκτονηθῶσι. Τὴν 8 Σεπτεμβρίου ὁ Μὰκ Κλοῦρ συγκαλέσας τὸ πλήρωμα, διεκοίνωσεν αὐτῷ τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ σταλῶσιν εἰς Ἀγγλίαν τὸ ἐρχόμενον ἕρ δύο ἀποσπάσματα· καὶ τὸ μὲν ἐν διευθυνόμενον πρὸς μεσημβρίαν θέλει φθάσει, Θεοῦ βοηθοῦντος, εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὰ καταστήματα τῆς ἐταιρίας τοῦ ἡμιένου Ἰδσωνος, τὸ δὲ ἄλλο, διερχόμενον διὰ τῶν πρὸς δυσμὰς πάγων,

(α) Καὶ ἐκ τούτου συμπεραίνει ὁ Μὰκ Κλοῦρ ὅτι παγκόσμιος ὑπῆρξεν ὁ κατακλυσμὸς. Τί ἦθ' ἔλεν ἄρα εἰπεῖ ὁ Βολταῖρ ὅτι, μισῶν τὴν θείαν Γραφήν, ἤξιστο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν Ἄλπεων εὐρεθῆντα ὀστράκα μετεφέρθησαν ὑπὸ ὀδοιπόρων; Ποῖοι ὀδοιπόροι μετεκόμισαν ὀστράκα εἰς τὰ ὄρη τῆς νήσου Βάριγκ, μεταξὺ τοῦ ἀρκτικοῦ πόλου, κατὰ τὰς ἐσχάτας τετάρτου;

θέλει μεταβῆ εἰς ἀναζήτησιν τῶν κητοθηρῶν τοῦ Βαρφινείου πελάγους· αὐτὸς δὲ, θέλει μείνει ὅπου ἦτο μετὰ εἰκοσι περὶ τοῦ ἀνδρῶν ὅπως σώσῃ τὸ πλοῖον ἢ συναπολεσθῇ μετ' αὐτοῦ. α Ἡ διακοίνωσις αὕτη, προστίθησιν ὁ Μὰκ Κλοῦρ ἐν τῇ ἀναφορᾷ αὐτοῦ, μετὰ μεγίστης ἀπλότητος, ἐγένετο προθύμως δεκτὴ, καὶ ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλω ἀπαντήσῃ δυσκολίας περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου μου.»

Ὁ χειμὼν ἐπανῆλθε καὶ τρίτον δριμύτερος ἢ ἄλλοτε· καὶ ὅμως δὲν παρήλθε πάντῃ ἀνεόρταστος· τὰ Χριστούγεννα μάλιστα ἡ εὐθυμία ὑπῆρξε μεγίστη, καθόσον τελευταίαν συνεπανηγύριζε τὸ πλήρωμα τὴν ἑορτὴν ἐκείνην. Τὸ συμπόσιον ἦτο καὶ μεγαλοπρεπὲς καὶ πολυτελές, ὡς λέγει ὁ Κ. Μὰκ Κλοῦρ, καὶ δαψιλῆ τὰ θήρια κρέατα. Ἄλλ' οὐδὲ τὸ ἐθνικὸν ἔδεσμα, τὸ πλόμπουιν, ἔλιπε· πάντες μάλιστα ἔραγον ἀπ' αὐτοῦ ἀφθόνως.

ε Ὅτε κατὰ τὴν ἀπωτάτην ἐκείνην ἐξορίαν, λέγει ὁ Μὰκ Κλοῦρ, ἐβλεπον τὴν ἀφθονίαν τῆς τραπέζης καὶ τὴν φαιδρότητα τῶν προσώπων, ἠσθάνομην βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν θεῖαν πρόνοιαν ἥτις ἐφρόντισεν ἀέλιποτε περὶ ἡμῶν.»

Ἐν τοσοῦτῳ ἤγγιζεν ἡ ἡμέρα τοῦ χωρισμοῦ. Τὴν 15 Μαρτίου ἠτοιμάσθησαν οἱ ἦττον εὐρωστοὶ τῶν ναυτῶν ἵνα συγκροτήσωσι τὰ δύο ἀποσπάσματα, ἅτινα ἐμελλον ν' ἀναχωρήσωσι τὴν 15 Ἀπριλίου. Ἐναγώνιοι δὲ ἀνέμενον πάντες τὴν ὥραν καθ' ἣν μετὰ τοσοῦτους κοινοὺς κινδύνους καὶ κόπους ἐμελλον νὰ χωρισθῶσι, καὶ νὰ υποβληθῶσιν εἰς νέας, τρομερώτερας ἴσως, δοκιμασίας.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐνῶ ὁ Μὰκ Κλοῦρ ὄλωσ ἔμπροστις περιεφέρετο μετὰ τοῦ ὑποπλοιάρχου Κρέσσουελ ὀλίγον μακρὰν τοῦ πλοίου, εἶδεν αἰφνης πρὸς τὸν ὀρίζοντα μέλανά τινα ὄγκον κινούμενον καὶ μεγεθυνόμενον· ὁ ὄγκος δὲ αὐτὸς ἦτο ἄνθρωπος.

— Τίς εἶ; ἀνέκραξεν ὁ Μὰκ Κλοῦρ, μακρὰν ἐτι ὄντος τοῦ ἀνθρώπου τούτου.

— Ὁ ὑποπλοίαρχος Πιμ, ἀπὸ τὸν Κήρυκα, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος ἀσθμαίνων.

Καὶ ἐνηγκαλίσθησαν ἀλλήλους κλαίοντες ὑπὸ χαρᾶς. Διηγῆθη δὲ ὁ Πιμ ὅτι εὐρεθείσης εἰς τὴν κούπτῃν τοῦ Winter-Harbour τῆς σημειώσεως τοῦ Μὰκ Κλοῦρ, ὁ πλοίαρχος Κέλλετ ἔστειλεν αὐτὸν μετ' ἀποσπάσματος ναυτῶν ἵνα βοηθήσῃ τὸ πλήρωμα τοῦ Ἀρχιγεωτοῦ. Ἀνέφραστος ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ τοῦ πληρώματος τούτου.

Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὰς πολυειδεῖς αὐτῶν στερησεις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ περιμείνωσι μέχρι τοῦ 1854 ἔτους ἵνα δοκιμάσωσι καὶ πάλιν νὰ σώσωσι τὸν Ἀρχιγεωτῆν, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσιν αὐτὸν, τὸσάκις παλαίσαντα πρὸς τοὺς πάγους καὶ θριαμβεύσαντα. Ὁ Μὰκ Κλοῦρ ἀπεχωρίσθη αὐτὸν περιλυτός ὡς εἰ ἐχωρίζετο ἀπὸ φίλου, καὶ ἐπιβίβασθέντες ἄπαντες εἰς τὸν Ἀστέρα τῆς ἄρκτου, κατέπλευσαν εἰς Ἀγγλίαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1854 μετὰ τετραετῆ ἀπουσίαν.

Ἐθὺς πῶς ἐτελείωσεν ἡ τελευταία εἰς τὸν ἀρκτικὸν πόλον ἀποδημία. Ἐὰν ἡ ἐπ' ἐσχάτων γενομένη ἀνακάλυψις τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Φραγκλίνου ἀφῆρε-

σεν ἀπὸ τοῦ Μὰκ Κλοῦρ τὴν δόξαν τῆς πρώτης εὐρέσεως τοῦ διόδου πρὸς ἄρκτον τῆς Ἀμερικῆς, δόξαν ἧς ἀπέλαυεν ἀδιαφιλονεικῶς ἐπὶ πέντε ἔτη, ὑπολείπεται τοῦλάχιστον αὐτῷ ἡ τῆς ἀνακαλύψεως ἐτέρας ὁδοῦ, καὶ ἡ ἐτι ἀνωτέρα, ὅτι πρῶτος περιέπλευσεν ὀλόκληρον τὸν Νέον Κόσμον, ἀπὸ τοῦ ἀρκωτηρίου Ὄρν μέχρι τοῦ Βεργινείου πορθμοῦ, καὶ ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ ἀρκωτηρίου τοῦ Ἀποχαιρτισμοῦ.

Τοιαῦται πολύπονοι καὶ ἐπικίνδυναι ἀποδημιαὶ ἐγένοντο ἀλληλοδιαδόχως χάριν τοῦ Τρόμου καὶ τοῦ Ἐρέθους· ἀλλ' ἀτυχῶς πᾶσαι ἠστόχησαν, ὡς θέλομεν ἰδεῖ κατὰ τὴν προσεχῆ καταστροφὴν τοῦ δράματος.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΜΑΡΘΑ Η ΑΕΙΚΙΝΗΤΟΣ.

(Συνέχεια. Ἰδε φυλλάδιον 263.)

—ooo—

Β'.

Ἡ Μάρθα τοῦτο εἶχε τὸ περίεργον, ὅτι ἐνῶ ὡμοίαζε τὴν μητέρα, δὲν ἦτο ἀνόμιος καὶ πρὸς τὸν πατέρα. Ἦτο ἄρα δύσκολον νὰ ὀρισθῇ οὕτως εἰπεῖν τὸ κάλλος τῆς, τὸ ὁποῖον ἠκτινοβόλοι ἐνόησε, καὶ μάλιστα ὅτε ὠμίλει. Ἡ δὲ Μαρία, ἥτις εἶχε τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ἦτοι τὸ αὐτὸ στόμα, τὴν αὐτὴν ῥίνα, τὸ αὐτὸ μέτωπον καὶ τὴν αὐτὴν κόμην, ἐφαίνετο μὲν ὅτι ἦτο ἀδελφὴ τῆς Μάρθας, ἀλλ' ἡ ὁμοιότης αὕτη, θέλγουσα ὅτε ἐφαίνετο τὸ πρῶτον ἡ συνεσταλμένη αὕτη νέα, ἤλαττοῦτο μετ' ὀλίγον ὅτε ἐβλεπες συγχρόνως καὶ τὰς δύο, καὶ ἐξηλείφετο ὄλωσ διόλου, ἐὰν ἡ συνομιλία ἐγένετο ζωηρά. Ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ μὲν προσωπεῖον ἦτο ὅμοιον, τὸ ἦθος ὅμως ὄχι. Καὶ τίς τεχνίτης, τίς ζωγράφος, τίς φίλος τοῦ ἀφηρημένου καλοῦ ἀγνοεῖ ὅτι τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον ἐξεικονίζει ἡ φυσιογνωμία;

Καὶ εἶχαν μὲν καὶ αἱ δύο τὴν αὐτὴν ἀγαθότητα, τὴν ὁποῖαν πάντες ἠσθάνοντο, ἀλλὰ καὶ διαφορὰς τινὰς περὶ τὸν χαρακτῆρα ὄχι εὐκόλως διακρινόμενας. Καὶ τὴν μὲν Μάρθαν ἐσπούδαζες ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας, ἐνόησε δὲ καὶ ἐντὸς μιᾶς ὥρας· διότι ἦτο ὡς μαλακωτάτη παιδί, κατὰ τὰ ἀπώτερα μέρη τῆς ὁποίας ὁ ὄφθαλμὸς τοῦ ὀδοιπόρου διακρίνει καὶ τὸν ἐλάχιστον θάμνον, καὶ γνωρίζει ὄλας τὰς ἀνωμαλίας τῆς πρὶν ἐτι εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν· διὸ οἱ οἰκτεῖοι δὲν ἠγνόουν ὅτι ἡ Μάρθα εἶχεν ἐπιμονὴν ἀκλόνητον ὁσάκις ἐνόμιζεν ὅτι ἔχει δίκαιον· ὅτι ἦτο μαλακὴ καὶ γλυκεῖα ἕως οὗ ὑπὸ τὴν λαμπρὰν ταύτην ἐπιφάνειαν ἀπηντᾶτο βράχος, τὸν ὁποῖον δὲν προσέκρουε ποτὲ ἡ μήτηρ τῆς. Ἡ ἐπιμονὴ τῆς δὲ αὕτη ἦτο εὐθυμὸς· διότι ἡ Αεικίνητος οὔτε ὠργίζετο, οὔτε ἐφιλονεῖει. Καὶ μὲν μεταξὺ τῆς τὴς εὐθυμίας ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἐστερεῖτο καὶ ἀνυπομονησίας· διότι ἄμα ὡς ἀπεφασίζετο

τι, έπρεπε και να εκτελεσθῆ ὡς ἀστραπή. Ἐνίοτε ἡ σθάντο τοιαύτας ὁρμάς, ὥστε ἐπέτα ὡς κεραυνούς τοὺς λόγους τῆς, πρὸς ἐκείνους ἰδίως τοὺς ὁποίους ἠγάπα περιπαθῶς· πίπτοντος ὅμως ἐνὸς μόνου δακρυοῦ κατέπιπτον και αἱ ὁρμαί. Ἄλλ' οὔτε ἐκράτει ἐαυτῆς, οὔτε ἐδοκίμασέ ποτε νὰ τὸ κατορθώσῃ. Ἡ δὲ Μαρία ὁσάκις εὐρίσκειτο εἰς τοιαύτην τινα ἐκρηξίν κατεπλήσσετο· ἀλλὰ και ἡ Μάρθα κατεπλήσσετο ὁσάκις ἀνεκάλυπτε και ἐλαφρὸν ἔχνος τῆς ὑπερβαλλούσης εὐαισθησίας, τὴν ὁποίαν ἡ ἀδελφὴ τῆς ἐκρυπτεν εἰς τὰ βῆθη τῆς καρδίας τῆς.

— Τί πειράζει ἂν ἐνδώσῃς; ἔλεγεν ἡ μία. Τί πειράζει ἂν ἀναχωρήσῃς σήμερον ἢ αὐριον;

— Δὰ τί κλαίεις ὅταν ἡ ἀνάδοχος σου λησμονῆ νὰ σὲ φιλήσῃ τὸ πρωί; ἔλεγεν ἡ ἄλλη.

Και αἱ δύο ἔσειον τὴν κεφαλὴν.

— Δὲν ἔχεις αἶμα, ἔλεγεν ἡ Ἀεικινήτος.

— Και σὺ καρδίαν, ἀπεκρίνετο ἡ Μαρία.

Ἡ τελευταία αὕτη παρατήρησις διήγειρέ τινὰς σκέψεις εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς Μάρθας.

— Πιθανὸν, ἀνταπεκρίνετο μετὰ βραχεῖαν σιωπὴν· μὲ φαίνεται ὅμως ὅτι τὰ αἰσθητάματα εἶναι ὅπως και τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν· ἡ τρυγὼν γογγύζει, ἡ χελιδὼν κελιδεῖ, ἀλλὰ κάθε μία μένει εἰς τὴν φωλεάν τῆς.

Ὅτε ἡ Κ. Νελίς και ἡ Μάρθα ἀνεχώρουν ἀπὸ Ραμβουλιέ, ἐπανήρχετο ἡ πρώτη γαλήνη, και ἡ θύρα ἠνοίγετο μόνον εἰς τὸν Κ. Πεσερώ. Ἡ Κ. Ὀρβινὺ και ἡ Μαρία κατέτριβον ὀκτὼ ἡμέρας διὰ νὰ τακτοποιήσωσι τὰ δωμάτια, τὰ ὁποῖα, ὡς ἐφαίνετο καλῶς, εἶχεν ἐπισκεφθῆ ἡ Μάρθα. Ἡ Μαρία συνήθροζεν ὅλα ὅσα ἐλησμόνησεν ἡ μήτηρ και ἡ ἀδελφὴ τῆς, και τὰ ἐκρυπτεν ὡς κειμήλια· διὰ τοῦτο ἔλεγε συχνὰ ἡ Μάρθα ὅτι ἡ Μαρία ἔθετε πανταχοῦ και ἀνά ἐν τεμάχιον τῆς καρδίας τῆς. Ἐγραφε τότε εἰς Παρισίους διεξοδικὰς ἐπιστολάς, εἰς τὰς ὁποίας ἐφαίνετο πόσον ἐλυπειτο διὰ τὴν ἀπουσίαν τῆς Ἀεικινήτου. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον κατέφευγεν εἰς τὰ βιβλία και τὴν μουσικὴν. Εἰς τὸ τέλος τῆς ἐβδομάδος ὁ ἐπὶ μικρὸν συνταραχθεὶς βίος τῶν δύο φίλων τῆς μοναξίας, ἐπανήρχετο εἰς τὸ πρῶτον μονότονον και ὁμαλὸν βεῦμα. Τὸ ἐσπέρας συνδιελέγοντο μόναι ἀκούουσαι τὸν χειμερινὸν ἀνεμον γογγύζοντα· ἡ Μαρία ἐκέντει, ἡ θεία τῆς ἔγραφεν ἡ ἔρραπτε, και περὶ τὴν δεκάτην ὥραν ὁ Κ. Πεσερώ ἀνεχώρει. Τὴν αὐτὴν ἐκείνην ὥραν ἡ Κ. Νελίς και ἡ Μάρθα, εὐρισκόμεναι εἰς τὸ Ἰταλικὸν μελόδραμα ἢ ἄλλο θέατρον τῶν Παρισίων, ἠτοιμάζοντο νὰ ὑπάγωσιν εἰς χορόν.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ἦλθεν ἐπιστολὴ εἰς Ραμβουλιέ γεγραμμένη ἀπὸ τὴν Μάρθαν και περιέχουσα ὀλίγας λέξεις· ἡ Κ. Νελίς ἐπάσχε δεινῶς ἀπὸ πλευρίτιδα προσβληθεῖσα μετὰ τὸ τέλος χοροῦ· ἡ δὲ Κ. Ὀρβινὺ και ἡ Μαρία μεταβῆσαι ἀμέσως εἰς Παρισίους εἶρον τὴν Κ. Νελίς ἀγωνιώσαν. Ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἡ ἀνθηρὰ Νοεμὴ κατέβη εἰς τὸ σκότος· ἡ δὲ Κ. Ὀρβινὺ και ἡ Μαρία ἔφεραν τὴν Μάρθαν εἰς Ραμβουλιέ. Ὅσα δὲ προεῖπεν ὁ Κ. Πεσερώ εὐρέθησαν ἀληθῆ· διότι δὲν ἀρῆκε σχεδὸν τίποτε ἡ Κ. Νελίς· ἐὰν ἐξῆ θὰ ἠναγ-

κάζετο μετὰ τινὰς μῆνας ν' ἀποσυρθῆ ἀπὸ τὸν κόσμον. Ὅτε ἡ Μάρθα ἔμαθε τὴν κατάρτασιν αὐτὴν, ἐχάρη και εἶπε μετ' ἀφελείας· — Καλῆτερα ὅτι ἡ ταλαίπωρος μήτηρ μου δὲν ἐπρόφθασε νὰ λυπηθῆ.

Ὁ βίος τῆς Μάρθας ἐπαθεν οὕτως εἰπεῖν ἐπανάστασιν· ἡ ὀδύνη τῆς ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς βαθυτάτη, και αὐτὴ ἡ ἰδία ἐφαίνετο ἀπορούσα διὰ τὰ τότε δάκρυά τῆς. Ὅτε ἔγινε λόγος νὰ μοιρασθῆ μετὰ τῶν δύο ἡ εὐτελής μητρικὴ περιουσία, ἡ Μάρθα ἀπήτησε νὰ δοθῆ τὸ μεγαλύτερον μέρος εἰς τὴν ἀδελφὴν τῆς, εἰπούσα· — Ἐγὼ ἐξώδεκα ἐντὸς ἐνὸς μηνὸς ὅτι ἐξώδεκεν ἡ ἀδελφὴ μου ἐντὸς ἐνὸς ἔτους· εἶναι λοιπὸν δίκαιον νὰ τὰ λογαριάσωμεν. — Ἐκτοτε ἐδειξεν ἡ Μάρθα αἰσθητάματα προστασίας τὰ ὁποῖα, ἀνατρέποντα τὴν φυσικὴν τάξιν τῶν πραγμάτων, ἀνέδειξαν αὐτὴν μὲν πρωτότοκον τὴν δὲ Μαρίαν μικροτέραν· ἡ μὲν πρώτη διεύθυνεν, ἡ δὲ δευτέρα ὑπήκουε. Και σχεδὸν συγχρόνως ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ ὀνομάζωσιν ἰδίως τὴν Μάρθαν Κ. Νελίς, ἐνῶ τὴν ἄλλην ἐκάλουον ἀπλῶς Μαρίαν. — Παράδοξον! ἔλεγεν ὁ Κ. Πεσερώ.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ Μάρθα δὲν ἐστενοχωρεῖτο εἰς Ῥεμβουλιέ· διότι τοιαύτην εἶχε δραστηριότητα και ἀνάγκην αἰωνίου κινήσεως, ὥστε εὐρίσκειν ἀντικείμενα ἐνασχολήσεως και ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀδελφὴ τῆς κατέτριβε τὸν καιρὸν ἀναγινώσκουσα και ὄνειροπολοῦσα. Ὅπως δένδρον εὐρωστον μεταρτυεῦμενον εἰς γῆν ξένην ἐκτείνει τὰς ῥίζας εἰς αὐτὴν και ἀναλαμβάνει δύναμει, οὕτω και ἡ Μάρθα, συνταραχθεῖσα ἐπὶ μικρὸν, ἀνέλαβε ζωὴν και συνεδέθη μετ' αὐτῆς διὰ μυρίων δεσμῶν.

Ἡ Μάρθα δὲν ἐλησμόνησε και τὸν Βαλαντίνον· μετέβη μάλιστα και μόνη εἰς Γριζὸλ διὰ νὰ τὸν ἰδῆ· ἀλλ' ἐκεῖ ἔμαθεν ὅτι ὁ παπα-Λουκάς κληρονομήσας τὴν περιουσίαν ἀδελφοῦ πρὸ τριάκοντα ἐτῶν ἀπόντος και ἀποθανόντος εἰς Βρασιλίαν, ἔστειλε τὸν νέον εἰς Παρισίους διὰ νὰ τελειοποιηθῆ εἰς τὴν τέχνην, τῆς ὁποίας τὰ πρῶτα στοιχεῖα εἶχε διδάξει πρὸς αὐτὸν ἡ φύσις. Οὕτω λοιπὸν ὁ μὲν Βαλαντίνος εἰργάζετο παρὰ γλύπτῃ, ὁ δὲ παπα-Λουκάς ἐξηκολούθει διδάσκων τὰ παιδία τοῦ χωρίου, εἰ και ἀπέκτησε περιουσίαν ἀνεξάρτητον. Πολλάκις ὁ ἄνθρωπος τοσοῦτον συνειθίζει ἐνεκα μακρῆς ἐξέως τὰς βασιάνους τοῦ βίου, ὥστε δυσκολεύεται νὰ παραιτήσῃ αὐτάς.

Ἡ Κ. Ὀρβινὺ ἐφαίνετο τότε ὑπέροπε ἀνήσυχος. Πολλάκις ἔμενον ὀλοκλήρους ὥρας μόνη εἰς τὸ δωμάτιόν τῆς, τὸ ἐσπέρας δὲν ἤρχετο πάντοτε εἰς τὴν κοινὴν αἴθουσαν, ἐλάμβανε πολλὰς ἐπιστολάς, ἀνεστέναζε και ἀνεσκήριτα ὁσάκις ὑψηλὴ τις ὑπῆρξε, τὸ ὄνομα Ἐλένη, πρὸ εἰκοσιν ἐτῶν διατελοῦσα παρ' αὐτῆς, εἰσῆρχετο και ἐψιθύριζεν εἰς τὸ οὐ· τῆς δύο ἢ τρεῖς λέξεις. Ἐνίοτε τὴν ἤκουον ὀμιλοῦσαν περὶ τοῦ ἀνδρός τῆς. Τοῦτο μάλιστα δυσχερέσει πρὸ πάντων τὸν Κ. Πεσερώ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν ἐπρόφερε ποτε ἐκείνη μετὰ τῆς αὐτῆς συγκινήσεως μεθ' ὅσης ἐπρόφερε τὸ τοῦ μακαρίτου κόμητος.

— Φιλτάτη κυρία, εἶπε μίαν τῶν ἡμερῶν ὁ Πεσερώ, μήπως ἀνενώθη ὁ ἔρωσ σου πρὸς τὸν μακαρίτην Κ. Ὀρβινὺ;

Ἐκείνη δὲ ἀπεκρίθη στενάχασα στεναγμὸν ὅστις ἀπῆλπισε τὸν γέροντα Πεσερώ.

— Βέβαια, ἐπανέλαθεν οὕτως, ὕστερα ἀπὸ ὅσα σὰς ἔκαμε πρέπει νὰ τὸν λυπησθε.

Και ἐπειδὴ ἡ Κ. Ὀρβινὺ ἐξηκολούθει σιωπῶσα· — Ἀλλὰ, εἶπεν ὁ Πεσερώ, ἤθελα νὰ ἤξεύρω, τί προτερήματα εἶχεν ὁ Κ. κόμης ὥστε νὰ τὸν ἀγαπάτε τόσο πολύ;

— Ἄ! ἀπεκρίθη τέλος πάντων ἡ Κ. Ὀρβινὺ ὑψώσασα πρὸς οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμούς, κανεὶς δὲν ἐφίλει ὡς ἐκείνος τὸ χέρι. Μικρὸν μὲν τὸ πρῶγμα ἀλλὰ σὲ ἐμάγευεν.

Ὁ πλατωνικὸς ἐραστής τῆς ἔλαβε τὸν πῖλόν του και ἀνεχώρησε.

Πόσα μυστήρια περιέχει πολλάκις μία λέξις! Μικρὰ, παχεῖα, λευκὴ και ξανθὴ ἡ Κ. Ὀρβινὺ ὁμοιάζε τὴν εἰκόνα τὴν ὁποίαν ὁ Κάρολος Γόζης ζωγραφεῖ περὶ τῶν γυναικῶν τῆς Ἑνετίας· εἶχεν ὠραιότατους, μαλακοὺς και ὑγροὺς τοὺς γαλανοὺς ὀρθαλμούς, τὴν ῥίνα ὀπωσοῦν ἀνυψωμένην ὡς τὴν τῆς Ροζελάνης διὰ τὴν ὁποίαν ἐγένοντο τόσαι εἰκόνας και τόσοι στίχοι, τὸ στόμα ἀνθηρὸν, τοὺς μυκτῆρας ῥοδαροὺς και ἀκινήτους, πῶγωνα κοῖλον, χεῖρας λευκοτάτας και παχεῖας και ἤθος ἐλκυστικόν. Οἱ βραχιόνες τῆς ἦσαν στρογγύλοι και θαυμαστοί· μικρὰ δὲ οὖσα και ὀκνηρὰ εἶχεν, ὡς και ἡ ἀδελφὴ τῆς, ὅψιν γυναικὸς ὄλως νέας· διότι εἰ και εἶχε τριάκοντα και ὀκτὼ ἐτῶν ἡλικίαν, ἐφαίνετο ὅμως ὅτι ἦτο εἰκοσιπενταετής. Οἱ ὄμοι τῆς ἦσαν τόσῳ λευκοὶ ὥστε ὁμοιάζαν χιόνα προσβαλλομένη ἀπὸ ἀκτῖνας ἡλίου. Ἰπανδρευθεῖσα νεωτάτη μετὰ τοῦ κόμητος Ὀρβινὺ δὲν ὑπῆρξε πολλὰ εὐτυχῆς· ναι μὲν ὁ σύζυγός τῆς ἦτο ἀξέεραστός, ὠραίος, θαυμασιὸς κυνηγός, ὀμιλητικώτατος, ζωηρός, τολμηρός και γενναῖος· ἀλλ', ὡς και αὐτὸς ἔλεγεν, ἐγεννήθη μετὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν θὰ διεπρεπεν. Εἰς Παρισίους ἐπεδόθη εἰς μυρίας παρεκτροπὰς, και ἐντὸς τριῶν ἐτῶν κατέφαγε τὴν περιουσίαν του ἧτις δὲν ἦτο ἀναξία λόγου. Ἡ Ἀυρηλία, ἡ ὁποία τὸν ἠγάπα, θὰ ἐπέτρεπε βεβαίως νὰ μεταχειρισθῆ και τὴν προικὰ τῆς, ἐὰν πρὸς ταῖς ἄλλαις αὐτοῦ ἀσωταίαις ὁ σύζυγός τῆς δὲν ὑπέπιπτε και εἰς μικρὰ τινα ἀμαρτήματα, καθ' ἃ ὁ ἔρωσ ἐπεκράτει τῆς θήρας και τῆς χαρτοπαιξίας. Ἡ ξανθὴ κεφαλὴ τῆς Ἀυρηλίας ἐθερμάνθη, ἡ οἰκογένεια ἀνεμίχθη, ὁ κόμης δυσχερεστήθη, και με' ὅλην τὴν ἐπανάστασιν τῆς καρδίας τῆς ἡ κόμησσα συγκατετέθη εἰς τὸ νὰ χωρισθῆ τὸν σύζυγόν τῆς. Και οὗτος μὲν μείνας ἐλεύθερος ἔζησεν ἀνέτως, ἐκείνη δὲ ὡς περιστέρη ἦτις τραυματισθεῖσα καταφεύγει εἰς τὰ δάση, ἦλθεν εἰς Ῥαμβουλιέ, ὅπου νυχθήμερον ἐστέναζε, μὴ ἐνοοῦσα πῶς ἀπεράσισε νὰ χωρισθῆ ἄνθρωπον φιλοῦντα τοσοῦτω τρυφερῶς τὴν χεῖρα τῆς συμβίας του.

Οἱ συγγενεῖς τῆς Κ. Ὀρβινὺ γνωρίζοντες τὴν ἀγαθὴν τῆς καρδίαν προσεῖχον μὴ συγχωρήσῃ τὸν κόμητα· οὗτος ὅμως, ἐπειδὴ πλῆθος δανειστῶν ἐπέπεσαν κατ' αὐτοῦ, ἀνεχώρησεν εἰς Ἀμερικὴν. Ἡ Κ. Ὀρβινὺ ἐκλαυσε πολύ. Μετὰ τινα καιρὸν διεδόθη ἡ εἴδησις ὅτι ὁ κόμης ἀπέθανε, και οὕτως ἔπαυσε πᾶς λόγος περὶ αὐτοῦ· μόνη ἡ κόμησσα ἐνατρώσα εἰς τὴν θῆαν μικρῆς εἰκόνας παριστανούσης τὸ εὐγενὲς και μειδιῶν πρόσωπον τοῦ ἀγνωμόνου, τοῦ προδόσαντος μὲν τὴν σύζυγον ἀγαπωμένου ὅμως παρ' αὐτῆς.

Ἀλλὰ μετὰ δώδεκα ἔτη, μόλις ἀναχωρήσαντος ἀπὸ τὴν οἰκίαν τῆς Κ. Ὀρβινὺ τοῦ πνευματικοῦ τῆς (διότι μετὰ τὸν χωρισμὸν ἡ καρδία τῆς στερηθεῖσα τῆς ἀγάπης τοῦ συζύγου τῆς εἶχεν ἐπιδοθῆ εἰς τὰ θρησκευτικὰ), ἐλθοῦσα ἡ Ἐλένη εἶπεν ὅτι ξένος τις ἐπεθύμει νὰ τὴν ὀμιλήσῃ.

— Τί ξένος; ἠρώτησεν ἡ κυρία.

— Ξένος ὑψηλὸς ὡς ὁ κανδυλάπτης μας και μαλακάρης. Μόνον τὰ μυστάκια και τὰ μάτια του φαίνονται... Τὸν ἀπεκρίθη ὅτι εἶσθε ἐνασχολημένη, αὐτὸς ὅμως ἐκάθησε και περιμένει.

Πρῶτον τότε ἐπὶ ζωῆς τῆς ἡ Ἐλένη δὲν ἐστράφη νὰ ἰδῆ μίαν μαύρην ὄρνιθα ἢ ὁποῖα ἀνατραφεῖσα παρ' αὐτῆς ἔτρεχεν αἰωνίως κατόπιν τῆς. Εἰς μάτην ἐκλωζεν ἀνήσυχος ἡ ὄρνιθα, διότι ἡ Ἐλένη παραζαλισμένη μόνην τὴν κυρίαν τῆς ἠτένιζε. Τέλος πάντων κατέβη ἡ Κ. Ὀρβινὺ εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου ἀνέμενον ὁ ξένος· μόλις δὲ τὸν εἶδε και ἀρῆκε μεγάλην φωνήν.

— Ἐγὼ εἶμαι, εἶπεν ὁ κόμης ἀσπασθεὶς τὴν χεῖρά τῆς.

Τὸ αἶμα ἐπάγωσεν εἰς τὰς φλέβας τῆς ὠραίας Ἀυρηλίας, και ἐφάνη ὅτι ἀνέβη εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς. — Θεέ μου! ἀνέκραξεν ἔξω φρενῶν, σὺ εἶσαι, Ραοῦλ!

Ὁ δὲ κόμης, ὅστις ἐξηκολούθει κρατῶν τὴν δεξιάν τῆς γυναικὸς του, τὴν ἠσπάσθη ἐκ νέου, και ἰδὼν μετὰ μειδιάματος περὶ ἐκείνου·

— Ἀγαπητὴ μου, εἶπε, φθάνουν τὰ λόγια...

Ἐχω χρέη.

Ἡ δὲ Κ. Ὀρβινὺ δραμοῦσα πρὸς τὴν θύραν, διέταξε νὰ μὴ δεχθῶσι κανένα ἄλλον, και τρέμουσα, πάλλουσα, δακρύουσα ἐκάθησεν.

— Εἶσαι θαυμασία, εἶπεν ὁ κόμης μὲ φωνὴν γλυκειάν· μόνη σὺ μὲ ἐγνώρισες. Χθὲς ἐδείπνησα με' δύο παλαιούς φίλους οἱ ὁποῖοι οὔτε ὑποπτεύονται ὅτι ζῶ.

Και παρατηρῶν τὰς χεῖράς τῆς·

— Χεῖρα, εἶπε, νέας εἰκοσι χρόνων φαίνεται ὅτι οἱ ἐδικοί σου χρόνοι ἔχουν ἀπὸ ἑξ μῆνας. Ἄς ὀμιλήσωμεν τώρα διὰ τὰς ὑποθέσεις μας. Και πρῶτον μὲν σὲ λέγω ὅτι ὀνομάζομαι Σαιντέβ και ἔρχομαι ἀπὸ τὴν Μεξικὴν. Ὁ Κ. Ὀρβινὺ ἀπέθανε, και ἄς μὴν τὸν ἀναστήσωμεν, διότι εἶχε πολλοὺς δανειστάς.

Και διηγῆθη ἐν συντόμῳ τὰ ταξιδεῖά του· εἶπεν ὅτι δὲν εἶδε τι περιεργὸν εἰς κανὲν μέρος, και ὅτι πανταχοῦ εἶρε τὰς αὐτὰς ἀνοσίας και τοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους. Ἐνίοτε ἦτο κύριος και ἐλατὸν χιλιᾶδων φράγκων· ἀλλὰ τὰ χρήματα ἔχουν τὴν παραδόξον μανίαν νὰ μὴ μένωσιν εἰς τὰ θυλάκιά του. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἡ ἐπιθυμία νὰ ἰδῆ τοὺς Παρισίους, τοὺς ὁποίους ἐνόμιζεν ὅτι ἐλησμόνησε διὰ παντός, ἐγεννήθη εἰς τὴν καρδίαν του· ὅθεν ἀποχαιρετίσας και δάση, και μεταλλεῖα, και παιδιὰς, και βράχους ἀνεχώρησεν εἰς Ἀβρην, ἐλπίζων μάλιστα ὅτι ἡ μητρόπολις τῆς Γαλλίας θὰ τὸν ζωογονήσῃ. Ἡ συλλογὴ τῶν ταλλήρων και τῶν λερῶν τὴν ὁποίαν ἔφερεν ἐκ Νέας Ἀυρηλίας;

ἀνελύθη ὑπὸ τὸν κούσωνα τοῦ γαλλικοῦ ἡλίου· ἀλλ' ἠλπίζεν ὅτι ἡ σύζυγός του, ἀμείβουσα τὴν διάκρισιν μεθ' ἧς ἐφέρεθη πρὸς αὐτὴν ἀφοῦ ἐχωρίσθησαν, θὰ ἐπεδαψίλευεν αὐτῷ μικρὰν τινα ποσότητα φράγκων.

Ἐνῶ δὲ ἔλεγε ταῦτα μετὰ μεγίστης ἀδιαφορίας καὶ ταχύτητος, ἡ κόμησα τὸν ἠτένιζε σιωπῶσα, καὶ δάκρυα ἔρρεον εἰς τὰς παρειάς της.

— Εὐρίσκεις ὅτι ἐγγράσα; εἶπεν ὁ κόμης ἀνασπῶσας ὀλίγον τὴν πρὸς τοὺς κροτάφους ψαράν κόμην του· τὸ δημοκρατικόν μου τοῦτο γένειον εἶναι ἴσως γελοῖον . . . ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ κόσμος ὅλος ὡς σύ . . . γηράσκει.

Ἡ δὲ Κ. Ὀρβινὺ συνένωσασα τὰς χεῖρας· — Ἄ, Ραούλ! ἀνεφώνησε.

Τὸ γλυκὺ τοῦτο ἐπιφώνημα ἀνακαλοῦν γλυκυτέρας ἀναμνήσεις συνεκίνησε τοσοῦτον τὸν Σαιντέβ, ὥστε ἠσπᾶσθη τὸ μέτωπόν της μετ' ἀσυνήθους θερμότητος.

— Ἦμην τόσῳ νέος τότε! ἐψιθύρισε μὲ φωνὴν σκωπτικὴν ἅμα καὶ μελιχίαν.

Ἡ συνομιλία παρετάθη ἔτι ὀλίγον, καὶ ἡ Κ. Ὀρβινὺ ἐνόμιζεν ὅτι εἶχεν ἀπέναντι τὸν διάβολον, ἀλλὰ διάβολον μαγεύοντα αὐτήν.

— Μὲ δίδεις λοιπὸν τὴν ἄδειαν νὰ ἐρχωμαι ἐνίοτε νὰ σὲ βλέπω; ἠρώτησεν ὁ κόμης στρέφων τὸν μύστακά του ἐνώπιον κατόπτρου.

— Ἡ οἰκία εἶν' ἐδική σου, ἀπεκρίθη ἡ ταλαίπωρος κόμησα μετὰ ζέσεως, τὴν κεφαλὴν στριβίζουσα ἐπὶ τοῦ ὄμου τοῦ ὀδοιπόρου.

— Ἀλλὰ, φιλάτη μου, θὰ βάλῃς εἰς τὴν οἰκίαν σου τὴν καταστροφὴν.

Εἶπε καὶ ἐξῆλθε προσεκτικὸς ὀπισθεν τῆς οἰκίας· ἡ δὲ Ἑλένη, ἥτις εἶχεν ὑποπτευθῆ ὅτι ἦτο ὁ κόμης, ἐκάθητο συνεσταλαμένη εἰς τινα σκοτεινὴν γωνίαν, μετὰ ζῦ φρυγάνων, ἔχουσα τὴν ὀρθία εἰς τὰ γόνατά της. Καὶ ὅτε ἤκουσε τὴν μικρὰν θύραν τρίβουσαν, ἀνύψωσε τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀνατείνας πρὸς οὐρανὸν τὰς χεῖρας· — Ζῆ λοιπόν! ἀνεφώνησε. Τί χιρὰ διὰ τὴν καλὴν μου κυρίαν!

Γ'.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ βίος τῆς Κ. Ὀρβινὺ ὑπῆρξε μακρὰ σειρὰ παραγῶν καὶ συγκινήσεων· ἠπόρει ἡ ταλαίπωρος ἐὰν ἔπρεπε νὰ ἐπιθυμῆ ἢ νὰ φοβῆται τὴν παρουσίαν ἐκείνου ὅστις ἐπλανᾶτο περὶ αὐτῆς. Αἱ συνεχεῖς αὐτῆς ἐπισκέψεις εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ αἱ λαμπραὶ ταινίαι μεθ' ὧν ἐκύσκει τὸ στῆθός της, ἀπεδείκνυον ὅτι διπλῆ θερμὴ κατέφλεγε τὴν καρδίαν της. Καὶ κατὰ τὸν ἐλάχιστον θόρυβον ἀνεσκίρτα, ἠρρυθρία καὶ ὠχρία. Ἡ δὲ Ἀεικίνητος, τῆς ὁποίας ἡ ὀξυδερκεία καὶ ἡ φαιδρότης δὲν ἀπέλιπόν ποτε, ἐχάθευε τὴν θεῖαν της καὶ ἔλεγε·

— Ἐγίνεις ὡς κώδων, θεῖα μου· πάλλεις ἀδιακόπως. Φοβοῦμαι μὴ ἀπεπάσεις νὰ κάμῃς ἐφοδὸν κατὰ τῆς καρδίας τοῦ Πασερῶ.

— Σιώπα, φλύκρη! ἀνέκραζεν ἡ Κ. Ὀρβινὺ νομίζουσα ὅτι ὁ κόμης θὰ εἰσῆρχετο ἀπὸ τὴν θύραν ἢ θὰ ἐπίδα ἀπὸ τὸν ἐξώστην.

Ἡ Ἑλένη εἰδοποιηθεῖσα ἀπᾶλθεν εἰς τὴν μικρὰν θύραν τοῦ κήπου καὶ τὴν ἠνοιξεν ἀθροῦτως, διότι πρὸ

ὀλίγου εἶχον ἀλειφθῆ μὲ ἔλαιον οἱ στόριγγες καὶ τὰ κλειθρα.

— Ἐπέστρεψεν! ἐψιθύρισε σφραγισθεῖσα διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ.

Καὶ ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν. Οὔτε τὰ ταξείδια, οὔτε ἡ ἀρηματία, οὔτε οἱ κόποι ἴσχυσαν νὰ μεταβάλωσι τὸν κόμην. Ὁ Σαιντέβ ἦτο ἀναλλοίωτος αὐτὸς ὁ Ὀρβινὺ ἢ Κ. Ὀρβινὺ ἐστερήθη ὅλην τὴν ἡσυχίαν της. Ὅτε μὲν ἦτο μόνῃ ἐσκέπτετο τὰς ἀνεψιάς της, τὰς ὁποίας κατὰ χρέος συγγενικὸν καὶ διότι πρὸς τούτοις τὰς ἡγάπα ἤθελε νὰ υἰοθετήσῃ· ὅτε ὅμως ἤρχετο ὁ κόμης, αἱ ἀποφάσεις της ὅλα ἐματαιούοντο· ἦτο πλησίον τοῦ ὡς κηρὸν τρεκόμενον ὑπὸ τοῦ πυρός. Τὴν ἔτυπτε δὲ ἡ συνείδησις, διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φέρῃ κατὰ νοῦν τὸ μέλλον τῆς Μάρθας καὶ τῆς Μαρίας καὶ νὰ μὴ θαυμάσῃ.

Ἡ δὲ Μαρία, ἥτις ἔμεινε σχεδὸν πάντοτε εἰς τὸ δωμάτιόν της δὲν ἔβλεπε τί ἐγίνετο· ἐνόμιζεν ὅτι ἡ θεῖα της ἐφαίνετο ὀλιγώτερον ἢ ἄλλοτε ὡς κατὰ τριβουσα πλειότερον χρόνον εἰς ἔργα εὐσεβῆ. Καὶ ὅτε ἀπέκαμνε κεντούσα, ἔβλεπε τὸν παλαιὸν πύργον τὸν ὑπὸ Φραγκίσκου τοῦ Α' ἀνεγερθέντα, τὰ δένδρα, τὰ δάση καὶ ὠνευροπόλει.

Μίαν τῶν ἡμερῶν, ἐνῶ ἡ Ἑλένη παρεκίθει τὴν κυρίαν της νὰ θεωρήσῃ λογαριασμὸν τινα, ἡ Κ. Ὀρβινὺ ἔδωκε μετὰ σπουδῆς πρὸς τὴν Ἀεικίνητον ὄρμαθὸν κλειθρίων καὶ εἶπεν·

— Ἰδοῦ, πάρε τα καὶ τακτοποίησε τὰ πάντα.

Ἡ Μάρθα παρετήρησε τὸν ὄρμαθόν, ὁ ὁποῖος τῆ ἐφάνη ἀσχημὸς καὶ βαρὺς· ἀλλὰ δὲν ἐδίστασε πολλὴν ὥραν.

— Τίς ἤξεύρει; εἶπε· πιθανὸν νὰ εἶναι καὶ αὐτὰ διασκεδαστικὰ ὅπως καὶ τὰ ἄνθη καὶ τὰ φορέματα.

Ἐκτοτε ὅλοι ἀπετεινόντο εἰς αὐτήν, αὐτὴ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν ἐνησχολεῖτο εἰς πράγματα τὰ ὁποῖα τότε πρῶτον ἐμάνθανεν. Ἀλλὰ διὰ τί ἡ Κ. Ὀρβινὺ ἀνέθεσε μᾶλλον εἰς τὴν Μάρθαν, τὴν θορυβώδη καὶ τὴν ἀκατάστατον, τὴν διεύθυνσιν τῆς οἰκίας, καὶ ὄχι εἰς τὴν ἐμβριθὴν Μαρίαν; Καὶ αὐτὴ τὸ ἠγνόει.

Ἐν τοσοῦτῳ τὸ ἔλαιον τῶν κλειθρῶν καὶ τῶν στοριγγῶν τῆς μικρᾶς θύρας τοῦ κήπου δὲν ἐξηραίνετο, ἡ δὲ ὑγία τῆς Κ. Ὀρβινὺ προσεβλήθη. Ἡ ἀγαθὴ αὐτὴ γυνὴ ἠσθάνετο τύψιν συνειδήσεως ὅτι ἐκρυπτε τὴν ἀλήθειαν ἀπ' ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἡγάπα. Πλὴν τούτου αἱ μυστηριώδεις σχέσεις της μετὰ τοῦ κόμητος εἶχόν τι ἀτοπον, ἀνοίκειον εἰς τὸν χαρακτήρα της. Ποσάκις ἐπροσπάθησε νὰ καταπειθῇ τὸν ἄστατον ἐκείνον, ὅτι εἰς τὴν ἐξουσίαν του ἦτο νὰ εὐρὴ τὴν εὐτυχίαν ἀνευ κόπων. Τῷ ἔλεγεν ὅτι ἔχει καὶ κατοικίαν, καὶ οἰκογένειαν καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ· ἀλλ' ὁ κόμης δὲν ἡγάπα τοιαύτην εὐτυχίαν. Ἰδοῦ διὰ τί ἐπασχε δεινῶς ἡ ταλαίπωρος ἥτις, ἐὰν δὲν τὸ ἀπηγόρευεν ὁ σύζυγός της ἤθελεν ἀνακράξει μεγαλοφῶνως· — Ἰδοῦ ὁ σύζυγός μου ἐπέστρεψεν· ἔλθετε νὰ φάγωμεν καὶ νὰ πῖωμεν! — Πολλάκις προσεβάλλετο ἀπὸ θερμῆς καὶ συνεχῆς δὲν ἐκοιμάτο δι' ὅλης τῆς νυκτός· ἡ Ἑλένη, ἠπόρει τί νὰ πράξῃ. Πρῶταν τινὰ ἰδοῦσα ὅτι ἔκαιον αἱ χεῖρες τῆς κυρίας της, εἶπε·

— Τὴν νύκτα εἶδα εἰς τὸν κήπον τὸν κύριον . . .

Ἡ Κ. Ὀρβινὺ ἐγενεὶ κάτωχρος, καὶ θείε τὸν δάκτυλον ἐπὶ τοῦ στόματος·

— Σιώπα, ὑπέλαβε, δὲν εἶδες τίποτε . . . φθάνει!

Καὶ ἐκάθησεν ὡς παράφρων. Ἡ δὲ Ἑλένη γονυπετήσασα ἠσπᾶζετο τὰς χεῖράς της μὲ σέβας, μὲ ἀγάπην καὶ μὲ θυμόν. — Θεέ μου! ἔλεγε καθ' ἑαυτήν, μία καρδία τόσον καλὴ! . . . Τί εἶναι λοιπὸν αὐτοὶ οἱ ἄνδρες; . . . Οὔτε διὰ τὸν καλῆτερόν των δὲν θὰ ἐδίδα τὴν ὀρθιά μου.

Ἐν τοσοῦτῳ ἡ Μάρθα ἐκυβέρνα τὰ τῆς οἰκίας· ἐνοικιασταὶ, ἐπιστάται, συμβολαιογράφοι, ὅλοι εἰς αὐτὴν ἀπετεινόντο. Αἰωνίως ἐκράτει κοινὸν εἰς τὰς χεῖρας. — Ἐγὼ, ἔλεγεν, ἡ ὁποία μόνον διὰ τὰ στολίδια μου ἐγγράφα! — Καὶ ὅτε τὴν ὠμίλου διὰ συμβόλαιον ἢ ἄλλο τι τοιοῦτο, κατέβαλε κόπους διὰ νὰ μὴ γελᾷσθῃ. Ἐνίοτε ἀνεπόλει τοὺς Παρισίους, τοὺς χοροὺς, τὰ θέατρα, τὰς συναναστροφὰς, τὰ ἡλύσια πεδία· ἀλλ' αἴφνης ἠκούετο ἡ φωνὴ τῆς Ἑλένης.

— Κυρία Μάρθα, ἦλθεν ὁ ἐπιστάτης τῆς Γριζὸλ καὶ λέγει ὅτι τρέχει ἡ μάνδρα.

Ἡ δὲ Μάρθα σείουσα τὴν κεφαλὴν· — Εἰς τὸ κἀλόν, ἔλεγεν, οἱ χοροὶ. Ἰδοῦ τὰ πρόβατα!

Πρὸ δεκαπέντε ἢ δεκαοκτῶ μηνῶν συνέβαινον ταῦτα, αἱ νεαὶ ἀδελφαὶ εἶχαν ἤδη ἀποβάλει τὰ πένθημα, ὅτε ἔφεραν εἰς τὴν Κ. Ὀρβινὺ ἐπιστολὴν ἥτις τὴν κατετάραξεν· ἡ ἐπιστολὴ δὲ αὐτὴ ἦτο τοῦ κόμητος, ὅστις ἔγραφεν ὅτι ὑπόθεσις της, χάριν τῆς ὁποίας ἠλπίζε ν' ἀποκατασταθῇ διὰ παντός εἰς Παρισίους, ἀπέτυχε, καὶ ὅτι ἐὰν ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν δὲν ἔσπελλε πρὸς αὐτὸν χρηματικὴν τινα συνδρομήν, τῆς ὁποίας ὠρίζετο ποσόν, θ' ἀπέθνησκεν εἰς τὴν φυλακὴν.

Ἡ Κ. Ὀρβινὺ ἐσθίμανεν ἀμέσως τὸν κώδωνα καὶ διέταξε τὴν Ἑλένην νὰ ἐτοιμάσῃ ἐντὸς μιᾶς ὥρας τὰ τοῦ ταξιδίου της. Συνῆθροισεν ὅσα χρήματα εἶχε, ἐκένωσε τὰ θυλάκια τῆς Μάρθας, καὶ ἐδανείσθη ἐκὰς τοστύαν χρυσῶν νομισμάτων ἀπὸ τὸν Κ. Πασερῶ ἢ Μάρθα ἠσθάνετο ἀνησυχίαν διὰ τὴν τόσον παραγῆν τῆς θείας της· βλέπουσα ὅμως τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ ταλαίπορου δικηγόρου, προσπαθοῦντος νὰ ἐνοήσῃ τὰ διατρέχοντα καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ ἀσυνήθους τούτου ταξιδίου, δὲν ἐδύνατο νὰ κρατήσῃ τὸν γέλωτά της.

— Πῶς ἔχεις ὄρεξιν νὰ γελᾷς! ἔλεγεν ἡ Μαρία, ἀμυχανούσα τί νὰ ὑποθέσῃ.

— Καὶ τί τρέχει; ἔλεγεν ἡ Μάρθα, τόσον μᾶλλον ἀνησυχὸς ὅσον ἐσυμπέραιεν ἀπὸ τὸ ἦθος τῆς Ἑλένης ὅτι κάτι τι σπουδαῖον συνέβαινε· ἡ ἀνάδοχός σου μεταβαίνει εἰς Παρισίους· μήπως εἶναι ἀνθρωποφάγοι ἐκεῖ;

— Ἄ, κυρία, κυρία! εἶπεν ἡ Ἑλένη ἐτοιμὸς νὰ φανερώσῃ τὸ μυστικὸν τῆς Κ. Ὀρβινὺ. Ἐβιάσθη ὅμως νὰ σιωπήσῃ διότι ἡ κυρία της ἐβίβεν ἐπ' αὐτῆς βλέμμα ἀπειλητικόν. Στρέψασα δὲ τὴν κεφαλὴν· — Παρακαλῶ, εἶπε, νὰ φροντίζετε τὴν μαύρην μου ὀρθία· ἡμεῖς τόσον ἡσυχὸι σήμερον τὸ πρῶτ!

Ἡ Κ. Ὀρβινὺ ἐφίλησε τὴν Μάρθαν καὶ εἶπε πρὸς αὐτὴν μυστικᾶ· — Ἐὰν δὲν ἐπιστρέψω γρήγορα θὰ εὐγράψω.

Ἡ Μάρθα ἀνετριγιάσε καὶ ἀπεκρίθη· — Ἐὰν μὲ ἔχῃς ἀνάγκην, εἶμαι ἐτοιμῆ.

Ἡ δὲ Μαρία ἐγενεὶ κάτωχρος· διότι ὁσάκις ἔλειπεν ἡ θεῖα της ἐνόμιζεν ὅτι τὸ πᾶν ἀπωλέσθη. Ὁ Πασερῶ κατηφῆς καὶ κρατῶν τὴν ῥάβδον του ἔβλεπε τὴν ὁδὸν, καὶ ὑποπτεύετο ὅτι ἀγνωστός τις ἀντερπστής ἐσπετερίσθη τὴν ὠρχίαν του φίλην ἢ δὲ Μάρθα λαβοῦσα καὶ τῶν δύο τὰς χεῖρας· — Ἐλάτε, εἶπε, νὰ προγευθῶμεν. — Διότι ἐδόξαζεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δεικνύῃ τὴν λύπην της ὁσάκις εἶχεν.

Ἐλθοῦσα εἰς Παρισίους ἡ Κ. Ὀρβινὺ, κατέτριψεν ὥρας τινὰς τρέχουσα εἰς τοὺς δανειστάς τοῦ ἀνδρός της· κατῶρθωσε δὲ νὰ ἀναστειλῇ τὰς καταδιώξεις· πλὴν ἐνόμιζεν ὅτι ὅλοι ἐγγέλων βλέποντες γυναῖκα φροντίζουσαν τόσον ἐνθέρμως διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ Κ. Σαιντέβ. Διερχομένη διὰ τῶν boulevards περιχαρῆς καὶ κρατούσα ἐγγράφα, εἶδε τι φοβερόν, καὶ ἤρπασεν ὡς ἐξω φρενῶν τὸν βραχίονα τῆς Ἑλένης. Εἶδε τὸν κόμητα ἐξερχόμενον ἀπὸ τὸ καφενεῖον τῶν Ἀγγλῶν, σίγαρον ἔχοντα εἰς τὸ στόμα καὶ γυναῖκα εἰς τὴν πλευράν, τῆς ὁποίας ἡ μακρὰ μεταξωτὴ ἐσθῆς ἐσάρωνε τὰς ὁδοὺς. Ὄθεν ἐστάθη, διότι ἠσθάνετο ζάλην τρομεράν. — Ἄς περάσωμεν, κυρία, ἄς περάσωμεν, εἶπεν ἡ Ἑλένη, τῆς ὁποίας τὸ πρόσωπον ἐγενεὶ κατακόκκινον ἀπὸ θυμόν. — Ἀλλὰ πρὶν περάσωσιν ὁ Σαιντέβ καὶ ἡ σύντροφός του ἀνέβησαν εἰς ὠραῖον ὄχημα καὶ ἐγένεον ἀφαντοί. Ἐὰν ἡ Ἑλένη δὲν ἐκράτει τὴν κυρίαν της βεβαίως θὰ ἐπιπτεν· οὔτε νὰ κλαύσῃ δὲν εἶχε δύναμιν, τόσον εἶχε προσβληθῆ ἡ καρδία της· τὸ ὄνομα τοῦ Ραούλ ἐπανήρχετο ἀδιακόπως εἰς τὸ στόμα της ὡς ἐὰν ἐζήτηε νὰ πεισθῇ ἢ νὰ ἀμφισβιάσῃ ὅτι ἐκεῖνος ἦτο· ἡ Ἑλένη τὴν ἔσυρε, καὶ τὸ ἐσπέρας ἐπανήλθεν εἰς Ραμβουλιέ, ὅπου ἡ Κ. Ὀρβινὺ ἐσθᾶσεν ὡς νεκρά. — Ὅθ' τὴν φονεύσῃ, ἐψιθύριζεν ἡ Ἑλένη ἐνῶ ἀπέβαλλεν ὡς παιδίον τὰ φορέματα τῆς κυρίας της. — Ἡ Κ. Ὀρβινὺ ἐμπόδισε διὰ νεύματος τὴν Ἑλένην ν' ἀποκριθῇ εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῆς Μαρίας καὶ τὸν Πασερῶ ἢ δὲ Μάρθα ἐφρόντιζε περὶ τῆς θείας της, ἔλεγε γλυκὰ λόγια καὶ τὴν ἐφίλει. Ἡ Ἑλένη, ἡ ὁποία δὲν ἐδύνατο νὰ κρατήσῃ τὸ μυστικὸν της, ἐξῆλθε ψιθυρίζουσα· — Πρὸς τί λοιπὸν ἐγενεῖται οἱ χωροφύλακες;

Ἡ θερμὴ τῆς Κ. Ὀρβινὺ τοσοῦτον ἠύχισεν ὥστε ἐφοβήθη ὁ ἰατρός, ἀναγνωρίσας μάλιστα ἐκ διαφόρων συμπτωμάτων ὅτι σπουδαιότατα ἦσαν τὰ αἰτία αὐτῆς. Ὡμοίαζε πῦρ καίον ὑπὸ τὴν στάκτην, τὸ ὁποῖον ἅμα ὡς διαδοθῶσιν αἱ φλόγες δὲν σβέννυται πλέον. Διὸ πρὸ τοῦ τέλους τῆς ἐβδομάδος ὁ ἰατρός δὲν εἶχε πλέον ἐλπίδας· ἀπ' ἧς ἡμέρας ἐπεσεν ἀσθενὴς ἡ Κ. Ὀρβινὺ ἐσώπα ἀδιακόπως. Καὶ ἡ μὲν Μαρία ἐκλαίεν, ἡ δὲ Μάρθα ἀνέβαινε, κατέβαινε καὶ ἐνίοτε ἐτραγώδει· ἀλλ' ὅτε δὲν τὴν ἔβλεπε τις, τὴν φαιδρᾶν αὐτὴν νεάν, ἐσφόγγιζε τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ὁ Κ. Πασερῶ ἦτο ἀξιοδάκρυτος.

Πρῶταν τινὰ ἐνῶ ἡ Μαρία καὶ ἡ Ἑλένη προσύχοντο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ἀσθενὴς ἐστράφη πρὸς τὴν Μάρθαν καὶ εἶπε·

— Γρήγορα ἀνοίξε τὸ γραφεῖόν μου ἐκεῖ· εἰς

ἐν συρτάρι θά εὔρης πουγγίον γεμάτον με φλωρία καὶ λάβε το.

— Νὰ τὸ λάβω;

— Ναί, γρήγορα.

Ταραχθεῖσα ἀπὸ τὸ ὕφος τῆς θείας τῆς ἔσπευσε νὰ ὑπακούσῃ· ἡ δὲ ἀσθενὴς τὴν ἐβλεπε μετὰ μεγίστης ἀγωνίας.

— Τὰ ἐπῆρες; ἤρώτησε.

— Ναί· τί νὰ τὰ κάμω;

— Νὰ τὰ φυλάξῃς· διότι ἐὰν ἤρχετο θὰ τὰ ἐδίδα. — Ἡ Μάρθα ὑποθέσασα ὅτι ἔπαθον αἱ φρένες τῆς θείας τῆς, ἐπλησίασεν εἰς τὴν κλίνην.

— Δὲν ἐννοεῖς, εἶπεν ἡ ἀσθενής· ἀλλὰ μὴ φοβεῖσαι, ἡ κεφαλή μου εἶναι εἰς καλὴν κατάστασιν, καὶ διὰ τοῦτο βιάζομαι νὰ σὲ εἴπω ὅ,τι σὲ εἶπα. Τὰ φλωρία ἐκεῖνα κρύψε τα καλὰ καὶ μὴν τὰ δώσῃς εἰς κανένα· θὰ σὲ βοηθήσουν νὰ ζήσης, ἡ τοῦλάχιστον νὰ περάσῃς τὰς πρώτας ἡμέρας· ἡ διαθήκη μου εἶναι εἰς τὸν συμβολαιογράφον· ἐπιθυμῶ νὰ λάβῃς τὴν διαχείρισιν τῶν ὀλίγων πραγμάτων τὰ ὅποια με μένουν. . . . Σὲ τὰ ἀφήνω ὅλα.

Ἡ Μάρθα κατεταράχθη, καὶ ἡ ἰδέα ὅτι θ' ἀπέθνησκεν ἡ θεία τῆς ἐκίνησε τὰ δάκρυά τῆς· ἀντέκοψε δὲ τὴν ὁμιλίαν αὐτῆς εἰπούσα·

— Πρὸς τί τοιαῦτα λόγια ἀφοῦ ἡ θερμὴ ὀλιγοσταύει; Χάρις τῷ Θεῷ πολὺν καιρὸν θὰ ζήσωμεν ἀκόμη εἰς Ραμβουλιέ. . . .

— Αἰσθάνομαι τὸν ἐαυτόν μου, ἀπεκρίθη ἡ Κ. Ὀρβινύ. . . ὅλοι οἱ ἰατροὶ τοῦ κόσμου δὲν ὠφελοῦν. . . Εἶμαι χαμένη. . . Μὴν κλαίεις. . . Ἡ εὐθυμία σὺ ἀρμόζει καλῆτερα. . . Σὰς μόνον, παιδί μου, λυπούμαι.

Καὶ κλίνας πρὸς τὴν ἄκρην τῆς κλίνης ἔλαβε καὶ τὰς δύο χεῖρας τῆς Μάρθας· ἔπειτα δὲ μετ' ὕψους ἐπιτακτικῶν εἶπεν·

— Εἶσαι μὲν νεωτέρα, ἀλλὰ καὶ πρωτότοκος· σὲ ἀναθέτω τὴν ἀδελφὴν σου· μὴν τὴν ἀφήσης. . . Εἶναι εἰς τὴν γῆν ὡς τὸ ἀκακὸν νεογέννητον βρέφος. Σὺ δὲ, φοβοῦμαι, δὲν θὰ χορευῆς μὲν πολὺ, ἀλλὰ ἔχεις καὶ γενναιότητα καὶ καρδίαν· ἔχε τας καὶ διὰ τὴν ἀδελφὴν σου.

— Μετ' ὀλίγον δὲ θεῖσα τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς Μάρθας ἐπρόσθεσεν ἐντόμως· Ἐχε καλὰ τὸν νοῦν σου· ἡ Μαρία εἶναι παιδί. . . σὲ τὴν ἀφιερώνω.

— Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἠκούσθη ἀνοιγομένη ἡ θύρα τῆς οἰκίας.

— Ἡ ἀδελφὴ σου, εἶπεν ἡ ἀσθενής, ἔρχεται· φίλησέ με γρήγορα. Δὲν ἤθελα ν' ἀποθάνω καὶ νὰ σὰς ἀφήσω δυστυχῆς. . . . Ἐὰν ἡ βαπτιστικὴ μου ἤξευρε τὰ διατρέχοντα, δὲν θὰ ἔζη ἡ ταλαίπωρος! Εἶναι ὡς τὰ βρέφη τὰ ὅποια κλονίζονται καὶ ἐπάνω εἰς τὴν πρασιναῖδα. . . . καὶ δυστυχῶς πέτρας θὰ ἀπαντοῦν εἰς τὸ ἐξῆς τὰ βήματά τῆς! . . . Βοήθησέ την. . . Μὴν τὴν ἀφήσης.

Ἡ Μάρθα ἐμειδίασεν ἰδοῦσα τὴν Μαρίαν.

— Ἐχεις σήμερον καλὴν ὕψιν, εἶπεν ἡ Μαρία ἀ-

σπασθεῖσα τὴν θεῖαν τῆς, τῆς ὁποίας τὸ πρόσωπον ἦτο ζωηρὸν διὰ τὴν γενομένην ὁμιλίαν.

— Ναί, ἀπεκρίθη ἐκεῖνη, εἶμαι πλέον ἡσυχῆ.

Ἀλλὰ τὴν νύκτα μετέλαβε τῶν ἀχράντων μυστηρίων, καὶ τὴν αὐγὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα· ἠναγκάσθησαν δὲ νὰ μεταφέρωσι τὴν Μαρίαν εἰς ἄλλον κοιτῶνα, διότι ἦτο ὡς κεραυνόπληκτος.

Μεταξὺ τοῦ μεγαλητέρου θορύβου ἀνθρωπῶς τις εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν. Ἡ δὲ Ἐλένη ἰδοῦσα αὐτὸν ἔτρεξεν ὡς λέκινα καὶ δρᾶζασα τὸν βραχίονά του· — Ἄ, κύριε! ἀνέκραξεν· ἔλα νὰ ἰδῆς τί ἔκαμες! — Καὶ σύρασα με ἀκαμάχητον δυνάμει αὐτὸν εἰς τὸν κοιτῶνα ὅπου ἦτο ἡ νεκρά· — Ἰδέ! εἶπεν ὠθήσασα αὐτὸν πρὸς τὴν κλίνην παρὰ τὴν ὁποίαν ἐκάθητο ἡ Μάρθα.

— Ὁ Κ. Ὀρβινύ ἐγείνε κάτωχρος, καὶ συνεστάλη τὸ πρόσωπόν του.

— Ἄ! εἶπε, μετ' ἡγάπα πολὺ! . . .

Ἡ δὲ Ἐλένη μεταβάσα πρὸς τὴν θύραν ἤνοιξε καὶ ἐξῆλθε κράζουσα· — Ἐὰν μείνω θὰ συμβῆ κακόν!

Ὁ δὲ ξένος ἦλθε πρὸς τὴν νεκρικὴν κλίνην ἀσκηπῆς. Ἡ Μάρθα τὸν παρετήρει σιωπῶσα κλινάντα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν χεῖρα τῆς νεκρᾶς, ἀσπασθέντα αὐτὴν καὶ ἀποσύραντα τὸν δακτύλιον.

— Κύριε! ἀνέκραξεν ἡ Μάρθα.

Ὁ Ὀρβινύ ἀνεστίκασε τὴν κεφαλὴν καὶ εἶπεν.

— Ἐγὼ τὸ εἶχα δώσει, κυρία, συγχωρήσατέ με νὰ τὸ λάβω ὀπίσω.

Ἡ Μάρθα κατεπλήχθη· ἀλλ' ἀννήψασα ἀμέσως, ὡς ἦτο σύνθηρος εἰς τὸν χαρακτῆρά τῆς·

— Ἐὰν, εἶπεν, ὡς συμπεραίνω ἀπὸ τοὺς λόγους σας, εἶσθε ὁ θεὸς μου κόμης Ὀρβινύ, ἡ οἰκία καὶ ὅ,τι περιέχει εἶν' ἐδικά σας.

Ὁ Ὀρβινύ ἀνεστηκώθη ἔχων ἦθος ἀνδρὸς εὐγενοῦς· — Κυρία, εἶπε, θὰ σὰς ὠμίλησεν δι' ἐμέ· πιθανὸν νὰ εἶμαι ἄσωτος, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀσυνείδητος. . . . Εἶσθε εἰς τὴν οἰκίαν σας.

Καὶ τὰ δύο ἐκεῖνα ὄντα, τὰ ὅποια πρῶτον τότε συνηκτῶντο, ἠτένισαν ἀλλήλα. Αἰσθημά τι ἀόριστον διεγερθὲν εἰς τὴν καρδίαν τῆς Μάρθας εἶπεν αὐτῇ ὅτι ἡ θεία τῆς εἶχε δίκαιον ἀγχαπήσασα μέχρι τέλους τὸν γενναῖον ἐκείνον ἱππότην· ἐνόησεν εὐθύς τίνα κινήτετο ὅτε τὴν προέτρεψε νὰ κρύψῃ καλὰ τὰ φλωρία, καὶ πόθεν ἡ ἀνησυχία καὶ ἡ θλίψις τῆς ἐπὶ τοσοῦτους μῆνας. Ὁ δὲ Ὀρβινύ πλησίασας αὐτὴν μετὰ χάριν·

— Λυπούμαι, εἶπεν, ὅτι σὰς ἐγνώρισα τόσον ἀργά· ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ σὰς δώσω τὴν τρανωτέρην ἀπόδειξιν τῆς πρὸς ὑμᾶς συμπαιθείας μου. . . . Δὲν θ' ἀκούσατε πλέον τὸ ὄνομά μου.

Εἶπε καὶ ἐστράφη ἐκ νέου πρὸς τὴν νεκράν· λύπη ἐφάνη εἰς τὸ πρόσωπόν του. — Αὐτὴ μὲν, ἐψιθύρισε ὡς ἀνθρωπῶς ἐξομολογούμενος, δὲν μ' ἔδωκε ποτὲ τὴν ἐλαχίστην αἰτίαν δυσαρτείας, ἐγὼ δὲ ἔπραξα ὅλον τὸ ἐναντίον. — Ἐπειτα δὲ θεῖς τὴν χεῖρα εἰς τὸ μέτωπόν του μετ' ἠθος ὀργῆς, λύπης καὶ εἰρωνείας. — Ὑπάρχουν, εἶπε, πράγματα πεπωμένα, τὰ ὅποια εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποφύγωμεν.

Ἡ δὲ Μάρθα ἀνψώσασα τὴν κεφαλὴν, ἀπεκρίθη.

— Αὐτὴ εἶναι ἡ φιλοσοφία τῶν ἀχαρίστων καρδιῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων ψυχῶν.

Ἀστραπὴ ἔλαμψεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ Ὀρβινύ. ἀλλὰ κρατήσας ἐαυτοῦ ἀπεκρίθη μετ' ἠθος ἀνθρώπου καλῶς ἀνατετραμμένου·

— Βλέπω ὅτι ἡ συμπάθεια τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη

πρὸς ὑμᾶς δὲν ἦτο ἄτοπος. Ὁ Θεὸς νὰ σὰς διαφυλάξῃ, κυρία! ὁ καλῆτερος ὁδηγὸς σας εἶσθε σεῖς. Καὶ λαβὼν τὴν χεῖρά τῆς τὴν ἠσπάσθη καὶ ἀνεχώρησεν.

(Ἔπεται συνέχεια.)

Παρθένος Κινέζα.

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΙΝΕΖΑΙ.

— 000 —

Πολλάκις περιεγράψαμεν ἤθη, ἔθιμα, τόπους καὶ νόμους κινεζικούς· τοσοῦτον δὲ ἀπέραντος, τοσοῦτον περίεργος καὶ τοσοῦτον ἀγνωστος εἰς ἡμᾶς εἶναι ἡ χώρα ἐκεῖνη, ὥστε καὶ πολλὰ ἄλλα καινὰ καὶ ἄξια προσοχῆς ἔχει τις νὰ διηγηθῇ ἐκ νέου. Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ὅτε διηγήθημεν περὶ γάμου κινεζικοῦ, πρὶν δὲ εἴγωμεν περιγράψαι καὶ πῶς τελοῦνται οἱ γάμοι. Αἱ δύο δὲ εἰκόνας τὰς ὁποίας δημοσιεύομεν σήμερον παριστάνουσι τὸ ἐνδυμα νέας παρθένου καὶ γυναικὸς ἐγγάμου.

Ναὶ μὲν αἱ γυναῖκες ἐν Κίνα δὲν εἶναι ὑπόδουλοι τῶν ἀνδρῶν, ὡς βλέπομεν εἰς πάσας τὰς ἀσιατικὰς

κοινωνίας, θεωροῦνται ὅμως ὡς πολλὰ κατώτερα αὐτῶν, καὶ οὐχὶ ὡς σύντροφοι. Μεταξὺ μάλιστα τῶν πλουσιῶν τάξεων ἡ διαφορὰ αὕτη εἶναι κατάδηλος. Τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ βίου τῆς γυναικὸς παρέρχονται ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστω· ἐξέρχεται δὲ σπανίως τῆς οἰκίας, καὶ τοῦτο ἵνα καταβῆ εἰς τοὺς κήπους, οἵτινες κείνται μεταξὺ τῶν διαφόρων οἰκημάτων ἐξ ὧν συγκροτεῖται μία κατοικία. Ανατρέφονται δὲ αἱ γυναῖκες ἐν μεγίστῃ ἀπλότητι· καὶ νέαι μὲν οὐσαι φοροῦσιν ἐνδυμα ἀπλοῦστατον καὶ σεμνότατον· ἐγγαμοὶ δὲ περιβάλλονται πλουσιωτάτας ἐσθῆτας, ἀδάμαντας καὶ τὰ τοιαῦτα. Διάγουσαι βίον μονήρη καταγίνονται ἰδίως εἰς στολισμούς ὅπως ἐλκύνωσιν ἐτι μάλλον τὴν ἀγάπην τῶν ἰδίων συζύγων· καὶ ἐπὶ τούτῳ δαπανῶσι μεγίστας χρηματικὰς ποσότητας· χεῖρες, βραχίονες, λαμῶς κατακλύονται ὑπὸ πολυτίμων κοσμη-

μάτων, καὶ ἡ κόμη κρύπτεται ὑπὸ τὸ πλῆθος τῶν μαργαριτῶν.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—οοο—

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΣ. Οἱ ἐν Σιατίστη τῆς Μακεδονίας ἔφοροι τῶν σχολείων καὶ λοιποὶ τῆς πόλεως κείνης κάτοικοι, ἐπέστειλον ἡμῖν τὰ ἐξῆς·

« Ἄπαντες οἱ εὐεργετούμενοι ὀφείλουσιν ἰσοβίον εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς εὐεργετούντας αὐτοὺς, διότι κατὰ τὸν εἰπόντα σοφόν, ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ εὐεργετουμένου, γενναιότερον ἀπεργάζεται τὸν εὐεργετούντα πρὸς τὸ εὐεργετεῖν. Ταῦτα ἀναλογιζόμενοι, ἀποδίδομεν καὶ ἡμεῖς κατ' ἀπαραίτητον ὀφειλήν, τὸν φόρον τῆς ἰσοβίου ἡμῶν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν μακαρία τῇ λήξει αἰδίδιμον ἡμῶν συμπολίτην Θεόδωρον Μανούσσην, ὅστις ὑπὸ ζήλου πατριωτικοῦ καὶ ἐνθέρμου πρὸς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἀγάπης κινούμενος, ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἡμῶν σχολὴν ἅπασαν αὐτοῦ τὴν πολυτίμον βιβλιοθήκην, συνισταμένην ἐκ χιλίων καὶ ἐπέκεινα τόμων. Τοιαῦται φιλόφρονες καὶ εὐεργετικαὶ πράξεις, ἀναγκαιῶς πρέπει νὰ δημοσιεύωνται, ὡς διεγείρουσιν πολὺ τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸν ζῆλον τῶν καλῶν ἀγαθῶν πατριωτῶν, οἷος ἐφάνη ὁ αἰδίδιμος ἡμῶν συμπολίτης ἡ ἐν τοῖς σχολείοις φοιτῶσα νεολαία καὶ πάντες ἡμεῖς, ἀναπέμπομεν ὁσημέραι ταπεινῶς πρὸς τὸν Ἰψιστον δεήσεις ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς φιλοπάτριδος καὶ φιλογενεοῦς αὐτοῦ ψυχῆς.

» Γαίαν ἔχεις ἐλαφρὰν αἰδίδιμε καὶ εὐεργετικώτατε ἡμῶν συμπολίτα! »

ΠΡΟΣΦΟΡΑ. Ὁ ἐκ Βογαζικοῦ, κωμοπόλεως κειμένης παρὰ τὴν Σιατίστην, Κ. Ράλλης Πλούφας ἡμέτερος συμπολίτης, ἐπιθυμῶν ἐνθέρμως νὰ προαχθῇ καὶ ἀναπτυχθῇ ἡ παιδεία καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα, προσέφερε τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὰ σχολεῖα αὐτῆς δραχμὰς δύο χιλιάδας, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἱκανὸν ἀριθμὸν βιβλίων καλῶς δεδεμένων. Ἐσχάτως δὲ προσέφερεν εἰς τὰ αὐτὰ σχολεῖα καὶ δύο χιλιάδας πεντακόσια δίστηλα. Τὴν εὐεργεσίαν ταύτην κηρύττομεν τόσῳ μᾶλλον προθύμως καὶ εὐγνωμόνως, ὅσον ὁ Κ. Ράλλης μὴ γευθεῖς αὐτὸς, διὰ τὰς περιστάσεις, παιδείας, ἐκτιμᾷ καὶ ὑπὲρ πολλοῦς πεπαιδευμένους τὰ ἐξ αὐτῆς καλὰ.

Ἐῖθε καὶ ἄλλοι εὐποροὶ μιμηθῶσι τὸ γενναῖον αὐτοῦ παράδειγμα!

ΑΓΥΡΤΕΙΑ. Ἀγύρτης τις διεκήρυξε πρὸ τινῶν ἐτῶν ἐν Λονδίῳ ὅτι τὸ ἔσπερας ἔμελλε νὰ εἰσέλθῃ ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων εἰς φιάλην μικράν. Πληθὺς μέγα συνέβησεν λοιπὸν εἰς τὸ θέατρον τὴν ὠρισμένην ὥραν ἀνυψοῦται τὸ παραπέτασμα καὶ παρουσιάζεται ὁ ἀγύρτης κρατῶν εἰς χεῖρας δύο φιάλας, ἐξ ὧν ἡ μὲν μία εἶχε τὴν χωρητικότητά τὴν

ὁποῖαν ἀνέφερεν εἰς τὴν προκήρυξιν, καὶ δεῖξας αὐτὰς εἰς τοὺς θεατὰς εἶπε·—Τὸ νὰ εἰσέλθω, Κύριοι, εἰς τὴν μεγάλην ταύτην φιάλην εἶναι ἔργον λίαν εὐκόλον, ἀλλὰ πρὸς πλειοτέραν ἡμῶν τέρψιν ἐπιθυμῶ νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν μικράν· πλὴν διὰ νὰ κατορθωθῇ τοῦτο εὐαρεστηθῆτε νὰ περιμείνετε ὀλίγας ἐτι στιγμὰς ὅπως παρασκευασθῶ. — Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπεσύρθη τῆς σκηνῆς, ἐν μέσῳ σφοδροτάτων χειροκροτήσεων· ἀλλὰ δὲν ἐφάνη πλέον ἐν τῇ πόλει τοῦ Λονδίνου.

ΙΑΤΡΟΣ. Ὁ δούξ 'Ροχάνης ὁ ἀποβιώσας ἐκ τῶν τραυμάτων ἃ ἔλαβεν εἰς τὴν μάχην τοῦ 'Ρινφέλδου ἐν ἔτει 1638, περιοδεύων ποτὲ ἐν Ἑλβετίᾳ ἠσθένησε καὶ ἐκάλεσεν ἰατρόν· ἦλθε δὲ τις τῶν περιώνυμων ἐκ τῶν κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην ἐξοχωτάτων Θεόδωδ καλούμενος. Τοῦτον ἰδὼν ὁ δούξ ἐνόμισεν ὅτι δὲν ἦτο πάντῃ ἀγνωστος εἰς αὐτόν. — Ἡ φυσιογνωμία σου, εἶπε, Κύριε ἰατρέ, δὲν μοι εἶναι ὄλως νέα. — Μάλιστα, ἀπήντησεν ὁ ἐξοχώτατος, διότι διέτριψα ἄλλοτε πολλὰ ἔτη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ὑμετέρας ὑψηλότητος. — Καὶ εἰς ποῖαν ὑπηρεσίαν; — Ὡς ἰππιατρὸς. — Καὶ πῶς θεραπεύεις τοὺς ἀσθενεῖς σου; — Ὡς ἄλλοτε τοὺς ἵππους, ὥστε τινὲς μὲν ἀποθνήσκουν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ χάριτι θεῖᾳ ἀναλαμβάνουν. — Δὲν ἐπιθυμῶ τῇ ἀληθείᾳ, φίλε μου, νὰ συμπεριληθῶ καὶ ἐγὼ μετὰ τῶν ἀσθενῶν σου. — Ὅπως ἀγαπάτε, ὑψηλότητα, εἶπεν ὁ ἐξοχώτατος, ἀλλὰ τουλάχιστον, ἀφῆτε με νὰ κερδίζω ἐν ἡσυχίᾳ τὸν ἄρτον μου μετὰ τῶν καλῶν τούτων ἀνθρώπων.

ΛΑΒΕΙΔΑΙΜΟΝΟΝ. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Γάστων ὁ κατὰ τὸ 1357 ἐπασχολούμενος μετὰ τῶν φραγμασόνων ἱπποτῶν νὰ μεταστρέψῃ διὰ τῆς λόγῃς εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν τοὺς εἰδωλολάτρους τῆς Ἀρκτου, ἦτο λίαν ἔκδοτος εἰς τὸ κυνήγιον, ὡς δυνάμενον, ελεγε, νὰ προφυλάττῃ αὐτὸν ἀπὸ τῶν πειρασμῶν τοῦ διαβόλου· τούτου ἕνεκα ὅπου καὶ ἂν μετέβαιεν ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἐξακοσίους περίπου θηρευτικούς κύνες.

ΧΑΡΤΟΠΑΙΚΤΗΣ. Ὁ περιώνυμος Κάρολος Φώξ καὶ τοι ἀνθρωπος μεγάλου πνεύματος ἦτον ὅμως μέγας χαρτοπαίκτης· τούτου ἕνεκα ἦτο πάντοτε καταχρεωμένος, πολλάκις καὶ διὰ χρεωστικῶν ὀμολογιῶν. Μίαν τῶν ἡμερῶν κερδήσας ἱκανὴν ποσότητα χρημάτων ἐπανήρξατο εἰς τὰ ἴδια πλήρης χαρᾶς, συλλογιζόμενος ὅτι διὰ αὐτῶν θέλει πληρῶσαι μέρος τῶν χρεῶν του· ὅτε δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὸ προαύλιον τῆς οἰκίας, εὗρε τὸν ῥάπτην περιμένοντα αὐτόν ὡς ἄλλον Μεσίαν. Μόλις δὲ εἶδεν αὐτόν καὶ ἀνέκραξε·—Γνωρίζω πρὸς ποῖον σκοπὸν εὕρισκεις ἐδῶ, ἀλλὰ δυστυχῶς, φίλε μου, δὲν εἶμαι εἰσέτι εἰς κατάστασιν νὰ σὲ πληρῶσω. — Καὶ διὰ τί, Μιλῶρδε; εἶπεν ὁ ῥάπτης, ἐνῶ γνωρίζω ὅτι πρὸ ὀλίγου ἐκερδήσατε ἀρκετὰ χρήματα; — Εἶναι ἀληθές, ἐπανέλαθεν ὁ Φώξ, ὅτι ἐκερδήσα, ἀλλὰ ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς δανειστάς μου καὶ οὐχὶ εἰς ἐμέ. — Καὶ τάχα δὲν εἶμαι καὶ ἐγὼ εἰς τῶν δανειστῶν σας; ἐπανέλαθεν ὁ ῥάπτης δεικνύων συγχρόνως τὸ χρεωστικὸν γραμματί-

τιον. — Μάλιστα, ἀλλὰ κατὰ δεύτερον λόγον ὡς κρατῶν ταύτην τὴν ἀπόδειξίν μου, ἐνῶ ἄλλοι οὐδεμίαν ἀπόδειξιν ἔχοντες ἢ τοῦ λόγου τῆς τιμῆς μου πρέπει δικαίῳ τῷ λόγῳ νὰ πληρωθῶσι κατὰ προτίμησιν. Τότε ὁ ῥάπτης κατακερματίσας τὸ γραμματίον·—Ἰδοὺ, Μιλῶρδε, εἶπεν ὅτι καὶ ἐγὼ εἰς μόνην τὴν τιμὴν σας ἐπιστεύομαι; Ἐπομένως ὀφείλετε νὰ με κατατάξετε μετὰ τῶν κατὰ προτίμησιν δανειστῶν σας. — Τοῦτο ἀκούσας ὁ Φώξ ἐπλήρωσεν ἀμέσως.

ΟΞΥΘΥΜΟΙ. Ὁ Καρδινάλιος Δουβουᾶς ἀνὴρ δραστικῆ-

ΡΙΧΑΡΔΟΣ ὁ Λεοντόκαρδος ἦτον ἐκ νηπιότητος ὀργίλος καὶ ὀρμητικοῦ χαρακτῆρος. Ὁ παιδαγωγὸς αὐτοῦ θέλων νὰ δαμάσῃ τὸν ζῶρον αὐτοῦ χαρακτῆρα τὸν συνεβούλευσε νὰ μὴ πράττῃ μηδὲν ὅτε ἦτο ὀργισμένος ἂν πρότερον δὲν εἶπῃ τὸ Πάτερ ἡμῶν. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὀργισθεὶς ἐναντίον γραίας ἀπαιτούσης ἐπιμόνως χάριν τινὰ, ἤρχισε ν' ἀπειλήσῃ αὐτήν· αὐτὴ δὲ κατατρομάξασα ἀπήγγειλεν ἐν τῇ ἀμνηχανίᾳ αὐτῆς στενωπέᾳ τῇ φωνῇ τὸ Πάτερ ἡμῶν· ὁ Ριχάρδος ἐνθυμήθη τὴν συμβουλὴν τοῦ παι-

Κιρέζα ἔγγαμος. (Ἴδε σελ. 45.)

ριος ἀλλὰ λίαν ὀξύθυμος συνείθιζεν ὀργιζόμενος νὰ κραυγάζῃ καὶ βλασφημῇ· ὅθεν μίαν τῶν ἡμερῶν μὴ εὕρισκων ἀναγκαῖον τι ἔγγραφον ἤρχισε τὰς συνήθεις φωνὰς, καὶ ἀποταθεὶς πρὸς τὸν γραμματέα αὐτοῦ Βανιέρον, εἶπεν αὐτῷ·—Ἀφοῦ δὲν ἔχομεν ἱκανὸν ἀριθμὸν ὑπαλλήλων πῶς δὲν παραλαμβάνεις δύο, τρεῖς, δέκα, ἑκατὸν ἄλλους; — Πανιερώτατε, ἀπήντησεν ὁ γραμματεὺς, εἰς καὶ μόνος ἀρκεῖ, ὅν νὰ ἐπιφορτίσωμεν νὰ κραυγάζῃ καὶ νὰ βλασφημῇ ἀνθ' ἡμῶν. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Καρδινάλιος ἤρχισε νὰ γελά, καὶ ἡσύχασε.

δαγωγῷ καὶ οὕτω πραῦνθεις ἐδείχθη οὐ μόνον ἡπιώτερος πρὸς τὴν γραίαν, ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς αἰτήσεις αὐτῆς προθύμως ἐδέχθη.

ΕΤΟΙΜΟΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ. Νέος τις γάλλου ὠρολογιοποιῦ υἱὸς ὁ Beaumarchais καὶ τὴν αὐτὴν τοῦ πατρὸς τέχνην κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν ἐξασκῶν, εἶχε μεγίστην πρὸς τὰ γράμματα κλίσιν· διὸ παρὰ τῆς τῆς ὠρολογιοποιῶν ἐδόθη εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τοσοῦτον προώδευσεν, ἰδίως εἰς τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας, ὥστε ὁ τότε τῆς Γαλλίας βασιλεὺς ἐξελέξατο αὐτὸν ἰδιαιτέρον αὐτοῦ γραμματέα καὶ μιν

τικοςύμβουλον, τιμήσας μάλιστα καὶ μετὰ διάφορα ἄλλα ἀξιώματα καὶ παράσημα. Ἡ ἰδιάζουσα αὐτῆ εὐνοια τοῦ βασιλέως, καὶ ἐτι μᾶλλον ἡ διακεκριμένη τοῦ Beaumarchais ἱκανότης διήγειρε κατ' αὐτοῦ τὸν φθόνον τῶν λοιπῶν αὐλικῶν, καὶ ἰδίως τῶν ἐξ εὐγενῶν καταγομένων, οἵτινες δὲν ὑπέφερον, ὡς ἔλεγον, ν' ἀποδίδωνται τοσαῦτα τιμὰ εἰς ἄνθρωπον ποταπῆς καταγωγῆς. Ὄθεν ἐνῶ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐξερχόμενος τοῦ μυστικοσυμβουλίου συνηντήθη ἐπὶ τῆς ἀναβάθρας μετὰ τινος εὐγενοῦς, οὗτος θέλων νὰ ἐμπαίξῃ αὐτόν, ἐξήγαγε τοῦ κόλπου του πολῦτιμον ὠρολόγιον, καὶ εἶπε:—Παρατηρήσατε παρακαλῶ τί ἔπαθε τὸ ὠρολόγιόν μου καὶ δὲν περιπατεῖ καλῶς.—Ὁ δὲ μυστικοσύμβουλος λαβὼν ἀταράχως εἰς χεῖρας τὸ ὠρολόγιον ἀφῆκεν αὐτὸ καὶ ἔπεσε κατὰ τῆς μαρμαρινῆς κλίμακος ὅπου καταθραύσθη· εἶτα στραφεὶς πρὸς τὸν εὐγενῆ εἶπεν αὐτῷ:—Συγχωρήσατέ μοι, Κύριε, διότι πρὸ πολλοῦ αἰ χεῖρές μου ἐξεσυνείθισαν.

I. ΔΕΚΙΓΑΔΑΣ.

ΘΗΣΑΥΡΟΦΥΛΑΚΕΙΟΝ. Εἰς τὴν Μαυρουσιάν (Μαρόκον) δὲν ὑπάρχει ὡς παρ' ἡμῖν δημόσιον ταμεῖον, ἀλλ' ὅλα τὰ εἰσπραττόμενα ἀποτίθενται εἰς θησαυροφυλακεῖον ἀνήκον ἰδίως εἰς τὸν αὐτοκράτορα· ὀνομάζεται δὲ τοῦτο *Beit-out-mel*, ἡ αἰθουσα πλοῦτος, καὶ φρουρεῖται ὑπὸ δισχιλίω Μαυρουσιῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι αἱ δημόσιαι δαπάναι δὲν γίνονται ἐξ αὐτοῦ. Τὸ κτίριον περιζωννύεται ὑπὸ διπλοῦ τοίχου ὀγκωδεστάτου, ἔχοντος καὶ στέγην σιδηροτεκτον. Μετὰ δὲ τὸν τοίχον τοῦτον ὑπάρχει καὶ ἄλλος ὁμοῖος κατὰ πάντα τῷ πρώτῳ. Ὅπως φθάσῃ τις εἰς τὰς ἀποθήκας πρέπει νὰ διέλθῃ διὰ πέντε θυρῶν σιδηροτεκτων καὶ ἀνά πέντε κλειθρα ἐχουσῶν, ὧν αἱ κλειδὲς φυλάσσονται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος ἢ ὑπὸ τῆς μᾶλλον εὐνοουμένης σουλτάννας. Ἄλλοτε ἐπεκράτει βάρβαρος συνήθεια, ὅπως μὴ γίνεταί γνωστὸν τὸ μέρος ὅπου ἀποτίθενται οἱ θησαυροὶ, νὰ φονεύωνται οἱ μετακομίζοντες ἐκάστοτε αὐτούς· σήμερον ὁμως φαίνεται ὅτι ἐξέλιπε. Τὰ εἶδη τῆς φορολογίας ἐν Μαυρουσίᾳ εἶναι πολλά, ἐξ ὧν ἰδοῦ τὰ κυριώτερα· δέκατα, ἄμμοι φόροι, φόρος ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων, φόρος ἡνωμένος, ἐπὶ τῶν νομισμάτων, τελωνεῖα, μονοπώλιον, ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν, δικαίωμα τοῦ δημοσίου, ἐκούσιος ἔρανος κλ. Μεταξὺ δὲ τῶν δαπανῶν σπανίως ἀπαντᾶται καὶ τις γινομένη ἐπὶ σκοπῷ παραγωγικῷ· αἱ μεγαλύτεραι ποσότητες δαπανῶνται εἰς τὸ ἀνακτορικὸν παλάτιον, τὰ *χαρέμια*, κλ.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Εἰς τὸν Φιλολόγον Κ. ΔΕΣΠΗΟΝ.

—οοο—

Ἀσώπιε καλέ μου!

Σοφὴ διδάσκαλέ μου!

τί θέλεις εἰς τὸ χάος πολυειδῶν αἰώνων,
ἢ τί καταναλισκεις τοῦ γήρατος τὸν χρόνον,

νὰ μάθης πῶς ὁ κόσμος καὶ διατὶ ἐκτίσθη,
καὶ πῶς, καὶ ποῦ, καὶ πότε ἡ γῆ κατεποντίσθη,
πῶς ἔγραψεν ὁ Πλάτων καὶ πῶς ὁ Ἀντισθένης,
καὶ πῶς ἐβροτοφῶναι ὁ μέγας Δημοσθένης,
τί ὀρέξατο ὁ μέγας ἀγὼρ Ἀριστοτέλης
τί ἔκαμ' ὁ Φειδίας καὶ τί ὁ Πραξιτέλης;
Νομίζεις πῶς τὸν κόσμον θὰ τὸν εὐδαιμονίσῃς,
κ' ὅτι ἀπὸ σοφίαν θὰ τὸν καταπλουτίσῃς;
Δὲν σ' ἔμαθε κἄν οὔτε αὐτὴ σου ἡ σοφία,
ὅτ' ἀληθὴς καὶ μόνη ὑπάρχ' εὐδαιμονία,
αἱ ἡδοναὶ, ἡ φύσις, τὰ ἀνθ', αἱ εὐθυμῖαι,
τὰ ἄσματα, τὰ μύρα, χοροὶ κ' εὐτραπέλαι;
Δὲν ἔρχεσαι τὴν ἔδραν μετὰ χαρᾶς ῥ' ἀφῆσθαι
νὰ κάσῃς τὰ βιβλία, καὶ μετ' ἐμοῦ νὰ ἀρχίσῃς
εἰς ἀνθηροῦς λειμῶνας, τὴν ἀνοιξὶν νὰ ψάλλῃς
καὶ τῆς φιλολογίας τὰς σκέψεις ῥ' ἀποβάλλῃς;
Μὲ τὰ λαμπρά της κάλλη ἢ ἀνοιξὶς ἀκμάζει,
ἐνθουσιᾷ τοὺς νέους, τοὺς γέροντας νεάζει.
Λοιπὸν παρατησ' ὅλα, δύνου μὴ βραδύνεις
τὸ γῆρας σου ἂν θέλῃς γλυκὰ νὰ καθυδύνης.
Ἄν τύχη ῥ' ἀποθάνῃς, καθὼς ἀφρεύτως μέλλεις,
νὰ σὲ ἐνταφιάσῃ τρισένδοξον ἂν θέλῃς,
οὐχ ὑπὸ γῆς ἀκάρθας οὔτε ὑπὸ πελαίας
οὔτε ὑπὸ εὐόσμου καὶ κλαυθμηρᾶς ἑτέας,
οὐχὶ ὑπὸ μαρμάρων, οὐδ' ὑπὸ κυπαρίσσων,
ἀλλὰ σιμὰ ῥυάκων καὶ δροσερῶν ναρκίσσων,
μ' ὥδας τῶν ἡδυφῶνων πτηνῶν ἐπιταφίους,
ἀρθοστεφῆς νὰ ἐμβῇ εἰς χώρας ἡλυσιῶν.

ΑΙΝΙΓΜΑ.

Ἐπιπλοῦν εἶμαι τῶν ἀναγκαίων
ξενίξω πάντας, γέροντα, νέον,
πλούσιον, πένητα, βασιλέα
κλέπτῃ κακοῦργον καὶ τὸν φορέα.
Ὅλα τὰ πάθη καὶ ἡ μαρία,
ὅλοι αἱ λύπαι καὶ ἡ ἄρια
ἀραχουγίζονται λησμοροῦνται
κ' ἐντὸς τῶν κόλπων μου περατοῦνται.
Τὴν μοροσύλληθον μεγάλην μου,
ἂν ἀποκόψῃς ὡς περιττὴν μου,
ἀλλὰσσώ φύσιν, ἀλλὰσσώ θέσιν
καὶ μετὰ τὸ ὕδωρ λαμβάνω σχέσιν.
Ἄν δὲ, αὐθάδῃ, με προσεγγίσῃς
καὶ τὸν καρπὸν μου καταβροχθίσῃς,
ὅποιοσδήποτε καὶ ἂν ἦσαι
τοὺς ὄνυχάς μου κ' ἂν δὲν φοβῆσαι
σὲ συλλαμβάνω, μὴ μ' αἰτιάσαι,
εἶμαι ἀνάληγτος ὅλος παῦσε.
Ἄλλως νῆ Δία ἂν ἐπιμένῃς,
θὰ πάθῃς ὅτι ὁ Δημοσθένης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΔΑΝΙΤΗΣ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

—οοο—

- (Φ.λλ.δ. 264.)

Σελ. 610, στ. 1. Β'. ἀντὶ ὁ Ἑρεβος, γρ. τὸ Ἑρεβος;
καὶ ἐν τῇ ὑποσημειώσει: ἀντὶ 1660 γρ. 1800. Ὅπου δὲ εἰς
τὸ αὐτὸ ἄρθρον ὑπάρχει ἡ λέξις Ἑρεβος, γράφε ὀδεδέρως.